

Тиждень

український www.ut.net.ua

Оксана Забужко
про «українську
змову». Стор. 14

№ 3 16 — 22 ЛИСТОПАДА

КРИМ НА МЕЖІ

Місцева влада провокує
міжнаціональну
ворожнечу. Стор. 22

ЗЕМЕЛЬНІ СХЕМИ

Кола корупційного пекла
Стор. 26

УКРАЇНЬКА ЕКСПАНСІЯ

Вітчизняний автопром
готує прорив у Європу
Стор. 35

**КОЛИШНІ ЕМІГРАНТИ
ПОВЕРТАЮТЬСЯ
ДОДОМУ. СТОР. 40**

Назад – в Україну!

9 771996 156002

Новий унікальний
український проект

МЕРЕЖА КНИГАРЕНЬ

К Н И Г А Р Н Я

Купуйте в інтернет-магазині за адресою:
www.book-ye.com

Чекайте на велику книгарню в історичному центрі Києва,
поруч зі станцією метро «Золоті ворота».

тел: (044) 228-05-66
office@book-ye.com

Уявлення про те, як має бути влаштований справедливий світ, можуть бути різними. Для когось — це рівність можливостей, а для когось —

свободу, іншого (про це, зокрема, матеріал «В очікуванні джихаду» на стор. 28). Малюнок Василя Вознюка

соціальною рівністю, тобто відсутність тих, у кого можливості більші, ніж у тебе. Для когось — вірність

ідеалам демократії та єдності Європи, для когось — вірність заповітам Пророка. Головне — у відстоюванні своїх уявлень не зазіхати на

Тиждень

Засновник «ЕСЕМ Медіа ГмбХ»
Видавець ТОВ «Український Тиждень»
Головний редактор Юрій Макаров
Перший заступник головного редактора Роман Кульчінський
Відділ політики Анатолій Бондаренко
Відділ економіки Сергій Лук'яничук
Відділ розслідувань Андрій Лаврик
Відділ історії та науки Роман Кабачій
Відділ культури та спорту Вікторія Поліненко
Інтернет-сторінка Ольга Михайлова
Літературний редактор Ольга Артюх
Виконавчий директор Андрій Решетник

Відповідальний секретар Юрій Коломицев
Арт-директор Надя Кельм
Дизайнери Ганна Єрмакова, Тимофій Молодчиков, Микола Титаренко
Художник Андрій Єрмоленко
Більд-редакція Вікторія Буянова, Анатолій Белов
Фотографи Валентин Дирман, Євген Котенко
Кольорокоректор Олена Шовкопляс
Коректори Марина Петрова, Світлана Стовплова
Відділ реклами Алла Левковська
Відділ розповсюдження Наталя Астаф'єва
Відділ маркетингу Ганна Лебедева
Помічник головного редактора Олена Чекан

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ №13005-1889Р від 13.08.2007 р.

Друк ТОВ «Новий друг»

№ зам. № 07-6054

Наклад 17 000

Адреса редакції 01030, Київ, вул. Б. Хмельницького, 36, кв. 7

Адреса для листування 03040, Київ, вул. Васильківська, 2 А

Телефон (044) 503 3740

Виходить щотижня

Розповсюджується в роздрібній торгівлі та за передплатою

Ціна договірна

Передплатний індекс 99319

Принцип Солона

ЮРІЙ МАКАРОВ

Я неодноразово і від різних людей чув, що «батьківщина», мовляв, поняття застаріле. Людина ХХІ століття належить не одній країні, а світові — так само, як світ належить їй. Громадяни Європейського Союзу як прообразу універсального глобалізованого світу вже не прив'язані до однієї території. Хочеш — живи у Португалії, хочеш — у Франції, хочеш — у Греції. Це не мода, це тенденція — тренд, як тепер кажуть.

Можливо, десь воно так і є. Готовий на хвилину припустити, що для якихось англійців батьківщини вже не існує. Справді, переїхала людина туди, де житло та харчі дешевші. Працювати вона може і в Інтернеті, її діти відвідують якусь школу для іноземців з універсальною англійською мовою навчання, а на вік-енд чи на канікули вона зустрічається з родичами. Але це стосується не такої вже значної кількості професій: програмістів, дизайнерів, фінансових брокерів. Хай там як, а світ тримається не на брокерах. Більшість людей займаються чимось значно прозаїчнішим: працюють касирами в супермаркеті, водіями таксі, зварювальниками. І їх приваблюють країни, у яких є робочі місця з гідною платнею. Інакше кажучи, їхні міграційні маршрути не надто змінилися у зв'язку із глобалізацією і принципово мало відрізняються від шляху, яким вирушали на чужину злиденні українці наприкінці чи то ХІХ, чи то ХХ ст. Тенденція не така вже й універсальна.

Варто зауважити, що ніяким громадянином світу новітній мігрант не стає. Це поки що забавки окремих представників «золотого мільярду».

Залежно від рівня амбіцій, освіти, широти світогляду, він або залишається типовим безпорадним мешканцем етнічного гетто, або щосили намагається інтегруватися в життя нової для нього країни. Насправді, спілкування з численними колишніми «нашими» в тій само Америці виявляє дивну закономірність: вони дуже швидко починають розмовляти рідною мовою з англійським акцентом (не удаваним, не показовим, не «на публіку», а цілком природним), голосувати за республіканців, їздити американською машиною — в жодному разі не японською — влаштувати на галявині перед будинком барбекю для сусідів, ходити в неділю, чого геть не робили вдома, до церкви, носити на лацкані значок із американським прапором — і взагалі, бути більше американцями, ніж власне американці.

Людині як створінню соціальному притаманна належність до якоїсь спільноти — культурної, мовної, релігійної, спортивної, аж до кулінарної. На чужині вона може або створити сурогат історичної батьківщини, як кубинці в Маямі або «радянські» євреї на Брайтон-біч, або з ентузіазмом влитися в нову — аби не залишитися у вакуумі. І якщо її не вигнали з дому голод, репресії або війна, вона схильна зберігати зв'язок із рідною землею, аби почуватися комфортно.

Але є речі, необхідні сучасній людині не менше за комфорт. Саме вони радше характеризують модерну свідомість, а не декларований космополітизм, хоча насправді, їм стільки ж років, скільки цивілізації — це відчуття відповідальності. Ідеться про

відповідальність за свою країну. Можливість усвідомлювати, що від тебе щось залежить, що твоя думка щось важить, що ти маєш право щось вимагати та змінювати саме вдома — навіть теоретично, навіть ілюзорно — є підвалиною європейської ментальності з часів Стародавньої Греції. Зокрема, славнозвісному афінському архонтові Солону, реформи якого всі вивчали в 5-му класі середньої школи, серед інших належить закон про покарання громадян, які в часи міжусобних сутичок не бралися за зброю, а залишалися вдома. Покаранням, до речі, було вигнання — найстрашніше, що могли вигадати греки.

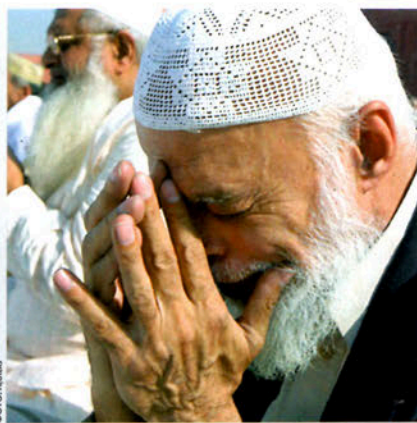
А якщо емігрант повертається, а це вже тенденція, яку останнім часом в Україні нібито зафіксували соціологи, то він повертається не лише із запасом зароблених грошей, а ще й із зарядом енергії. Він налаштований налагоджувати своє життя тут, а, може, ще й намагатися змінити свою країну. Саме про це йдеться в «Темі» цього «ТИЖНЯ».

І на завершення ще одна екзотична думка, яку я почув позаторік у Туреччині від нашого гіда. Він стверджував, що своїм «економічним дивом» (а воно-таки вражає, їхнє диво) турки завдячують тим гастарбайтерам, які свого часу з'їздили до Німеччини й повернулися додому. Вони привезли з собою не лише гроші, які потім інвестували в місцеву економіку, а й повагу до ладу, порядку, Ordnung'u, щеплення якого вони отримали на чужині.

...Я бачив кількох таких українців, що вже повернулися, розмовляв з ними. Я дуже на них розраховую. ■

36 ГРУЗІЯ: МАЙДАН НАВПАКИ
Опозиція незадоволена боротьбою проти корупції

56 ЗА ЗАКОНАМИ ШАРІАТУ
Фундаменталісти забороняють правовірним виконувати світські закони

60 ДИКИЙ ЗАХІД СХОДУ
Еклектика Марокко: хіпі, змієлови, рибалки, бербері

ОБРАЗ

1 Карикатура ТИЖНЯ.
Малюнок Василя Вознюка

ОСОБИСТА ДУМКА

2 Принцип Солона.
Авторська колонка Юрія Макарова

НА ЧАСІ

4 Фото ТИЖНЯ. Оптимісти і песимісти
6 Тенденція ТИЖНЯ. Катастрофа в Керченській протоці — привід для територіальних суперечок

ВПРИТУЛ

14 Оксана Забужко: в конфлікті міфологій.
Письменниця розповідає про таємний «Український проект»
20 Від науки до мистецтва.
Антон Зікора дізнався думки народу про коаліцію
22 Беркутний сезон Криму.
Ставлення кримських росіян до татар може спровокувати вибух
25 Нас хочуть налякати.
Рефат Чубаров радить СБУ вивчати дії Росії в Криму
26 Кола корупційного пекла.
Схема землевідведення у містах
28 В очікуванні джихаду.
В Україну намагаються в'їхати десятки потенційних терористів
32 Чи стане «цифра» фактом?
Прикордонні області можуть залишитися без телебачення
35 Зроблено в Польщі, а належить Україні.
Українці готують прорив на європейський ринок
36 Мільярдери проти мільйонерів.
Грузинську опозицію не влаштовує боротьба Саакашвілі з корупцією

38 АМЕРИКА. Александр Геніс не знає, про що говорити з колишніми радянськими емігрантами

ТЕМА ТИЖНЯ

40 Назад – в Україну!
Колишні заробітчани та їхні діти повертаються на Батьківщину

МИ

50 Літературний Єрусалим.
У Бердичеві не залишилося євреїв, але звучить польська мова
55 Навіть Париж. Авторська колонка Хаміда Дельмасва
56 За законами шаріату.
Ідеологія ісламських фундаменталістів

НАВІГАТОР

60 Дикий захід Сходу.
Еклектика Марокко
66 Код раку. Завдяки петунії людство може побороти рак
68 Вершини лондонського дна.
Після виграшу в «Динамо» гравці «Манчестер Юнайтед» розповідають, що кияни зірвали матч
70 Агент потрібного впливу.
Україною нишпорять агенти. Літературні
73 Опій для народу.
Сергій Жадан про любов німців і поляків до українського слова
74 Мотлох. Мистецтво. Северинко.
76 Відгуки. Вистави, фільми, виставки, книги, музичні записи
78 Анонси. Коротко про культурні події

НАШ ТИЖДЕНЬ

80 Кілька слів від журналістів «Українського ТИЖНЯ»

28 В ОЧІКУВАННІ ДЖИХАДУ
«Хезболла» на вулицях Києва

ФОТО НА ОБЛАДКІНЦІ:
GETTY IMAGES/ФОТОБАНКА

Оптимісти і песимісти

Більше тисячі тонн мазуту вилилося в Азовське море. Це — серйозна загроза екологічній рівновазі кримського узбережжя. «Винуватцем» став російський нафтовий танкер. Не витримавши ударів шторму 10–11 листопада, він розколовся навпіл. Оптимісти вважають, що море в курортний сезон зможе прийняти відпочивальників. Але за умови, що до очищення узбережжя будуть залучені як державні структури, так і волонтери. Песимісти ж певні, що не уникнути довготермінових наслідків, зокрема, від мазуту масово гинутьимуть представники місцевої фауни. Але важко оцінити об'єктивно — відомо, що масштаби техногенних катастроф у нас зазвичай применшують...

ОБЛИЧЧЯ ТИЖНЯ

ВІКТОР ШЕМЧУК
знайшов винних у конфлікті на Ай-Петрі

Прокурор АР Крим вважає причиною поранень людей під час конфлікту на плато Ай-Петрі недостатній рівень кваліфікації міліціонерів: їхні дії «хоч і базувалися на законі, але були непрофесійними, унаслідок чого і були заподіяні тілесні ушкодження» (див. стор. 22).

ЯЦЕК КЛЮЧКОВСЬКИЙ
радить не нервувати

Посол Польщі в Україні запевнив, що польська політика стосовно України не зазнає змін після формування нового уряду. Польські політики, стверджує дипломат, зацікавлені лише у покращенні відносин з Україною.

РОБЕРТА ФЛЕТЧЕРА
підозрюють у аферах на території України

Гастролі фінансового афериста із США припинили українські прикордонники. Автор тренінгів «Секрети мільйонера» намагався виїхати з України за фальшивим паспортом. Залучаючи кошти українців, він організував мережу «фінансових пірамід».

МИКОЛА АЗАРОВ
кандидат на непечесне звання

Перший віце-прем'єр-міністр України став кандидатом до «чорного списку» ворогів української культури. Ініціатори акції «Україна — зона культурного лиха» дорікають йому бюджетом-2004, який ввів ПДВ на українську книжку, та бюджетом-2007, за яким було виселено низку культурних закладів.

ІГОР СУРКІС

вважає, що «Динамо» прокляли

Президент «Динамо» вибачився перед вболівальниками за погану гру команди в останніх матчах. Кризу «динамівців» він пообіцяв вирішити кардинально. «Взимку буде велика чистка, ми наведитимемо лад. Я не дивитимуся на обличчя — Базілевич, Сабо, Бурак будуть звільнені, і шукатимуть собі роботу в інших клубах».

Бої за Тузлу. Дубль 2

Трагедія в Керченській протоці як привід для перегляду кордонів

5 суден затонуло, 8 сіло на міліну, як мінімум 20 моряків загинуло, Керченську протоку оголошено зоною екологічної катастрофи у зв'язку зі значним вибоком мазуту з пошкоджених танкерів — такі сумні наслідки шторму, що розгулявся в Чорному морі 11 листопада. Хто винен — вже вирішується на міждержавному рівні між Україною та Росією.

Українська сторона звинуватила судів, чії судна найбільше постраждали від стихії, в неналежному технічному стані морського транспорту й неправомірних діях капітанів суден після оголошення штормового попередження. Натомість Росія звинуватила українські берегові служби у заниженні рівня небезпеки й закритті ними доступу у відносно спокійне Азовське море.

Цей, здавалося б, суто правовий конфлікт може спричинити нову хвилю територіальних суперечок

між країнами. З уст фахівців «Росприроднагляду» прозвучала нібито благодорна пропозиція побудувати дамбу між Таманським півостровом та островом Тузлою, щоб

ЦИТАТА ТИЖНЯ

ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ ВІКТОР ЮЩЕНКО знає причини непопулярності ДАІ:

Доки ми не знайдемо достойного міліціонера, не поставимо його на цю ділянку роботи, доки ми не подолаємо цю ганьбу — корупцію, хабарництво, нам не впоратися з цим завданням. Перекоаний, що законослухняність починається з того, як поводить себе на дорозі міністр, президент, прем'єр-міністр, начальник УВС.

ДОВІДКА

Цьогоріч на дорогах України загинуло 7,5 тис. осіб, що вдвічі більше, ніж у всіх країнах Євросоюзу. За останні 5 років кількість українців — жертв ДТП сягнула 35 тис. за середнього штрафу близько 40 євро, тоді як у Росії — 360, а в Польщі — 1400.

НА ЧАСІ

ної давнини, коли росіяни вже намагалися зробити щось подібне, і це зумовило серйозне напруження у дипломатичних відносинах. У разі побудови дамби Росія може претендувати на визнання нашого острова Тузла своєю територією згідно з міжнародними стандартами. А, відповідно, посилити контроль над Керченською протокою, дві третини якої нині є територіальними водами України. Це стратегічно важливе питання для Росії, оскільки:

- не потрібно буде оплачувати прохід російських суден в Азовське море;
- зберігатиметься повний контроль за проходженням іноземних суден, зокрема військових кораблів НАТО, адже країна, територією якої є Тузла, володіє 70% акваторії Азовського моря;
- Росія отримає можливість одностороннього видобутку корисних копалин в Керченсько-Таманському шельфі.

Як запевнив «ТИЖДЕНЬ» екміністр закордонних справ Борис Тарасюк, конфлікту можна уникнути лише в тому разі, якщо «росіяни не будуть продовжувати провокативних дій щодо побудови дамби».

Ярослава Мовчун

мазут із Чорного моря не потрапив у Азовське. Однак за реалізації такого задуму екологічний аспект може поступитися місцем політичному. Повторюється історія 4-річ-

П'ЯТЬ ПОДІЙ

СПЕЦІАЛЬНІ НОМЕРНІ ЗНАКИ ДЛЯ СЛУЖБОВИХ АВТОМОБІЛІВ СКАСОВАНО. Указ про це опубліковано на офіційному сайті Президента України. На виконання розпорядження Віктор Ющенко дав Кабінету міністрів лише місяць.

«ГАЗПРОМ» ПРОГОВОРИВСЯ: РОСІЙСЬКИЙ ГАЗ КОШТУВАТИМЕ УКРАЇНІ 160 ДОЛ. ЗА ТИСЯЧУ КУБОМЕТРІВ. Про це в інтерв'ю телеканалу Russia Today заявив заступник голови правління «Газпрому» Александр Медведєв. Щоправда, ця пропозиція можлива за умови поступового переходу України на середньоевропейську ціну.

ВИЩИЙ ГОСПОДАРСЬКИЙ СУД ВИЗНАВ НЕДІЙСНОЮ ПРИВАТИЗАЦІЮ «ЛУГАНСЬКТЕПЛОВОЗА». Таким чином, суди першої, апеляційної і касаційної інстанції підтвердили незаконність приватизації ВАТ ХК «Луганськтепловоз».

КОРВЕТ ВМС «ЛУЦЬК» НА 1,5 МІСЯЦІ ВИРУШИВ У СЕРЕДЗЕМНЕ МОРЕ ДЛЯ УЧАСТІ В ОПЕРАЦІЇ НАТО. У Мінбороні кажуть: залучення до бойового чергування українців — ознака поглиблення співпраці із міжнародною спільнотою.

У ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ СФОРМУЮТЬ ПОШУКОВІ ЗАГОНИ ДЛЯ ВСТАНОВЛЕННЯ МІСЦЬ ПОХОВАННЯ ЖЕРТВ ГОЛОДОМОРУ. До роботи залучають школярів, студентів та краєзнавців. На місяць раніше невідомих поховань встановлять пам'ятні знаки.

У Дніпропетровську шукають справедливості

Постраждалі від вибуху газу просять Президента призначити комісію з контролю над розподілом допомоги

У відкритому листі до Віктора Ющенка мешканці зруйнованої багатоповерхівки стверджують: виділених державою коштів недостатньо для відновлення попереднього рівня життя їхніх родин. Люди сподіваються на допомогу Президента України в «адекватному розподілі благодійних коштів». Коментуючи звинувачення в непрозорості розподілу допомоги, губернатор Дніпропетровщини Віктор Бондар заявив, що постраждалі самі неодноразово висловлювали бажання

не афішувати перераховані їм гроші. «Близько 80% постраждалих не хочуть оприлюднити суми, що надійшли на рахунки, а також факти купівлі нерухомості», — сказав він. За інформацією керівництва області, тим, хто вижив після вибуху, сплатили компенсації у розмірі від 522 до 800 тис. грн. Найбільшу суму отримали сім'ї загиблих з третього під'їзду — 2,828 млн грн. Загалом виділено 164,731 млн грн компенсації. Тим часом з дня трагедії минув рівно місяць. 13 жовтня вибух побутового газу в дніпропетровській 10-поверхівці забрав життя 23-х людей. Постраждалими визнано 509 мешканців «нещасливого» будинку та приватного сектору мікрорайону Перемога. Загальні збитки від трагедії перевищили 107 млн грн.

Як прожити на 1487 євро на рік?

Україна — передостання в Європі за рівнем купівельної спроможності громадян

Експерти Нюрнберзького інституту ринкових досліджень підрахували, що 1487 євро — це саме та сума, яку в середньому за рік витрачає громадянин нашої держави. Отже, Україна — на передостанньому місці серед країн Європи за рівнем купівельної спроможності громадян. Бідніші за нас тільки мешканці Молдови — вони мають у своєму розпорядженні лише 685 євро на рік. Найбільшими сумами щорічно оперують громадяни Швейцарії та Ліхтенштейну. В середньому на кожного жителя цих країн припадає 27 521 євро — це на 10 000 євро більше тієї суми, що за рік опиняється у гаманці середньостатистичного німецького бюргера.

Загалом по Європі середня купівельна спроможність становить 11998 євро на людину щорічно. Ця сума включає в себе виплати по безробіттю, сімейні доходи та пенсії. Дослідження проводилися по 40 європейським країнам, громадяни яких разом щорічно витрачають 8 трлн. євро. Примітно, що навіть за цим дослідженням купівельна спроможність українців зросла аж на 26%. Правда, це в порівнянні з показниками 2003 року, які взяли за базис науковці. За темпами росту цього показника нас переганяє тільки Ірландія, де купівельна спроможність мешканців виросла за чотири роки на 30% й зараз досягла 22210 євро щорічно на одну людину.

Газ для України подорожчає вдвічі

Так прогнозують експерти НАК «Нафтогаз України»

В українській газовій галузі може настати руйнація, якщо найближчим часом не підвищити ціну для споживачів на газ, видобутий з українських надр. Так вважають експерти НАК «Нафтогаз України». Одним із найімовірніших варіантів підвищення цін, що нині розглядаються урядом, є прив'язка ціни вітчизняного газу до російського. А це може зумовити подорожчання газу для українців з 29,3 коп. аж до 56 коп. за 1 м³. НАК «Нафтогаз України» оприлюднила заяву, в якій зазначено, що штучне заниження ціни на газ протягом останніх 5 років спричинило серйозні фінансові труднощі газодобувних підприємств. Водночас підвищення ціни на газ до ринкового рівня для споживачів може не тільки вирішити ці фінансові проблеми, але й допоможе збільшити обсяги видобування газу на 4 млрд м³ на рік.

На Святу землю

Президент України відвідав Ізраїль

За 3 дні перебування в країні Віктор Ющенко провів низку двосторонніх зустрічей з керівництвом Ізраїлю, лідерами ізраїльського бізнесу, а також представниками української громади. Зокрема, глава держави відвідав Меморіальний комплекс-музей «Яд-Вашем», де відбулося урочисте покладання квітів до пам'ятника жертвам Голокосту. Нагадаємо, Україна сподівається на підтримку Ізраїлю у визнанні Голодомору 1932—1933 років актом геноциду — попередня позиція офіційних кіл позитивна.

ЦИФРА ТИЖНЯ

1,5 трлн дол

сягнули витрати США на війну в Іраку та Афганістані

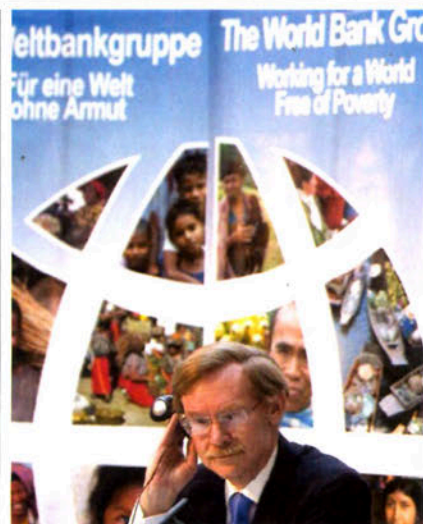
Ці підрахунки оприлюднили депутати від Демократичної партії, котрі є членами об'єднаної економічної комісії Конгресу США. Сума, якою оперують американські парламентарі, навряд чи щось скаже пересічному українцеві. Втім, її легко проілюструвати на прикладі державного бюджету України, розмір якого у 2007 році становив трохи більше 140 млрд грн, що $\approx$ 28 млрд дол. Інакше кажучи, на військові витрати США наша держава могла б прожити 53 роки.

Шпаринка до Європи трохи відчинилася?

Європарламент проголосував за спрощення візового режиму для України

Угода передбачає фіксований візовий збір — 35 євро, а також надання безкоштовних віз певним категоріям громадян — студентам, журналістам, близьким родичам тощо. Дія угоди не розповсюджуватиметься на Данію, Ірландію і Велику Британію. Окрім цього, Європарламент проголосував за угоду про реадмісію. Тепер Євросоюз депортуватиме зі своєї території нелегальних мігрантів. І якщо у Європі на цей документ чекали давно, то в Україні, яка для багатьох нелегалів стає лише транзитним

пунктом на шляху до ЄС, проблем із шукачами щастя побільшає. Нагадаємо, угоду про спрощення візового режиму для українських громадян представники України і ЄС підписали ще 18 червня в Люксембурзі, а нині Європарламент проголосував за набуття її чинності. Аби вона була повноцінною, залишилося ратифікувати її у Верховній Раді та скасувати візи для громадян Румунії і Болгарії. Остання умова ЄС має встановити паритетне ставлення до всіх країн — членів об'єднаної Європи.

300 млн дол. на розвиток

Таку суму позичив Україні Всесвітній банк

Міністр економіки України Анатолій Кінах і директор представництва Всесвітнього банку в Україні Пол Бермінгем підписали протокол, відповідно до якого Україна отримає 300 млн дол. кредиту на стратегічні реформи Уряду.

«Друга позика на політику розвитку охоплює широкий діапазон реформ і конкретних заходів, здійснених у межах програми системних реформ Уряду», — так лаконічно окреслив цільове скерування кредиту пан Кінах. Він також зазначив, що співпраця зі Всесвітнім банком «стане надійним інструментом для підтримки позитивної динаміки економічного зростання країни». Міністр економіки повідомив, що його відомство буде особливо уважним до інвестиційного клімату, покращення фіскальної політики та державного управління. Нагадаємо, що Всесвітній банк у нещодавній оголошеній програмі пріоритетів української економіки радив нашій державі надати чинності новим законам про держзакупівлю та акціонерні товариства, провести реформування тарифів у комунальному секторі та реформування сфери соціальних послуг, створити прозорий ринок землі та активізувати приватизацію держпідприємств. Чому на ці завдання потрібно витратити третину мільярда іноземних грошей, напевно, здатні зрозуміти хіба що в Уряді та в міжнародних фінансових установах.

Надзвичайний стан

Лідера пакистанської опозиції під домашнім арештом

Колишній прем'єр-міністр країни Беназір Бхутто як лідерка пакистанської опозиції вимагає відставки президента Первеза Мушаррафа, який звинувачує опозиціонерів у намірах провести в країні цього тижня «кольорову революцію». Сама Б. Бхутто зараз перебуває під домашнім арештом. Її затримали за кілька годин до початку маршу протесту у власній резиденції, яку тепер оточує понад тисяча поліцейських, а її будинок обнесено колючим дротом. Влада заборонила лідерці опозиції виходити з будівлі протягом тижня.

Водночас у Пакистані триває надзвичайний стан, який контролюють 20 тис. військових. Понад 1,5 тис. опозиціонерів вже заарештовано. Втім, супротивники режиму П. Мушаррафа налаштовані боротися до останнього. Їхню позицію підтримав також Джордж Буш, закликавши президента Пакистану провести вибори якомога швидше і скасувати надзвичайний стан, який влада налаштована утримувати аж до 9 січня — дня президентських виборів.

Уго Чавесу «закрили рота»

Лідер Венесуели обізвав іспанців фашистами

Це відбулося під час міжнародного саміту в столиці Чилі Сантьяго. Між Чавесом та іспанським прем'єр-міністром Луїсом Родріґе Сапатеро зав'язалася суперечка. Лідер Венесуели назвав фашистом попереднього прем'єра Іспанії Хосе-Марію Аснара. Ігноруючи аргументи опонента, У. Чавес доводив свою позицію навіть за вимкненого мікрофона. Експресію венесуельця зупинив іспанський король Хуан Карлос: «Чом би тобі не закрити рота?» — сказав він, звернувшись до глави Венесуели на «ти», а не на «ви», як це передбачено протоколом. Вимовлене не в мікрофон почули всі. Від несподіванки Чавес на мить замовк. Тим часом король демонстративно вийшов. Можливість взяти «реванш» у Чавеса з'явилася лише тоді, коли його близький союзник, президент Нікарагуа Даніель Ортега, поступився йому часом для виступу. Після того, як хворий кубинський диктатор Фідель Кастро відійшов у тінь, Чавес перебрав на себе функції основного опонента Заходу в регіоні. Його лівий популізм тримається на надприбутках від нафти й пасивній підтримці низки найбідніших латиноамериканських країн.

ОЦІНКА

Повернення Тутсі

Фредерік Бегбеде свого часу відмовився бути гвинтиком рекламної індустрії, аби стати частиною іншого рекламного проекту — літературного

13 листопада в Києві за участі автора відбулася презентація російського перекладу нової книги Фредеріка Бегбеде «Ідеаль», здійсненого видавництвом «Иностранка». Під час других відвідин України письменник із репутацією самозакоханого егоїста і схибленого на секс мрійника чесно відпрацював замовну промостратегію. Стартовий наклад роману — 30 тис. примірників. З усіх ознак, більша його частина осяде на домашніх полицях наших книголюбів.

Від інших літературних зірок, які коли-небудь перетинали наші кордони, зокрема, Орхана Памука або Пауло Коельо, Бегбеде відрізняє фірмова самоіронія та дивовижна схожість зі своїми паперовими альтер-его. Літератора, який видає на 300 сторінок стільки ж за кількістю афоризмів, важко не полюбити заочно. Навіть якщо третина цих сентенцій банальна, ще третина — підслухана, все одно залишаться золоті крихти, які шанувальники розтягують на цитати: «Заперечують кохання якраз ті, хто більше за всіх його потребує: в кожному Вальмоні приховано невинного романтика, якого хлібом не годуй, дай забренькати на мандаліні».

Погодьтеся, картинка абсурдна, але напрочуд дотепна. Як і той факт, що нинішня поява письменника на берегах Дніпра — уламок рекламної акції, яку три дні тому він провів у російській столиці на пару з Мішелем Уельбеком. Москву французи взяли без

бою, але й без будь-якого сенсу. Обидва митці, котрі художнім словом тарнують суспільство споживання, прикрили гучним словом «дебати» власні презентації (автор «Можливості острова» прийїхав представляти фільм, знятий за мотивами цього роману). Дві самотності публічно зустрілися, гахнули горілки, побалакали і розїхалися в різних напрямках.

У Києві обійшлося без камуфляжу. Сказали потрібно — отже, потрібно. Один лише епізод — затиснений з усіх боків фотографами і знімальними групами французький гість тулиться до бару. Час від часу обертається до стійки за черговим келихом білого вина. Спалахи з усіх боків, перекладка ледь встигає щось шепотіти, гримить музика. Випускник Паризького інституту політичних досліджень з дипломом фахівця з маркетингу нітрохи не дратується, цілує дамам ручки, встигає роззиратися навсібіч у напівтемному ресторані, відстежуючи кумедні або просто цікаві деталі. В інтерв'ю не силіє цитатами — подає їх дозвано й доречно, примудряючись не повторюватися у кожній наступній розмові, а цих тет-а-тетів у Бегбеде за добу може бути більше десятка. Знак гарно вихованої й освіченої людини. І посміхається. Легка, приязна, а головне, вчасна усмішка, як переконував Дейл Карнегі, — перепустка до серця будь-якої людини. І цим мистецтвом сучасний хедлайнер красного письменства володіє бездоганно.

У такі моменти можна зрозуміти, чому європейські видавці поставили саме на Бегбеде, про якого нині принаймні чули й особи з інтелектом лисайника. Він має достатньо здоров'я, аби витримувати нескінченний карнавал вечірок і калейдоскоп облич, і доволі обдарований, аби про свої враження повідомляти масам. Конформіст в міру — нещадно критикує розкішний готель і без вагань зупиняється в цьому осередку буржуазності. Культурний, ввічливий, фотогенічний. Прекрасний актор. І головне — він гідно носить цю маску.

Вікторія Поліненко

Масова втеча крокодилів

Із-за повені на волю вирвалися 5 тис. рептилій

Потужні повені в Центральному В'єтнамі зруйнували огорожі на крокодилячій фермі, на якій налічувалося 5 тис. крокодилів. Чимало їх скористалися шансом піти у «вільне плавання». Власники ферми досі не знають точну кількість хвостатих «утікачів».

Тим часом влада В'єтнаму, побоюючись масових нападів на людей, уже розпочала полювання на крокодилів. Поки що вдалося упіймати лише 7 рептилій. Пошуки ускладнює й те, що у доколишніх річках вони швидко пересуваються.

Не секрет, що у В'єтнамі крокодилячій ферми утримують заради цінної шкіри і м'яса, які на світовому ринку коштують чималих грошей. Втім, це не єдиний збиток, якого завдала повінь. У В'єтнамі вже загинуло близько сотні людей. Понад 800 тис. будівель пішли під воду.

ЗВОРОТНИЙ ЗВ'ЯЗОК

І козі зрозуміло

Саакашвілі — такий же демократ, як Ющенко, Путін, Буш або Качинський. Ніде в світі народ не править, а тільки «еліта». Всі вибори — такий же обман, як і за Радянської системи. Тільки тоді і козі було ясно, що це обман, а зараз коза думає, що вона керує країною.

nekoza 12.11.07 14:05

Шлях правдивої демократії

Кожен народ має ту владу, на яку заслуговує. «Демократія», що захищає себе силовими методами, не вважається власне демократією. Якщо більшість в один прекрасний момент вирішить, що їй не потрібна демократія, то шлях справжньої демократії — погодитися з цим і мирно піти.

Inqube 10.11.07 14:00

Клонована перспектива

Україна — не Польща, тому що поляки провели люстрацію і отримали нову еліту — в Україні ж таке ніколи не станеться, бо стара влада якщо сама не піде, то понаставляє своїх клонів.

lepper 09.11.07 14:36

Даєш більші штраф!

У мене інша ідея. Збільшити штрафи мінімум у 10 разів. І видати доктрину, яка видаватиме премію даїшникам у розмірі 20% від штрафу. Перевизниц швидкість — штраф 1000 грн. Даїшнику капає 200 грн. Хабарі тоді зростуть, наприклад даїшник братиме 300 грн хабара без протоколу. Але, скажіть мені, якому водієві не шкода буде 300 грн! Це великі гроші, тому їздитимуть із розумом.

roman 12.11.2007 12:31

А фахівці попереджали

Нічого було на Тузлі греблю будувати і канал рити. Коли це робилося, фахівці попереджали, що це зумовить посилення штормів. Шкода, що безвинні люди страждають через маразм політиків.

Mizzou! 12.11.2007, 12:25

ВІКТОРІЯ ПОЛІНЕНКО
редактор відділу культури

Досить балачок

Чіпляю краєм вуха розмову в марш-руті. Одна тітка скаржиться іншій: «Геть совісті у них нема. Вчора включила — дак дивитися нічого. Сьогодні включила — тільки кров, вибухи і дівки в трусах співають». Не бажаючи вступати в суперечку, подумки посилаю нещасній сигнал: «То вимкніть те, що вас так дратує, зовсім. Перестаньте формувати своїм вибором «очікування аудиторії», на яку орієнтуються і укладальники телевізійної програми, і їхні благодійники-рекламодавці. Відвідайте театр, філармонію, цирк, на решті. Почитайте книгу. Просто подихайте свіжим повітрям».

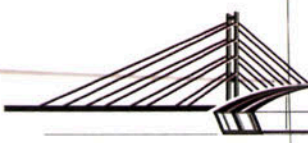
Ми так звикли виливати свої претензії в нікуди, що це перетворилося на національну забавку. Лаяти зусібіч продажну владу, водночас за 50 грн вимахуючи прапорами. Робити євроремонти в Москві, поки вдома валяться власні будинки. Домовлятися про вступ свого неслухняного чада до медичного університету, а потім дивуватися, звідки у нас такі кепські лікарі. Брати участь у тому, що зневажасмо. Критикувати, замість того, аби щось змінити — перш за все у собі. Марнослів'я загіджує ноосферу негірше, ніж викиди важких металів довкілля. Менше слів. Не імponує одіозна постань столичного мера? Домагай-

теся його переобрання. Не подобається зменшення парків і садів? Посадіть навесні біля свого будинку хоча б одне дерево. Переймаєтесь долею Андріївського узвозу, над яким Дамокловим мечем зависла майбутня «реконструкція»? Поставте намети, почніть акції протесту, зверніться по міжнародну допомогу. Дбаєте про українську мову? То годі про «солов'їну» говорити: для її розвитку й довголіття необхідно одне — спілкуватися нею як у Карпатах, так і в Криму, на Луганщині чи Сумщині, не роблячи географічних та індивідуальних винятків.

Плюньте до колодязя, зрубайте гілку, на якій сидите, замініть на переправі коней, вкусіть руку, яка вас годує, полізьте поперед батька в пекло. Психологи переконують: щоб загасити спрямовану на вас негативну енергію певної особи, достатньо несподіваного жесту. Недоречно посмішка, помах руки, легке підстрибування збивають з пантелику й у такий спосіб ніби переадресовують «зловмиснику» його ж імпульси — пакетом навзаєм. Повірте, іноді один божевільний порух важливіший за тонну слів. Кажу як філолог. І як чесна людина ставлю крапку.

АДРЕСА «ТИЖНЯ»

Листи надсилайте за адресою: 03040, Київ, вул. Васильківська, 2а
Телефонуйте: (044) 503-3740; факсуйте: (044) 503-3740
E-mail: tyzhden@gmail.com

**Ауді Центр
Київ Юг**
ПРЕДСТАВЛЯЄ...

6 ГРУДНЯ

генеральний медіа-партнер

NOSTALGIE 99FM
Твій приємний спогад...

ПАЛАЦ УКРАЇНА
19:00

SANDRA

живий звук

ЗАМОВЛЕННЯ ТА БЕЗКОШТОВНА
ДОСТАВКА КВИТКІВ
432 19 73

ОРГАНІЗАТОР ТОВ "ПРЕМІУМ С" тел. (044) 234-4111

організатори

Мистецьке Об'єднання "Дзига"
Громадське Об'єднання "Вірменська 35"
Польський Інститут у місті Києві
Львівська Міська Рада
Генеральне Консульство
Республіки Польща у Львові
Генеральне Консульство
Чеської Республіки у Львові

генеральний спонсор

традиційні спонсори

генеральний медіа-партнер

приймач

Твій унікальний шанс
відчути живу атмосферу
«золотого віку джазу»

LEE KONITZ & Trio Mencil

4 грудня
Львівська Філармонія
(вул. Чайковського, 7)
19:00

улюблений медіа партнер

Замовлення квитків за тел:
244-47-79 та
в касах Філармонії

партнер проекту

медіа-партнери

ексклюзивна медіа-підтримка

ПИСЬМЕННИЦЯ РОЗКРИВАЄ КОНСПІРОЛОГІЧНИЙ ПРОЕКТ ТАЄМНИХ ТОВАРИСТВ УКРАЇНСЬКОЇ ШЛЯХТИ, ЩО ВТІЛЮВАВСЯ В ЖИТТЯ ДВІСТІ РОКІВ

Встановлення пам'ятника імператриці Катерині II в Одесі та протести довкола цієї провокації ще раз ставлять на порядок денний давно, здавалося б, не актуальні питання.

Чим була Україна для Російської імперії:
а) колонією й не більше;
б) одним із будівничих цієї імперії чи
в) суб'єктом власної політики з власними прихованими цілями?

Оксана Забужко у своїй останній книжці «Notre Dame d'Ukraine. Українка в конфлікті міфологій» дає парадоксальний, втім, цілком імовірний і, головне, напрочуд обґрунтований варіант відповіді...

Розмовляв **Юрій Макаров**

Погодьтеся, ваша книжка — незвична для України біографічна проза.

— Мені важко визначити її жанр, тому що взагалі-то такого жанру в українській літературі дуже бракує. У західних літературах це вважають «інтелектуальним романом», «романом із текстами» чи «романом із книжками», чи, як влучно це сформульовано однією польською письменницею, «Мандрівка людей книги».

У книзі є багато елементів біографії, багато того, що називається історико-культурними студіями, релігієзнавчими студіями, філологічною екзегетикою, смакуванням і гурманськими розкошуваннями над текстами. Але головною є інтрига, яка непокоїть мене усе життя, безпосередньо пов'язана з культурною і духовною ситуацією сучасної

ФОТО: Наташа Макарова

Оксана Забужко в конфлікті міфологій

України, «України, яку ми втратили». Для мене завжди ключовою і знаковою постаттю тієї України, яку ми втратили, була Леся Українка — Лариса Петрівна Косач-Квітка. Постать в нашій культурі абсолютно унікальна, нібито зна-на, шанована: і на 200-гривневій купюрі, і пам'ятниками.

У.Т. За іронією долі — один на-віть перед ЦВК...

— Насправді те, що Леся Українка — одна із провідних європейських письменниць ХХ ст., твори якої цілком перевертають уявлення і про українську ідентичність, і про весь український національний проєкт, нині пам'ятає тільки жменька філологів.

У.Т. Це в принципі й не дивно. У нашій, як казав один віце-прем'єр, «національно стурбованій», не дуже численній громаді я знаю певну категорію людей, які не хочуть занурюватися в деталі. Я вам розпо-відав, коли я в однієї не випадкової пані намагався з'ясувати якісь по-дроблиці біографії Шевченка, вона щоразу казала: «це не істотно»... «і це не істотно»... «і це не істотно»... «А що ж істотно?!» — запитав я. «А те, що він геній і пророк». Крапка, кінець зв'язку. Мабуть, це захисна реакція на якусь травму...

— Браво. Власне кажучи, книжка про це. Про захисну реакцію і про те, від чого захищається колоніальна культура, не впізнаючи, не читаючи, не видаючи, до речі, не перевидаючи... Останнє неповне — повного не було ніколи — зібрання творів Лесі Українки виходило 30 з гаком років тому. Це дуже, дуже тривожний симптом. Я завжди кажу, що певний індикатор, маркер країн і народів — це ставлення до своїх, циту-ючи вашу знайому, «геніїв і проро-

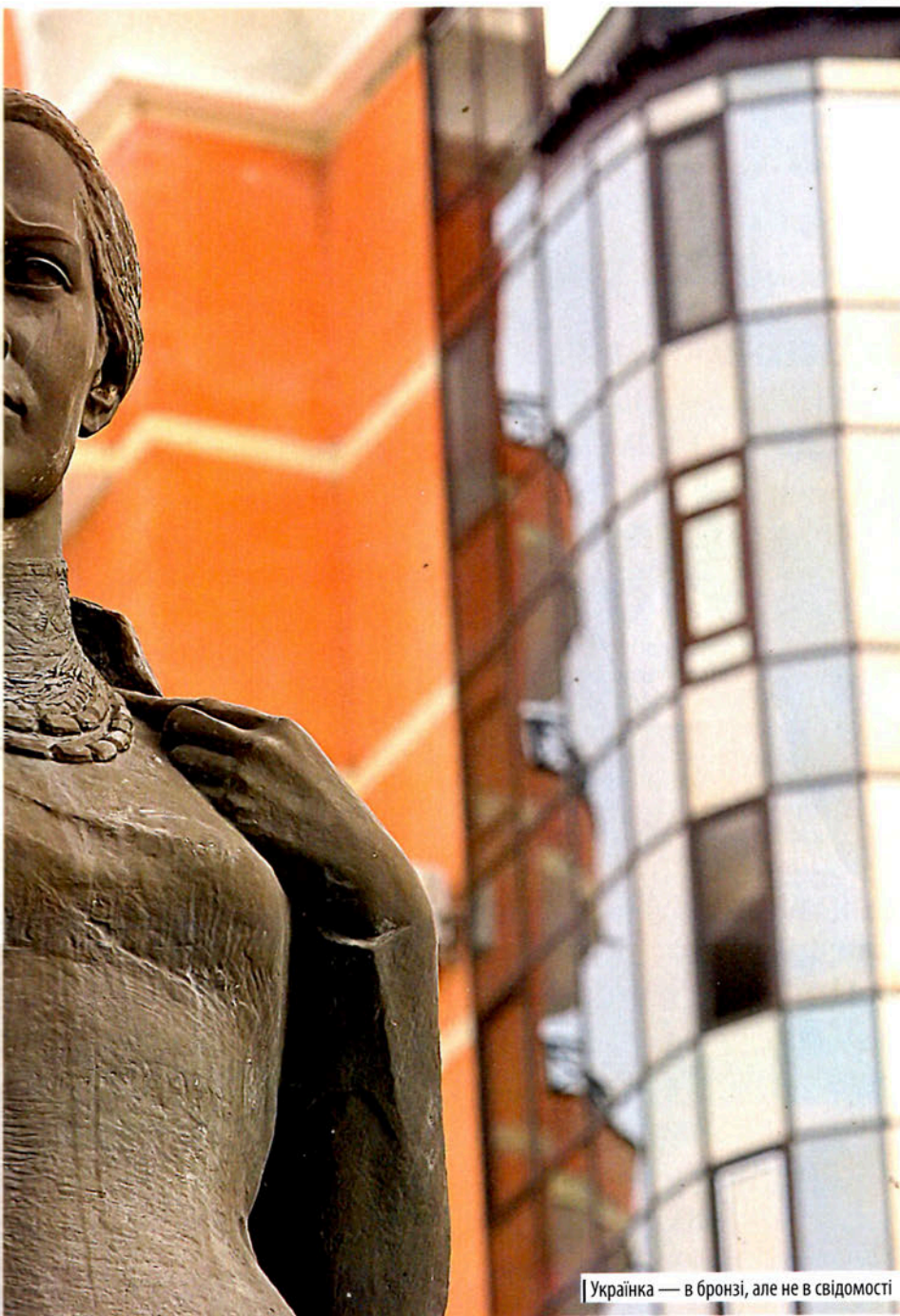
ФОТО: Валентина Дірака

ЛЕСЯ УКРАЇНКА — АРИСТОКРАТКА, КОТРА ПОХОДИТЬ ЗІ СТАРОЇ КОЗАЦЬКОЇ ШЛЯХТИ, ПРЕДКИ ЯКОЇ ЩЕ В ХІV СТ. ОТРИМАЛИ ГЕРЦОГСЬКИЙ ТИТУЛ ВІД ІМПЕРАТОРА ФРІДРІХА, Є ОСТАННІМ ТВОРЦЕМ ГРАНДІОЗНОГО МОНУМЕНТАЛЬНОГО ПАМ'ЯТНИКА ЛИЦАРСЬКОЇ КУЛЬТУРИ НА УКРАЇНСЬКОМУ ҐРУНТІ. ЗГУБИВШИ ЇЇ, МИ ЗАГУБИЛИ ЛИЦАРСТВО...

ків». Так от, сталінська Росія для мене не тільки країна ГУЛАґу, а й країна, в якій 30 років не видавали Достоевського. Вперше десятитомник було видано під час хрущовської відлиги. Сталінська Росія жила без Достоевського. Так і ми, Юро, 30 років живемо без Лесі Українки.

У.Т. Так у чому ж «травма»? Кілька разів у книзі називається саме слово «травма»...

— У ній усе називається своїми іменами аж до кінця, аж до наших

Українка — в бронзі, але не в свідомості

днів. Найдраматичніша проблема з Лесею Українкою полягає в тому, що, по-перше, вона була аристократкою, а це вже дуже небажане явище в радянській культурі, яке потрібно було всіляко замовчувати. Аристократка за культурою, аристократка за вихованням, аристократка, зрештою, за походженням, не тільки тому, що вона зі старої, родової козацької шляхти. Її предки ще в XIV ст. отримали герцогський титул від імператора Фрідріха і так далі, і так далі... Вона, власне, є останньою,

хто створив грандіозний монументальний пам'ятник лицарській культурі на українському ґрунті. Тому, згубивши Лесею Українку, ми загубили лицарство... Чи, точніше, навпаки: згубивши лицарство, ту тяглість українського середньовіччя... Середньовіччя, барокко — ми любимо послуговуватися цими словами. Але насправді для нас до XIX ст. — точніше до Шевченка — все, що було в українській традиції, в українській культурі — для нас «темні віки».

У.Т. З просвітами...

— З певними фрагментами невеличкими, інтерлюдіями у вигляді того ж таки Богдана Хмельницького на 5-гривневій купюрі...

У.Т. Мазепи на 10-гривневій...

— Але насправді ми не маємо уявлення про те, якою є ця культура. Зрештою, мало кому спадає на думку, що і псевдонім Українка теж фамільний. Ніхто інший, як її рідний дядько, також абсолютно у нас невідомий, маю на увазі непрочитаний, — один із найбільших, найвидатніших українських умів у модерну добу — і не лише українських, тому що від нього вся російська конституційна демократія: Струве і компанія, східноєвропейський Джон Стюарт Міль. Це — Михайло Петрович Драгоманов — перший український емігрант. Перший репрезентант України як певної автономної цілості в Європі, перший емісар України в Європі. До речі, також не перевидааний у XX ст. Саме він, емігрувавши в Женеву, взяв собі псевдонім Українець — родове ім'я.

У.Т. Принаймні для фахівців це речі відомі?

— Відносно. Далі цікавіше. Драгоманов не був першим. Його попередником був інший українець, який першим у Європі ще 1844 року підписався: «Nicolas de Gogol, Ukrainien». Карлсбад, книга відвідувачів... І ось тут починається інтрига. Драгоманов, котрий вважав Гоголя українським письменником, останнім з тієї 200-літньої традиції, розпочатої в XVII ст. Дмитром Тупталом, який став Дмитрієм Ростовським...

У.Т. Тієї традиції, яка живила Російську імперію?

— Не просто живила. Це був, скажи б, Малоросійський проект... Малоросією, перепрошую, назвали себе ми самі, це зовсім не був якийсь знуцальний, зневажливий термін. За зразком «Малої Греції» і «Риму» — мотив, який настійно повторюється не тільки в Лесі Українці, а й у її попередників — до неї були Кирило-Мефодіївці, а до них українські декабристи, до яких безпосередньо належав дядько її дядька. Її двоюрідний дід, Яків Петрович Драгоманов, теж писав вірші на тему: Москва — Рим, Україна — Греція... Це та ідея, яка йшла від київського кола: ❧

О.ЗАБУЖКО: «Ой, пішло, поручик!»

культурна експансія на Схід. Мала Росія, і Київ як другий Єрусалим, здійснює культурнопросвітницьку місію на Сході, а за це Схід забезпечує йому армію. Це пояснював Драгоманов надто ревним народникам, які вирішили починати українську історію цілковито з нової сторінки. Драгоманов оборонявся і полемізував із Шевченком і з усією народницькою

історіографією на цю тему. Власне, вся ця українська гетьманська шляхта, до якої ми нібито звикли ставитися з таким презирством: «славних прадідів великих правнуки погані», «зрадники», «раби, подножки, грязь Москви, варшавське сміття». Було, звичайно, і сміття, було чого завгодно. Але те, що для реалізації «фатальних національно-крайових за-

дач» ось цей український проект імперії з духовним центром у Києві був необхідний, про це Драгоманов писав ще в 70-ті роки XIX ст. Він пояснював, які саме «фатальні національно-крайові задачі» необхідно було реалізувати в XVII ст.:

а) вихід до моря і колонізацію Півдня — всю цю антитурецьку риторику; весь антитурецький пафос ко-

дження XIX ст., ось ця лінія: декабристи — братчики — старогромадівці (Лесині батьки) — це рух української шляхти за модернізацію козацької нації на нових засадах, із включенням уже повноцінного народу для XIX ст., необхідного гравця історичного процесу.

У.Т. На цьому шляху, правда, мало не втратили ідентичність... Але ви

— Так, проектом селянської нації, що співпало із загальноцивілізаційним бунтом мас і відтак уже загальною плебеїзацією і люмпенізацією в масштабах цілої цивілізації та Європи, зокрема, в XX ст.

У.Т. Нам не пощастило, що воно співпало в часі.

— Нам багато в чому не пощастило, але ідучи за Лесею Україн-

МАЛОРОСІЄЮ НАЗВАЛИ СЕБЕ МИ САМІ... МАЛОРОСІЙСЬКИЙ ПРОЕКТ — ЦЕ КУЛЬТУРНА ЕКСПАНСІЯ НА СХІД. МАЛА РОСІЯ, І КИЇВ ЯК ДРУГИЙ ЄРУСАЛИМ, ЗДІЙСНЮЄ КУЛЬТУРНО- ПРОСВІТНИЦЬКУ МІСІЮ НА СХОДІ, А ЗА ЦЕ СХІД ЗАБЕЗПЕЧУЄ ЙОМУ АРМІЮ

пропонуєте варіант української історії, сказати б, конспірологічний.

— Дуже багато конспірології, багато що діялося в режимі таємних товариств. І саме традиції лицарських орденів Середньовіччя в ось цих нащадках козацької старшини, котра стала малоросійським дво-

кою, як Данте за Беатріче, за її текстами, за вдумливого читання ще можна відновити багато цікавих речей, нібито втрачених. Для інтриги скажу, що, наприклад, «Лісова пісня» — це українська версія легенди про Грааль, це гностичний текст.

УКРАЇНЬКА ГЕТЬМАНСЬКА ШЛЯХТА ЗАПОЧАТКУВАЛА В XVII СТ. УКРАЇНСЬКИЙ ПРОЕКТ ІМПЕРІЇ З ДУХОВНИМ ЦЕНТРОМ У КИЄВІ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ «ФАТАЛЬНИХ НАЦІОНАЛЬНО-КРАЙОВИХ ЗАДАЧ», А САМЕ: БЕЗПЕЧНОГО ВИХОДУ ДО МОРЯ І КОЛОНІЗАЦІЇ ПІВДНЯ ТА ОЧИЩЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЕТНІЧНИХ ТЕРИТОРІЙ

рянством, дуже прекрасно зберігалися. Ви займалися Кирило-Мефодіївським братством і знаєте, що вони не розкололися. Це люди, які давали присягу й одягали перстень, вони ніколи не зізналися, що то було за товариство і яка була його мета.

У.Т. Саме про це книжка?

— Книжка про ту українську шляхетську лицарську культуру, яку ми втратили, і про підміну початкового національного проекту проектом селянської нації.

У.Т. Звідси й конфлікт із народниками...

зацтва — це саме отаборитися на Півдні й отримати безпечний вихід до моря, і,

б) перепрошую, прибрати поляків з українських етнічних територій.

У.Т. З першим упоралися, з другим...

— З другим упоралися в 1945 році. Українське національне відро-

У.Т. Дякуючи Дену Брауну і його «Коду да Вінчі», тепер українцям не потрібно пояснювати, хто такі гностики і що таке Святий Грааль.

— Ой, пошло, поручик!

У.Т. Але, даруйте, щось не второпаю, де Україна, а де ті катари, альбігойці, тамплієри — чи не задалеко?

— Європейські гностики походять від болгарської секти богумілів, а від Болгарії до України, погодьтеся, ближче, ніж до південної Франції. І середньовічні українські апокрифи досить прозоро демонструють ці впливи. Але це ще один, окремий захопливий сюжет, і він потребує окремої розмови. ■

ФОТО: Олександр Чекмалієв

Від науки до мистецтва

ЩО ДУМАЮТЬ ПРО ПАРЛАМЕНТСЬКУ КОАЛІЦІЮ ПРОСТІ ЛЮДИ ТА ПОВАЖНІ ЕКСПЕРТИ

На долю майбутнього Парламенту впливають: вода, земля, дерево, вогонь і метал, а також дві-три людини

Автор: **Антон Зікора**

Перемовини про створення парламентської коаліції тривають уже більше місяця. Кожен день загрожує появою нових «розкладів», які можуть значно змінити політичну карту української влади. Нас, журналістів, це дуже і дуже влаштовує. Як справжні акули пера, ми завжди робимо вигляд, що знаємо набагато більше, ніж прості смертні. Наприклад, до мене часто підходять звичайні люди й говорять: «От скажи, що буде? Адже ти розумний, у серйозному журналі працюєш». Я в таких випадках глибокодумно затягуюся гірким тютюновим димом, загадково підіймаю до неба очі й — віщую.

Іноді мені вдається висловити навіть щось розумне, яке іноді збувається. Зазначу, що свої висновки я роблю в результаті спілкування з політологами й тим самим простим народом, за яким спостерігаю на ву-

лицях, шкільних стадіонах, у гонделіках та інших людних місцях. Спочатку я вислуховую одних, потім інших, після чого виводжу середнє арифметичне з цих думок.

КОМУСЬ — ВИБОРИ, А ДВІРНИКОВІ — СМІТТЯ

На запитання про майбутній Парламент відповідає Михайло Погребінський, директор Центру політичних досліджень і конфліктології:

— Якщо говорити про відповідність майбутньої коаліції вибору народу, то її мають сформувати БЮТ із НУ-НСом. Створення будь-якого іншого формату може зіштовхнутися з юридичними труднощами. Є думка, що НУ-НС може спробувати створити коаліцію з Партією регіонів, для чого мають проголосувати 37 членів фракції. Однак це неможливо, оскільки такі питання мають зважуватися на з'їздах.

— Сьогодні в країні можливі найрізноманітніші коаліції. Політична

— Якщо говорити про переможця, то ним на цих виборах став БЮТ, що набрав на 1,5 млн голосів більше, ніж на минулих, — говорить Володимир Малінкович, директор Міжнародного інституту гуманітарно-політичних досліджень. — Тому буде правильним, якщо прем'єром стане Тимошенко, а коаліція має формуватися на основі БЮТу і НУ-НСу. Але її створення гальмує Президент, котрий боїться посилення влади Тимошенко й тримає Партію регіонів на мотузочці.

— Ну, так, я голосував за Ющенка, причому третій раз вже, — сказав перший пенсіонер, який сидів зі своїми друзями на лавці в Голосіївському парку. — А сенс який, я повністю заплутався у тому, що відбувається у Верховній Раді і які там будуть коаліції. Говорять, Ющенко хоче знятися з Януковичем.

— Так, може, треба було за когось іншого голосувати?

— За кого? От добре, що Мороз не пройшов. Ще б комуністів з Ради викинути, цих гадів.

— Так, Федя, але ти й сам у компартії був, — нагадав товариш мого співрозмовника.

— Усі тоді були. 20 мільйонів.

ВИБОРИ — ЦЕ СМІТТЯ. ВАМ БУДЬ-ЯКИЙ ДВІРНИК ЦЕ СКАЖЕ

ситуація загалом може дуже різко змінитися, — висловив припущення жителя Березняків Григорій Андрійченко.

— Звідки ви робите такі висновки?

— Помітили: раніше Президент зачісувався зліва праворуч, сьогодні — справа ліворуч. А ти не помітив? А ще журналіст, розумний, напевно.

— Тепер уже бачу, що не такий, як ви. А що ці зміни можуть принести країні?

— Що країні, я не знаю, але мені можуть додати турбот. Якщо будуть нові вибори, роботи у мене збільшаться, адже я двірник. А вибори — це сміття. Вам будь-який двірник це скаже.

— Не 20, а 18. І не всі, я — ні.

— А чого ж ти тоді за них увесь час голосуєш? — запитав Федя.

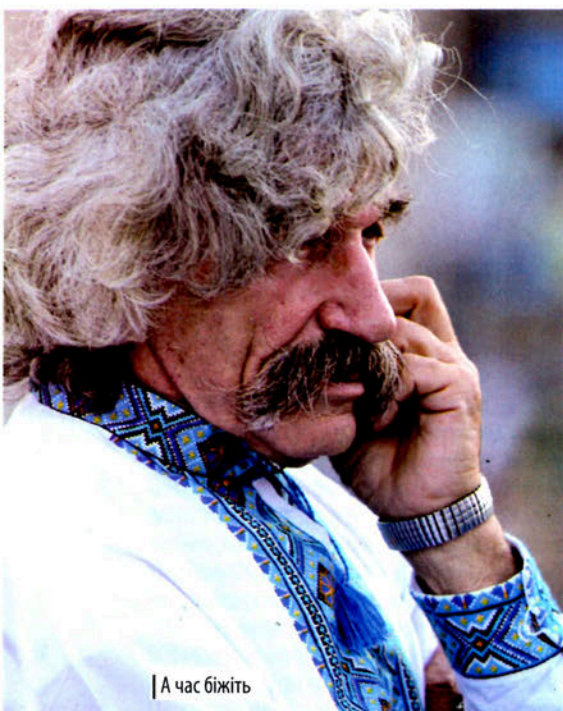
— Із принципу.

— Що б ви зараз зробили, будучи на місці Симоненка? — запитав я у Феді.

— А я б на його місці не опинився, — відповів пенсіонер. Нонконформіст завжди залишається нонконформістом, а такі люди до Верховної Ради просто не доходять.

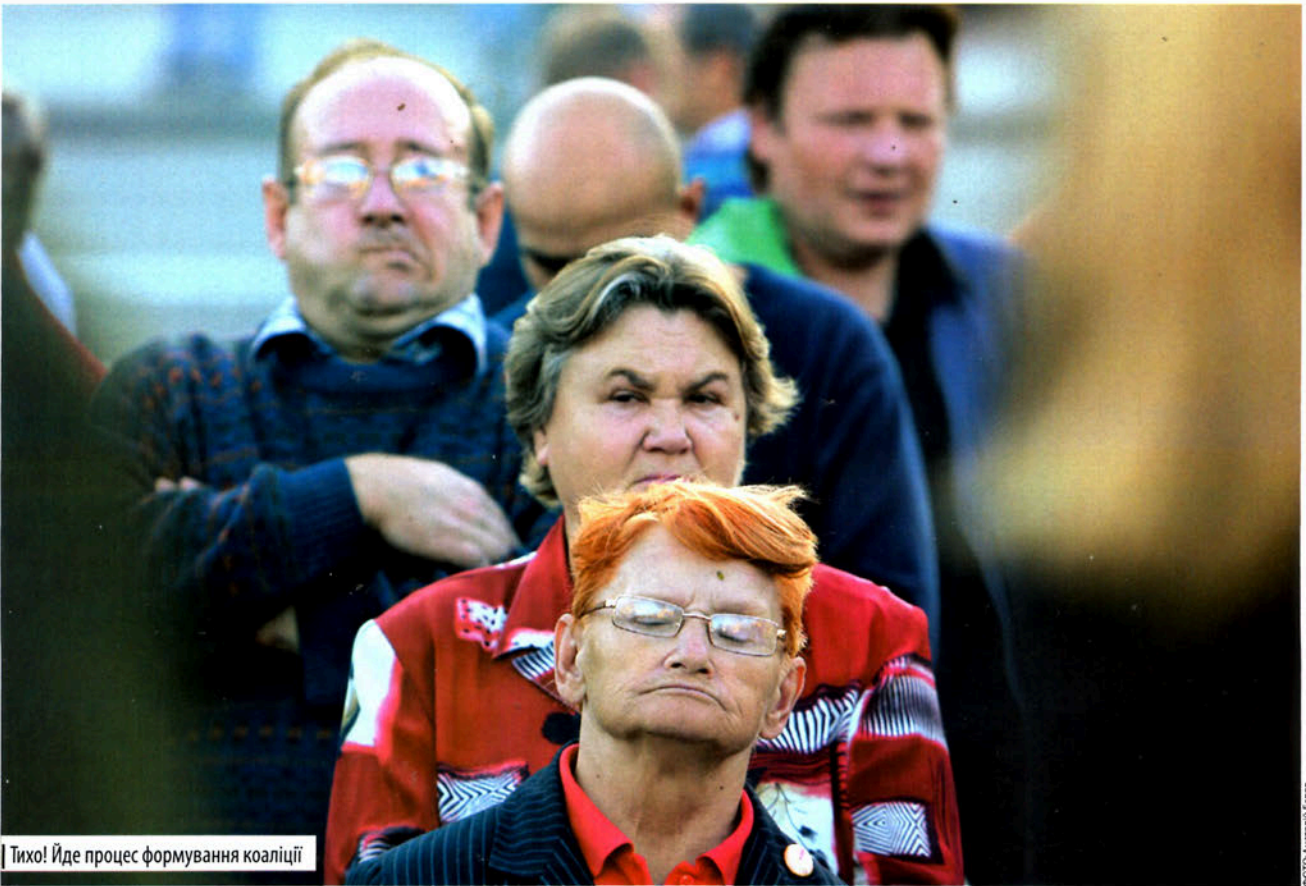
— Якби він був Симоненком, а б його задушив.

— Ну, що ти, Федя, «задушив би». От до чого це все? — сказав третій пенсіонер, що взяв на себе роль мислителя.

А час біжить

ФОТО: АЛЕКСАНДР БЕСЕН

Тихо! Йде процес формування коаліції

ФОТО: Анатолій Єснюк

Керівник Центру прикладних політичних досліджень Володимир Фесенко вважає, що потенційні коаліційні «розклади» дуже обмежені:

— Офіційно союз має укладатися між БЮТом і НУ-НСом. Але, якщо хтось із НУ-НСу або навіть із БЮТу не підпише угоду, то коаліція може й не набрати потрібних 226 голосів. Щоправда, до союзу можна також залучити Блок Литвина. Перша сесія ВР відбудеться не пізніше 27 листопада. І якщо коаліція не буде створена, то імовірна безкоаліційна діяльність Ради. Це може тривати цілий рік — тоді міністри будуть працювати як виконувачі обов'язків.

СОЦІОЛОГІЯ В ГЕНДЕЛИКУ

— Що б ви зараз робили на місці, скажемо, Віктора Федоровича Януковича? — запитав я, підсівши за столик до кремезного типа в генделіку на Троещині. У цей час лунало щось на кшталт «Владимірській централ, ветер северний».

— З якою метою цікавитесь? — відповів він, перекидаючи п'ятдесят.

— З журналістською, — сказав я і відповів тим само.

— А посвідчення є?

— Є, — я показав.

— У мене теж є, — співрозмовник витяг на світло посвідчення слідчого Шевченківського РВВС.

— Виходить, бандитам — в'язниці. Так що там щодо Януковича?

— Якого Януковича?

— Нашого прем'єра. Якби ви були лідером Партії регіонів, з ким би того... блокувалися? Нам цікаво, що буде: широка, демократична коаліція чи вузька? Тобто: ширка, демка чи вузька.

— Я тебе чіпаю?

— Ні.

— От і не діставай працівника правоохоронних органів. Хочеш випити — пей.

— Я хочу знати, що ви думаєте...

— До побачення.

Генеральний директор Київського міжнародного інституту соціології Володимир Паніотто говорить:

— Мені важко прогнозувати долю коаліції. Адже я соціолог і займаюся дослідженням не політичних процесів, а думок людей (*колеги! — прим. авт.*). Навіть скажу так: соціологія — це наука, політологія — це мистецтво. І наскільки я можу судити, що-небудь пророкувати сьогодні про парламентські блокування — справа невдячна. Багато чого в дер-

жаві залежить буквально від двох-трьох людей.

— Усе в державі залежить від 5-ти елементів: води, землі, дерева, вогню й металу, — вважає дизайнер Кузьма Федченко з Печерську. — 5 першоелементів відповідають політичним силам, що пройшли до Парламенту. Тут, звичайно, не можна говорити про те, що, наприклад, комуністи — це вогонь, а БЮТ — вода. Кожна із цих 5-ти партій може в різний час бути тим або іншим елементом. Важливо, щоб вони спрацювалися, і тоді буде от так, — Кузьма показує на екрані комп'ютера коло, у якому енергія рухається в правильному напрямку. — Якщо вони не спрацюються, буде так. — Дизайнер показує зірочку, де елементи переміщуються хаотично. Це називається фен-шуй. Звучить казково, але й у минулому Парламенті було 5 партій. Не спрацювалися — фен-шуй виявився поганим. Ну, подивимося, що буде цього разу.

Такі-от думки. Можете користуватися ними, на авторське право ми не претендуємо, можете їх з набундюченим виглядом цитувати у розмовах. І тоді про вас теж скажуть: «Розумний ти... хоч і в серйозному журналі не працюєш». ■

Беркутний сезон Криму

СТАВКА У ГРІ — НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА КРАЇНИ

Останні події у Криму із залученням спецназу проти кримських татар спричинили безпрецедентну напругу на півострові та викликали неабияку стурбованість у столиці України. У будь-якій демократичній країні навіть найменша підозра системного застосування насильства на підставі расової, етнічної або релігійної приналежності дає змогу розцінювати подібну ситуацію як надзвичайну з погляду безпеки.

Автор: Олександр Богомолов, Центр близькосхідних досліджень

6 листопада 1000 озброєних бійців «Беркуту» грубо знищили кілька кримськотатарських торгових точок на плато Ай-Петрі. 1 листопада приватна охоронна фірма розігнала татар, які захопили ділянку землі на вул. Балаклавській у Сімферополі. 24 липня знесено кримськотатарське поселення в Судаку. Всі ці події вкладаються в одну послідовну схему. Місцева влада півострова розпочала кампанію силового тиску та залякування представників однієї етнічної спільноти. Застосування надмірної сили на Ай-Петрі (понад 20 спецназівців на 1 цивільного) є зайвим аргументом на користь цього висновку. Російська преса Криму і деякі київські політики дивляться на проблему татар викривлено: мовляв, у них надто специфічна ситуація, специфічні вимоги — вони чи то

постають перед кожною українською громадою, об'єднаною за будь-яким принципом — чи територіальним, чи професійним: селянами, фермерами, малим та середнім бізнесом, дачниками, жертвами кватирних афер та іншими.

ГРУПОВА СОЛІДАРНІСТЬ

Але є принаймні два специфічні моменти, які вирізняють кримських татар на тлі інших громад України. Це, перш за все, та нещаслива історична доля, яка потребує, окрім матеріального, ще й морального відшкодування. Та більший, порівняно із сусідами, рівень групової солідарності, а відповідно, здатності вимагати та захищати свої права. Якби не цей чинник, вони ніколи б не отримали того, що мають зараз. І саме цей момент найбільше дратує усіх опонентів та

ГОЛОВНИМ ЧИННИКОМ СОЦІАЛЬНИХ ВИБУХІВ Є МАСОВЕ ВІДЧУТТЯ ОБРАЗИ І МЕНШОВАРТНОСТІ, РОЗБІЖНІСТЬ МІЖ САМООЦІНКОЮ І СТАВЛЕННЯМ ІНШИХ

ханство хочуть своє відновити, чи то до Туреччини згодом приєднатися. Насправді ж більшість проблем кримських татар співпадають з тими, що стосуються усіх громадян України. Це — справедливий розподіл землі, право на приватну ініціативу, свавілля корумпованих чиновників, участь громадськості в управлінні державою. Ті самі питання

тар, підживлює мовчазний спротив кримської влади щодо у вирішення навіть найдрібніших питань.

З усіх нинішніх проблем, які турбують татар, найбільш болючішою є земельна. Проте вона суто технічно вирішується, бо кількість тих родин, які претендують на земельні ділянки, цілком піддається підрахунку, йдеться лише про певний відсоток

ФОТО: REUTERS

від загалу кримськотатарського населення. Відсутність раціонального підходу провокує самозахоплення і пояснюється лише бажанням місцевої влади Криму ловити рибу в каламутній воді безладу земельної сфери. Цьому сприяє і сумнівний за своєю суттю закон про заборону самозахоплення, пролобійований головним кримським комуністом Леонідом Грачем, який застосовується виключно проти представників однієї етнічної спільноти і має на меті взагалі усунути вплив кримськотатарського чинника на подальший розподіл землі в Криму. Такий підхід на практиці сприятиме радикалізації, яка зрештою може зумовити вибух. Доречно також нагадати, що саме спротив місцевої влади Криму ще на початку репатріації створив умови для виникнення та розвитку інсти-

Стіни з міліцейських щитів — занадто часто кримським татарам приходится їх спостерігати

туту самозахоплення землі, з яким ця влада почала так рішуче боротися.

ПРАВО НА ХРАМ

Трохи важче з моральним виміром проблеми подолання наслідків масового покарання кримських татар. Світовий досвід міжетнічних конфліктів свідчить, що найгіршим і найнебезпечнішим чинником усіляких соціальних вибухів є масове відчуття образи і меншовартості, розбіжність між самооцінкою і ставленням інших.

На тлі бойових дій на Ай-Петрі та в Сімферополі майже непоміченим залишилася новина про рішення міської ради Сімферополя від 26 жовтня остаточно відмовити кримським татарам у наданні ділянки під будівництво соборної мечеті в місті. Вже

майже 10 років Духовне управління мусульман Криму безрезультатно бореться з бюрократичною машиною за право мати свій головний храм на рівні з іншими релігійними громадами. Увесь цей час начебто позитивні рішення керівництва автономії гальмувалися на місцевому та вико-

ного кримськотатарського поховання Азіз Малік-Аштера в Бахчисараї — розгорнулося найбільше на цей час силове протистояння між кримськими татарами та росіянами, коли мирний пікет Муфтіяті було атаковано загонами російських націоналістів під проводом «Русской общіни

ТІЛЬКИ ЦЕНТРАЛЬНА ВЛАДА МОЖЕ ЗМУСИТИ У КРИМУ УСІХ ПРИСЛУХАТИСЯ ОДИН ДО ОДНОГО

навчому рівнях, і ось вперше влада наважилася на відверту й пряму відмову, знехтувавши усіма попередніми зобов'язаннями перед громадою. Ще один приклад: події серпня 2006 року, коли навколо повернення однієї з найважливіших мусульманських святинь Криму — старовин-

Крима» та натовпом місцевого російськомовного населення. І якби не оперативне втручання Кисва, сутичка мала всі шанси перерости у криваву різню. Перелік подій навколо релігійних об'єктів можна продовжити — за браком місця ми обмежилися лише найбільш яскравими прикладами. ►

Молитва у пам'ять про жертви депортації

ФОТО: ЕРА

СОЮЗ РОЗПАВСЯ — НЕНАВИСТЬ ЖИВЕ

Масове повернення кримських татар відбулася внаслідок суспільного руху, започаткованого ще в 1950-х роках. У момент розпаду Радянського Союзу ідеї, які обстоювала тоді невеличка група кримськотатарських дисидентів, змобілізували практично цілу всю етнічну спільноту, увесь народ. Повертаючись до Криму не задля покращення свого матеріального становища, навпаки, багато хто був цілком свідомий того, що принаймні на початковому етапі жити їм буде важче, ніж в Центральній Азії. Вони очікували від повернення насамперед моральної винагороди — саме на Батьківщині вони сподівалися тим чи іншим чином відчутти себе господарями власної долі. Але їхні сподівання не здійснилися, адже ідеологічна спадщина Союзу продовжує діяти.

Попри всі репресивні і обмежувальні заходи проти татар, Москва

систему масової дискредитації — певного ідейного геноциду. На це працювали музеї, підручники історії, газети, лектори товариства «Знання», політруки та все, що тільки могло писати та балакати під диктування партії. Так, зрештою, комуністичний режим створив уявну загрозу, яку й досі його нащадки інкримінують кримським татарам, — загрозу прихованого сепаратизму, підризу основ. Що (цікаво, їм абсолютно неважливо, якої держави — СРСР, кримської автономії чи незалежної України, яку вони самі не надто й поважають.

РОСІЙСЬКІ СТРАХИ

Вирішення конфлікту в Криму — питання не місцевої, а національної української влади. Місцева влада за два десятиліття довела свою неспроможність стабілізувати ситуацію на півострові, Сплавилі давно певною мірою частиною проблеми. Більше того, існує не питання кримських та-

КРИМСЬКІ ТАТАРИ ЇХАЛИ ДО КРИМУ НЕ ЗАДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ СВОГО МАТЕРІАЛЬНОГО СТАНОВИЩА. НАВПАКИ, БАГАТО ХТО БУВ ЦІЛКОМ СВІДОМИЙ ТОГО, ЩО ПРИНАЙМНІ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ ЖИТИ ЇМ БУДЕ ВАЖЧЕ, НІЖ В ЦЕНТРАЛЬНІЙ АЗІЇ

побоювалася, що одного разу вони повернуться на Батьківщину... і почнуть самовизначитися. Кремлівські вожді методично створювали останній запобіжник — пропагандистський. Він вилився у багаторівневу

тар у Криму, яке наче б то належить до компетенції тамтешньої влади, а питання Криму в Україні, яке має не один, а три складники — кримськотатарський, російський та адміністративний.

Страхи і невдоволення етнічних росіян Криму, які мають відмінну від татар природу, — не менш реальний чинник небезпеки. Так само, як і кримські татари, вони відчують невдоволення тим, що дала їм нова Батьківщина. Багато, чи може навіть більшість, етнічних росіян Криму ще не знаходять собі місця в проєкті нової демократичної України і дуже недовіряють своїм кримськотатарським співвітчизникам. На цьому не надто здоровому ґрунті увесь останній період і вибудовується кримська політика.

КИЇВ — СПОЛУЧНА ЛАНКА

Яким саме має бути моральне відшкодування, на яке чекає кримськотатарська громада? Головне — знайти правильний формат політичного діалогу з постраждалою групою, взяти на себе відповідальність, розуміючи, що головний приз у цій справі — не задоволення якихось окремих осіб чи груп, національна безпека всієї України. У нашому ще надто пострадянському контексті варто окремо наголосити, що потрібен саме формат діалогу з реальними лідерами громадської думки. Не можна заочно вирішувати долю великих громад — жодне рішення, прийняте без залучення громадянського суспільства, не буде дієвим. І саме так, а не за дверима високих кабінетів, вирішуються подібні проблеми в демократичних державах.

Потрібно також знайти формат діалогу між центральною українською владою та місцевою виборною владою в Криму, бо саме від неї, з огляду на специфіку українського законодавства про місцеве самоврядування, залежить вирішення будь-яких практичних питань, насамперед, земельного. Досвід останніх років свідчить, що це найбільш слабе місце, бо не тільки Київ, а навіть Сімферополь не може ефективно вплинути на процес прийняття рішень щодо землевідводу в якійсь селищній раді.

Та остаточно проблему буде вирішено тоді, коли центральна влада зрозуміє, що джерелом усіх негараздів є вкрай погано налагоджена комунікація між усіма групами, від яких залежить майбутнє Криму. І тільки центральна влада може виступити як сполучна ланка, налагодити цю комунікацію, допомогти, а якщо треба, то й примусити усіх прислухатися один до одного. ■

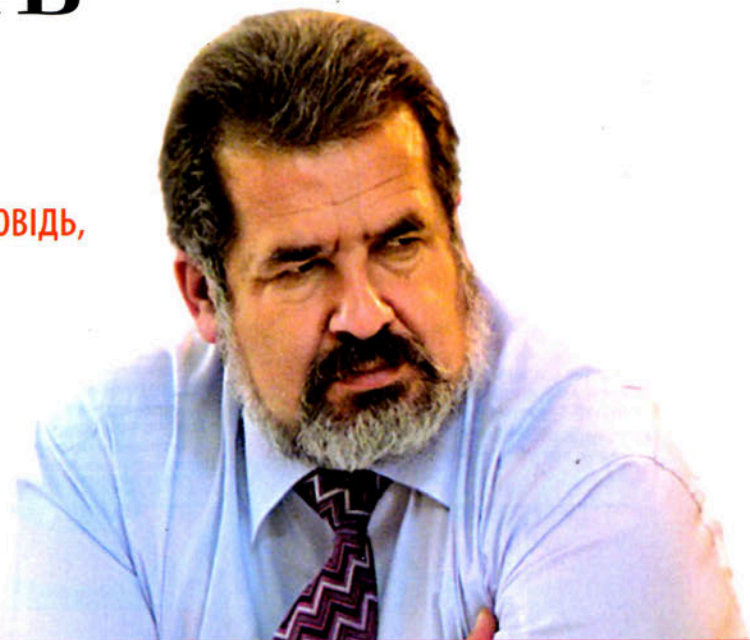
ВІД ПЕРШОЇ ОСОБИ

Нас хочуть налякати

ПРОВОКАЦІЇ У КРИМУ ВИКЛИКАЛИ ВІДПОВІДЬ, ЯКУ МОЖНА БУЛО ЛЕГКО ПЕРЕДБАЧИТИ

Заступник голови Меджлісу кримськотатарського народу Рефат Чубаров розповідає про загрозу радикалізації поглядів своїх співвітчизників і про межу, яку кримські татари у своїх протестах ніколи не перейдуть.

Розмовляв **Анатолій Бондаренко**

У.Т. Пане Рефате, ви не боїтеся, що з огляду на останні конфлікти у Криму впливовішими за Меджліс ставатимуть радикальні організації, наприклад салафіти?

— Все може бути. Знаєте, те, що зараз відбувається в Криму, просто так з неба не падає. Помітне зовнішнє втручання, що здійснюється не лише через проросійські організації. Провокатори можуть бути вибрані і з кримських татар. Я думаю, що питання перебуває у сфері відповідальності правоохоронних органів, у першу чергу СБУ. Потрібно ретельно аналізувати дії насамперед Росії. Це проблема не лише кримськотатарська, не лише самозахоплень, це, наприклад, проблема-2017 (року виводу військового флоту Росії — «ТИЖ-ДЕНЬ»), проблема дестабілізації ситуації в Україні.

У.Т. Чи є загроза радикалізації самого Меджлісу?

— Відповім загальною формулою: коли не вирішуються проблеми яко-

їсь великої групи людей, радикалізація завжди можлива. Але я впевнений, що така радикалізація ніколи не вийде за визначену межу, за ту, де вже починається антиукраїнська, антидержавна діяльність.

У.Т. Вам не закидають, що Меджліс перетворився з руху, який представляє увесь кримськотатарський народ, на такий собі клуб голови Меджлісу Джемільова і його заступника Чубарова?

— Татари — дуже демократичний народ, люблять дискутувати з будь-якого приводу. Невдовзі, 10 грудня, буде Курултай, і я думаю, що після дискусій буде обрано новий склад керівництва. Будуть обрані ті самі люди чи інші — мені зараз складно сказати, адже є різні підходи. Але оскільки люди після вільної дискусії обирають інших людей, то, на мою думку, це демократична процедура. Авторитет Меджлісу та його керівників, хто б ними не був, поки тримається на тому, що його політика більш-менш відповідає уявленням і побажанням більшості кримських татар.

У.Т. Коли на київському рівні проблеми татар вирішувалися краще: за часів президентства Кучми чи зараз?

— Ситуація приблизно однакова: за Кучми приймалося досить багато рішень щодо кримських татар, із яких лише деякі доводилися до кінця. Нині створюється враження, що Президент розуміє необхідність вирішення кримськотатарської проблеми, але у нього просто не доходять до цього руки.

У.Т. Що стосується останнього зіткнення на Ай-Петрі, то здається очевидним, що татари не мали права торгувати на території заповідника. Ви вважаєте інакше?

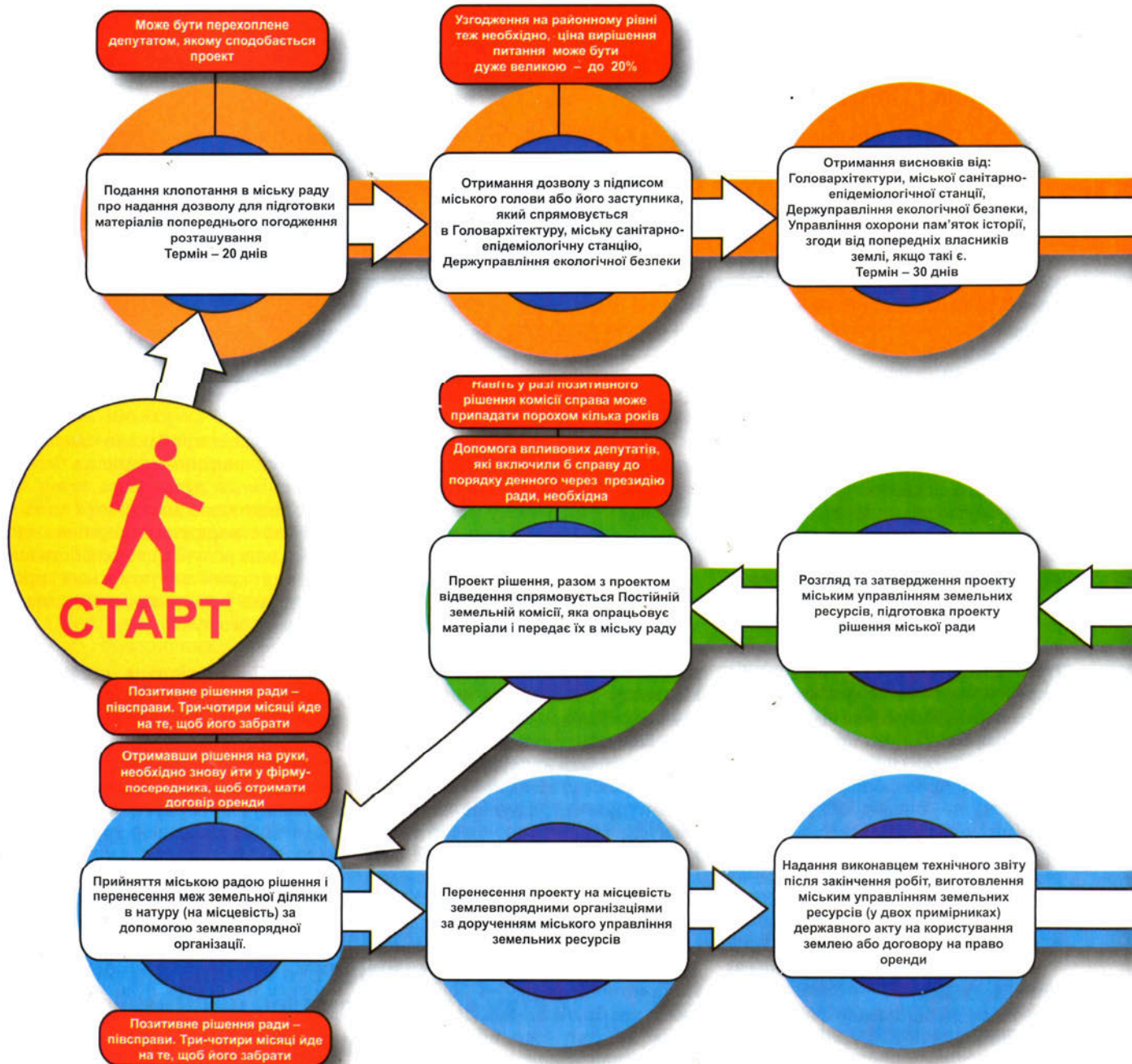
— У судових виконавців, котрих супроводжував «Беркут», було рішення щодо однієї ділянки — громадянина Ернеста Мустафаєва. Люди, які зібралися, щоб відстояти свою власність, погодилися не перешкоджати виконанню рішення щодо неї. Однак судові виконавці та керівники міліції після 20-хвилинної наради почали зносити усе підряд. Було знесено додатково будівлі на семи чи восьми ділянках. При цьому рішення щодо них виконавці надати не змогли. Ми впевнені, що їх у міліції й не було. У результаті семеро людей потрапили до лікарні, четверо з них — з переломами кінцівок, травмами голови й один із вогнепальним пораненням, можливо, з гвинтівки «Форт», що є на озброєнні у міліції. ■

СЛОВНИЧОК

Меджліс — представницький орган кримських татар, який обирається на загальному з'їзді — Курултайі.

Кола корупційного пекла

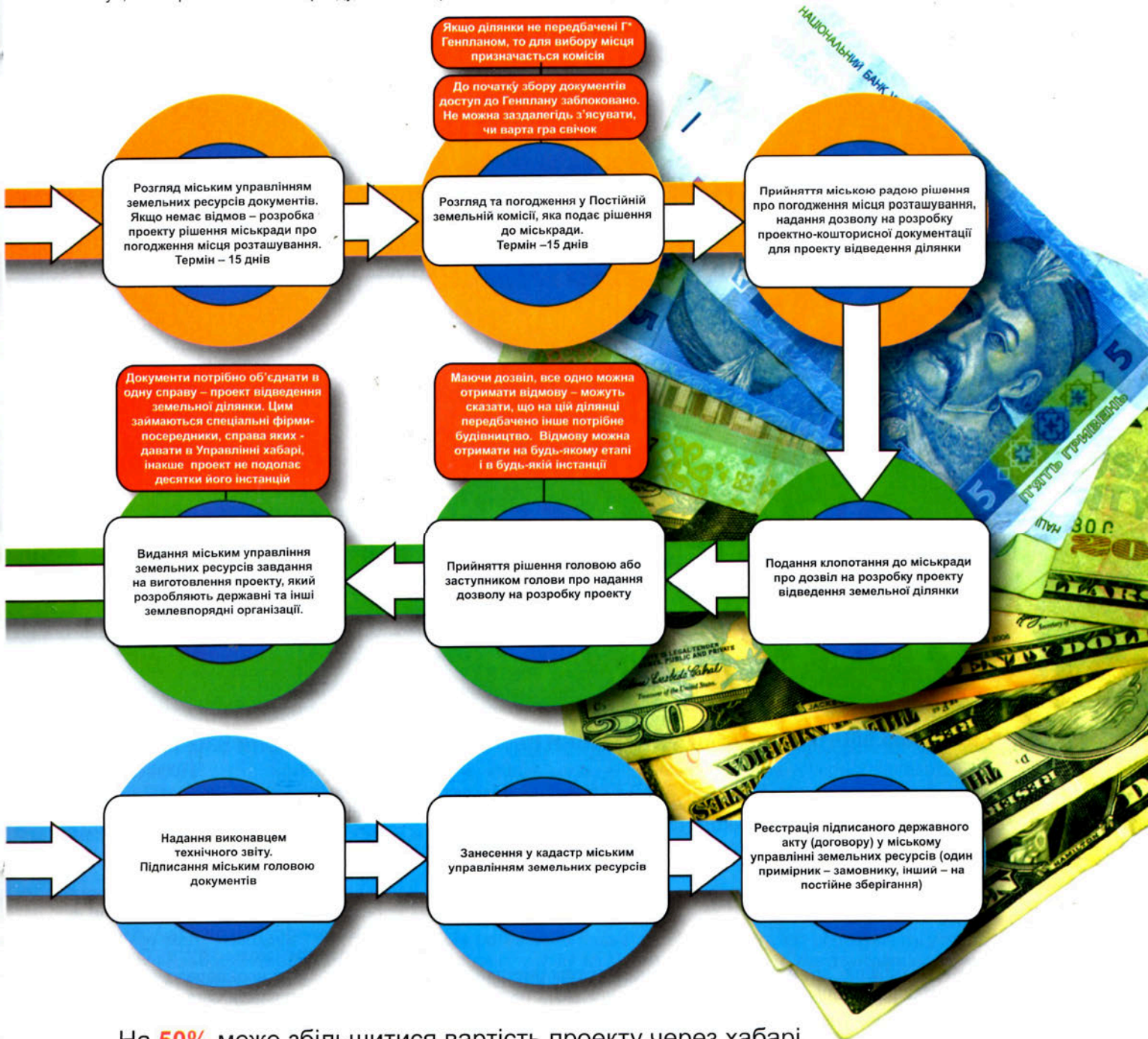
НА ПРИКЛАДІ ПРОЦЕДУРИ ОТРИМАННЯ ЗЕМЛІ У ВЕЛИКОМУ МІСТІ «ТИЖДЕНЬ» ДЕМОНСТРУЄ, НАСКІЛЬКИ ЕФЕКТИВНОЮ Є КОРУПЦІЙНА МАШИНА МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ

Офіційно всім службам міста забороняється стягувати платню за надання висновків. Близько **250 підписів** необхідно зібрати для того, щоб отримати ділянку у користування.

Правила гри:

Останні кілька років найголосніші скандали країни стосуються землі. Саме «земельні» питання спричинюють бійки в Київській міській раді й побиття в київських дворах, саме земельна проблема може спровокувати міжнародний конфлікт. Згідно з українським законодавством на несправедливі рішення місцевої влади не може вплинути ніхто: ні центр, ні правоохоронці, ні судова система. «ТИЖДЕНЬ» дослідив процедуру виділення землі у великому українському місті. Система дозволів та регуляторів побудована таким чином, що «ділитися» потрібно на кожному кроці. Інколи для успіху справи вимагаються завищені хабарі – такі місця позначені червоним кольором. Водночас компанії-забудовники із задоволенням дають «на лапу», аби отримати землю в оренду, бо чесне придбання землі на відкритих аукціонах зменшує їхній прибуток.

На **50%** може збільшитися вартість проекту через хабарі. Але все одно забудовникам вигідніше платити їх і орендувати землю, а не купувати

В очікуванні джихаду

ЗАГРОЗА ІСЛАМСЬКОГО ТЕРОРИЗМУ ДЛЯ УКРАЇНИ НАРАЗІ ПРИМАРНА. АЛЕ ВОНИ ВЖЕ ТУТ

На найвищому рівні ухвалено рішення знищувати повітряні судна, захоплені терористами, якщо вони з'являться у небі над Україною. Це свідчить про те, що спецслужби не виключають можливості терористичних атак проти нашої країни.

Автор: **Василь Васютин**

Приєднання України до міжнародних антитерористичних операцій, зокрема участь у військовій кампанії на території Іраку, тісна співпраця з США — головним ворогом «правовірних», перетворює нас на об'єкт особливої уваги ісламських екстремістів. Служба безпеки запевняє, що нині у нас не діє жодна

з міжнародних терористичних організацій. Однак, як стверджує речник СБУ Марина Остапенко, на території України «фіксуються» окремі прихильники цих ідеологічних засад серед іноземців, переважно вихідців із країн Близького Сходу, Північного Кавказу та Північної Африки. Лише у 2006 році було заборо-

нено в'їзд до України 34-м іноземцям, причетним до діяльності міжнародних терористичних організацій, ще 2-х спіймали і вислали геть.

Втім, стверджувати про цілковиту безпеку не можна. 11 вересня у США, атаки у Мадриді та Лондоні — наступним може бути будь-хто. Україні вже неодноразово доводилося мобілізувати свої антитерористичні підрозділи. Поки що тривога виявлялася безпідставною. Але вже є приводи говорити про те, що міжнародний тероризм, можливо, давно і плідно використовує нашу територію для фінансування своїх бойових осередків.

ВПРИТУЛ

громадських організацій «Арраїд». Його організація неодноразово підозрювалася пресою в ісламському екстремізмі та ставала об'єктом прискіпливої уваги спецслужб. «Перед проведенням молодіжних таборів ми попереджаємо держоргани про їхнє відкриття, до кожного з них може прийти будь-хто і побачити, що там викладається і вивчається. — пояснює Ф. Ашур. — А галас навколо таборів підняло російське телебачення. Один раз зняли, а показали зовсім не те, що було насправді. Наступного дня в табір приїхали із СБУ, і нам довелося пояснювати, що тут діється. Жодних порушень не виявили».

Не всі організатори молодіжних таборів із ісламсько-релігійним ухилом, котрі вподобали Кримський півострів, обмежуються просвітницькою роботою серед молоді. Зокрема, помічені представники «Хізб Ут-Тахрір Аль-Ісламі» (Ісламської партії звільнення) — сунітської релігійно-політичної організації, створеної в 1953 році в Єрусалимі. «Хізб Ут-Тахрір» проголошує себе «політичною партією, ідеологією якої є іслам». Її мета — відтворення єдиної, що об'єднає весь ісламський світ, теократичної держави — «халіфату». Між іншим, такою є і мета сумнозвісної «Аль-Каїди» [див. словничок].

Функціонери організації, попри свої радикальні заяви, намагаються

шує на прихильності до світського устрою держави і лояльності до офіційної влади. 2006 року кількість автономних мусульманських громад сягнула 35. Їх реєстрація набуває ознак фактичної легалізації тієї само «Хізб Ут-Тахрір», але вже у вигляді власне релігійної структури, в якій відділення (халкі) набувають офіційного статусу релігійної общини. Варто зазначити, що кількість мусульманських організацій в АРК, які взагалі діють без реєстрації, досягла 600 проти 318 офіційно зареєстрованих ДУМК.

До проявів екстремізму кримських мусульман штовхають швидше не підступи світового тероризму, а місцеві реалії. Свавілья чиновників, до речі, здебільшого представлених православними християнами, тотальна корупція, штучно підігріте негативне ставлення місцевої слов'янської більшості до репатріантів — все це вже спричинило міжетнічне протистояння. Якщо ситуацію кардинально не змінити, вигадки преси про кримських моджахедів можуть стати реальністю.

ЗЛОЧИННИСТЬ У ІМ'Я БОГА

Носії ісламської ідеї давно розтеклися всією Україною. Їх чимало навіть у столиці. Наприклад, у кав'ярні на Хрещатику за ташчюкою кави можна запросто зустріти активіста палестинського ФАТХу [див. словничок].

МІЖНАРОДНИЙ ТЕРОРИЗМ, МОЖЛИВО, ДАВНО І ПЛІДНО ВИКОРИСТОВУЄ НАШУ ТЕРИТОРІЮ ДЛЯ ФІНАНСУВАННЯ СВОЇХ БОЙОВИХ ОСЕРЕДКІВ

НЕ ТАМ ШУКАЮТЬ?

Україні показово нав'язується образ Криму як діжки з порохом, яка може вибухнути у будь-який момент. Олії у вогонь доливають конфлікти, пов'язані з самозахопленням земель кримськими татарами. ЗМІ сусідньої держави активно мусять цю тему, наводячи «факти» про польові табори кримських татар, у яких будітмо готуються бойовики для війни у Чечні. Кампанія, розгорнута ще наприкінці 1990-х, продовжується досі.

«Тероризм ніяк не пов'язаний із релігією ісламу, це зовсім інша ідеологія, яку справжні мусульмани не сповідують», — говорить Фарук Ашур, голова Міжобласної асоціації

запевнити владу і громадськість, що їхня єдина місія — просвітницька. Заборону партії в Росії, Казахстані, Узбекистані, Киргизстані, Сирії та кількох інших країнах вони називають політичним переслідуванням за інакодумство. У Криму представники «Хізб Ут-Тахрір» з'явилися завдяки татарам-поверненицям. Ця організація стала відомою українському загалу після скандалу 2-річної давнини, викликаного екстрадицією 11 громадян Узбекистану, яких звинуватили у причетності до «Хізб Ут-Тахрір».

У кримському регіоні уже стали тенденцією спроби реєстрації мусульманських громад, незалежних від Духовного управління мусульман Криму (ДУМК), котре наголо-

Хоча він особисто засуджує ісламістів-терористів, партія, членом якої він є, має бойове крило, визнане більшістю країн терористичною організацією.

Переважно мусульмани-мігранти — студенти або бізнесмени, які відкрили тут власну справу і легалізувалися. Але є чимало сповідувачів ісламу, які перебувають у країні незаконно. Участь нелегальних мігрантів, котрих ніхто не облікує, в економіці — суттєва загроза для безпеки країни. Вони контролюють певні види бізнесу, часто — злочинного. Правоохоронці у більшості випадків просто не можуть знати достеменно, чим ці люди займалися на Батьківщині, і чи не підтримують досі контакти зі своїми радикально

налаштованими земляками. А тим часом контрафакт, фальшована валюта, наркотики — традиційні шляхи фінансування ісламських терористів.

Наприклад, у середині 1990-х у Києві діяла група арабів, переважно біженців із Лівану, окремі з яких були членами терористичної групи «Хез-

рив США і важких наркотиків, що розповсюджувалися в Києві ліванськими студентами і членами місцевих злочинних угруповань. Згодом Гамлуш зійшовся з ліванцями Бааюн Мохомад Алі Махмудом (на прізвисько Муккі), Ромові Мохомад Іс-матом (Мухамед), Аль Саїд Ахмад Ха-

звісно, не знає ніхто. Як результат співпраці зі спецслужбами та правоохоронцями інших країн, Службою безпеки України у цьому році було вилучено понад 460 кг «товару», вартість якого за цінами «чорного ринку» становить близько 32 млн дол. Усе вказує на те, що героїн йшов із Афганістану, в якому експорт наркотику контролюється «Талібаном» [див. словничок], одним із засновників котрого є натхненник атак на хмарочоси у Нью-Йорку Усама бен Ладен.

21 липня в Іллічівському морському порту працівники СБУ за підтримки Служби зовнішньої розвідки України, Агентства боротьби з наркотиками США (DEA) та правоохоронних органів Туреччини завершили багатогодову міжнародну операцію — вилучено 174,5 кг героїну. Наркотики знайшли у схованці вантажівки, що прибула паромом із Грузії.

Правоохоронці стверджують, що у недалекому майбутньому може зникнути межа, яка відокремлює боротьбу з наркобізнесом від боротьби з тероризмом.

АРАБСЬКА ПОШТА

В Україні створені передумови для виникнення позабанківської системи грошових переказів типу «Хавала», яка активно використову-

КОНТРАФАКТ, ФАЛЬШОВАНА ВАЛЮТА, НАРКОТИКИ — ТРАДИЦІЙНІ ШЛЯХИ ФІНАНСУВАННЯ ІСЛАМСЬКИХ ТЕРОРИСТІВ

болла» [див. словничок]. Її учасники мали тісні стосунки з потужними столичними злочинними угрупованнями. Зокрема — Бориса Савлохова, колишнього короля київського рекету. Ліванським ОПГ керував Адхам Мухамед Гамлуш. Прибув він у Київ 1992 року. Вчився в Політехнічному інституті, кинувши навчання, взявся за торгівлю. За даними міліції, «навів мости» з митниками аеропорту «Бориспіль». Потім Гамлуш зав'язав партнерські стосунки з Пекул Карбюла Хусейном, допомагаючи йому переправляти нелегалів із Лівану до Західної Європи. Знайомство з таким собі Хазем Хасаном дало черговий поштовх «бізнесові» Гамлуша — він узявся ще й за збут фальшивих дола-

шимом (Жак) і Екд Мохомад Ібрагімом, котрі оптом скуповували в Гамлуша фальшиві банкноти, а потім реалізовували їх у «роздріб». У той же час влада Лівану розшукувала Гамлуша за здійснення низки убивств, розбійних нападів, замовлених злочинів. У 1995 році 11 учасників російської філії організації Гамлуша були затримані в Санкт-Петербурзі місцевими оперативниками, а трохи пізніше групу київських сподвижників у священній боротьбі з іновірними затримав УБОЗ під час збуту фальшивих доларів.

Що стосується сьогодні, то правоохоронці констатують збільшення спроб контрабанди великих партій героїну. Скільки спроб були вдалим,

Легальний бізнес

Фінансування через ділове партнерство між українськими легальними фірмами, фінансовими установами та компаніями, підконтрольними екстремістським угрупованням.

Нелегальна міграція

Переміщення нелегалів транзитом через Росію та Україну до країн ЄС — сфера впливу представників ісламітів.

Міжнародний наркотрафік

Україна — транзитна держава для поставок героїну з Афганістану до країн Євросоюзу: через східний кордон з Росією, через Крим та Одесу — з Туреччини та Кавказу.

Український фронт

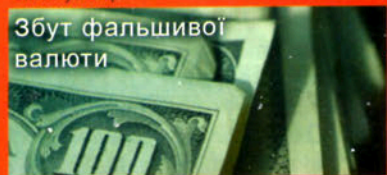
Ймовірна пасивна участь України у фінансуванні ісламських терористичних організацій

Торгівля людьми

Постачання «живого товару» з України, Росії, Білорусі до країн ЄС, Аравійського півострову та Туреччини з метою сексуальної експлуатації

Збут фальшивої валюти

Транзит з Близького Сходу через Україну до Європи. Підпільні «монетні двори» в Україні. Частина «валюти» осідає в Україні.

Торгівля зброєю

Поставки з країн Східної Європи та України на Близький та Середній Схід.

|Мадрид, Іспанія. 2004 рік. Для Європи ісламський терор вже став реальністю

ється у світі для фінансування тероризму. Принаймні, так вважають експерти Служби безпеки України. За оцінками їхніх американських колег, у цій системі обертається близько 200 млрд дол.: частина з них — перекази людей, які працюють на чужині, частина — операції легальних компаній з метою уникнення оподаткування, а частина — транзакції екстремістських організацій.

В огляді СБУ уточнюється, що перекази типу «Хавала» з'явилися задовго до виникнення банківської системи західного типу. В Пакистані й Афганістані вони відомі як «хунди», в Китаї — «чїп» або «фей член». Засновані вони на тісних ділових і родинних зв'язках, що базуються на взаємній довірі. Серед особливостей таких систем: повна анонімність відправника і одержувача; висока швидкість і дешевизна переказів порівняно з сучасними міжнародними платіжними системами. Відправник передає гроші «операторові» в країні свого перебування. «Оператор» повідомляє телефоном чи електронною поштою інформацію про факт отримання грошей, суму й ім'я одержувача своєму «колезі» — зазвичай це його родич або добрий приятель,

який проживає у країні призначення. Після отримання цього сигналу, відбувається передача коштів із рук в руки. За даними СБУ, «оператор», надаючи послугу відправникові, бере за своє посередництво, як правило, 1%. Натомість «оператор», який працює з одержувачем, заробляє на різниці між офіційним курсом валют і курсом «чорного ринку». Такі особливості зумовлюють великий інтерес до

систем типу «Хавала» з боку міжнародних організованих злочинних угруповань, зокрема й терористичних.

Таким чином, Україна, навіть уникнувши атак ісламістів, може поступово перетворитися на транзитний пункт наркотиків та фінансів для організаторів терактів за кордоном. ■

Про ідеологію ісламських фундаменталістів читайте на стор. 56

СЛОВНИЧОК

«Аль-Каїда» (араб. القاعدة — «основа, база») — міжнародна терористична організація, заснована в Афганістані для боротьби з радянською окупацією. Пізніше скерувала свою діяльність проти США і всього західного світу. Відповідальна за серію кривавих терактів у всьому світі.

ФАТХ (فتح — перевернута абревіатура Руху за звільнення Палестини) заснований 1956 року. Має бойове крило «Бригади мучеників аль-Акси» (كتائب شهداء الأقصى). У більшості країн вважається терористичною організацією.

Хезболла (араб. حزب الله — «Партія Бога») — ліванський шиїтський рух, що виступає за створення на Батьків-

щині ісламської держави на кшталт Ірану. Спрямовує свою діяльність, перш за все, проти Ізраїлю, який через активність «Хезболли» неодноразово вдавався до військових вторгнень у Ліван.

Таліби (араб. طالبان — «студенти»). Талібан — радикальний ісламістський рух, що правив Афганістаном із 1996 по 2001 рік за законами Шаріату. Прямо пов'язаний з «Аль-Каїдою», надавав притулок її лідеру бен-Ладену. Після терористичних атак 11 вересня 2001 на Нью-Йорк і Вашингтон, владу Талібану повалили війська НАТО під командуванням США. Талібан досі продовжує боротьбу проти світської влади Афганістану та Пакистану.

Чи стане «цифра»

ПЕРЕХІД УКРАЇНИ НА ЦИФРОВЕ ТЕЛЕБАЧЕННЯ МАЄ ВІДБУТИСЯ ДО 2015 РОКУ. КОШТУВАТИМЕ ПРОЕКТ БЛИЗЬКО З МЛРД ГРН. СХОЖЕ, ЩО БОРТЬБА ЗА ЦІ ГРОШІ ГАЛЬМУЄ ВПРОВАДЖЕННЯ «ЦИФРИ»

Якщо Україна до 2015 року не використає частоти, передбачені для запровадження цифрового телебачення в нашій державі, їх придбають сусіди. І, як наслідок, поблизу кордонів із Польщею, Румунією, Росією і навіть Білорусією українці не зможуть дивитися вітчизняне ТБ.

Автор: **Сергій Лук'ячук**

Перехід на цифрове мовлення — складний процес, який навіть у найрозвиненіших країнах Європи тривав 3—5 років. Запровадження цифрового телебачення до 2015 року і припинення аналогової трансляції передбачено міжнародним Планом цифрового наземного телерадіомовлення, затвердженим у Женеві минулого року, яким, зокрема, визначено частоти для України. Втім, ці складнощі — ніщо порівняно із проблемами, які виникнуть, якщо Україна все-таки не встигне це зробити. Глядачі з прикордонних районів не матимуть змоги дивитися українські канали — натомість їхні телевізори прийматимуть виключно програми Польщі, Румунії, Росії або Білорусії.

«Женева-2006», — це досить тривалий період, щоб не перейматися цим вже зараз. Насправді ж ситуація критична: чекати більше не можна з кількох причин. По-перше, фактичним кінцевим терміном переходу українського телебачення на «цифру» наразі є не 2015, а 2012 рік. Адже однією з умов проведення в Україні чемпіонату «Євро-2012» є забезпечення його трансляції в цифровому форматі високої чіткості. По-друге, з такою кількістю нюансів, причетних до прийняття рішень щодо стратегії і тактики впровадження цифрового телебачення в Україні, «цифрова дитина» може залишитися не те що без ока, а взагалі сліпою. І, нарешті, по-третє, зволікання неминує спричинити авральне впровадження ЦТ і, коли «го-

ЙДЕТЬСЯ ПРО ІНТЕРЕСИ КОМПАНІЙ, ЯКІ ЗДІЙСНЮВАТИМУТЬ ПРОДАЖ СЕТ-ТОП БОКСІВ. РИНОК ПРОСТО КОЛОСАЛЬНИЙ — 19 МЛН ДОМОГОСПОДАРСТВ

А це вже питання не лише інформаційної політики, але й національної безпеки.

Рік тому, оцінюючи можливі темпи реалізації цього проекту в Україні, фахівці прогнозували, що вже в 2007—2008 роках цифрове ефірне мовлення діятиме на 50—60% території. Однак майже нічого із запланованого не реалізовано.

На перший погляд здається, що 7 років, протягом яких Україна має запровадити ЦТ згідно з планом

рідимуть строки», прийматимуться поспішні й не найкращі з погляду технологічної та фінансової ефективності рішення.

ЦИФРА З ПЛЮСОМ І ЦИФРА З МІНУСОМ

Перехід на цифрове телебачення дає змогу ефективно вирішити низку наявних проблем. ЦТ ефективно забезпечить всю територію України якісним телевізійним сигналом — не лише в містах, але й у селах. На одній ефірній частоті

можна буде транслювати до 6 цифрових каналів. Це суттєво збільшить кількість телевізійних каналів у ефірі: від 4—6 (абсолютний мінімум для однієї частоти) до близько 100 (теоретичний максимум для 9 виділених для України частот). Завдяки цьому зникне нинішня диспропорція в розподілі частотного ресурсу, якого наразі не вистачає для всіх телерадіокомпаній, що воліють мати загальнонаціональне покриття. Нарешті, цифрові технології мають певні переваги перед аналоговими: від якісної трансляції на мобільний приймач — не лише автомобільний телевізор, але й телевізор у мобільному телефоні — до запровадження телебачення високої чіткості (HDTV).

ФОТО: ЕРА

фактом?

Однак складнощів та проблем, пов'язаних із переходом на ЦТ, не менше. Найбільш фундаментальна — необхідність вкласти значні кошти на створення інфраструктури. За різними оцінками, це від 300 млн до 3 млрд грн. Щоб громадянин міг подивитися закодовану в «цифрі» програму, необхідний окремий пристрій, який перетворює цифровий сигнал на аналоговий — так званий сет-топ бокс. На відміну від копійчаної вартості «звичайної» антени, коштує він недешево — від 40 дол. за найпростіші моделі до 200 і вище за «просунуті».

Після остаточного переходу на ЦТ бабця-пенсіонерка у віддаленому селі взагалі не зможе дивитися телеві-

зор, якщо в неї не буде сет-топ боксу. Відповідно, держава має забезпечити цими пристроями населення з невисоким рівнем доходів.

Ще одне проблемне питання пов'язане з ризиком перерозподілу ринку телевізійної реклами. Як відомо, сьогодні з Києва ведуть мовлення 16 аналогових каналів. Зі збільшенням каналів до 100 телекомпанії побоюються втратити свою частину рекламного «пирога». Що ж до кабельних операторів, то аналогове мовлення для них — не конкурент, а от поява в ефірі кількох десятків каналів у якісному цифровому форматі, та ще й запроваджуваних за підтримки держави, може суттєво вплинути на їхню абонентську аудиторію.

ДОСВІД СУСІДІВ

Кабелем по цифрі

У Німеччині, яка в листопаді має повністю припинити трансляцію аналогового телесигналу, покриття ефірного цифрового телебачення наразі становить понад 80% домогосподарств. Однак дивляться цифрове телебачення лише 10% усіх глядачів. Більшість надає перевагу кабельному (понад 50%) і супутниковому (40%) ТБ.

Німецькі провайдери кабельного телебачення активно боролися з конкуруючою технологією ефірного ЦТ і змогли відстояти свою частку ринку. Асоціація кабельного ТБ Німеччини ANGA свого часу звернулася до Єврокомісії з вимогою визнати незаконною державну підтримку цифрового ефірного телебачення. Позитивної відповіді вона не отримала, але домоглася того, що з пакету ефірного цифрового телебачення вийшли всі німецькі комерційні канали — залишилися тільки державні. Внаслідок цього кількість цифрових програм зменшилася з 16 до 6—8, і, відповідно, зменшилася привабливість ефірного ЦТ.

БОРІТЬБА БЕЗ ЄДНОСТІ

Наразі фахівці називають, як мінімум два питання, розбіжність щодо яких є кардинальною. Перше — це вибір стандарту стиснення цифрового сигналу. Як відомо, оцифроване відео є надто «громіздким», і тому цифровий сигнал стискають, вилучаючи незначущі для сприйняття складники. На початку 2000-х для цього застосовувався стандарт MPEG2, який використовується в цифровому телебаченні Німеччини, Великої Британії та Франції. Однак у 2004 році з'явився новий стандарт — MPEG4, ефективніший на 30—60%. Багато країн, які запроваджують ЦТ, зараз використовують саме його. В Україні ж думки розділилися. Головний телевізійний «ідеолог» держави — Нацрада з питань телебачення та радіомовлення — надає перевагу MPEG2 як відпрацьованішій технології, для якої потрібне дешевше обладнання, і відводить MPEG4 роль «комерційної» ніші. Натомість головний «технік» — Концерн радіомовлення, радіозв'язку та телебачення (РРТ) — вважає, що необхідно одразу запровадити MPEG4. ►

За уважного розгляду створюється враження, що підґрунтя цієї дискусії не технологічне, а суто комерційне. Йдеться про інтереси компаній, які продаватимуть сет-топ бокси. Ринок просто колосальний — 19 млн домогосподарств. Кошти на їхнє придбання повністю або частково дасть держава. Зрозуміло, що від того, «чия» продукція відповідатиме держзамовленню, залежить те, хто отримає від цього прибутки.

Друге питання — це кількість опор для передавачів цифрового сигналу, які необхідно збудувати для повного покриття території України. Концерн RPT вважає, що їх потрібно збудувати близько 400. Натомість у Нацраді цю кількість вважають завищеною — вистачить 65 нових веж. У цьому випадку теж виразно помітне фінансове підґрунтя: суть суперечки у тому, скільки державних грошей має піти

на будівництво передавальної інфраструктури ЦТ.

Варто зауважити, що в лобюванні інтересів різних сторін під час запровадження цифрового телебачення немає нічого крамольного чи протизаконного. Це природний і неминучий процес, і його не уникали європейські країни, які вже запровадили «цифру». У них теж були конфлікти інтересів — не менш гострі, ніж в Україні. Однак у нашому випадку для нормального виходу із ситуації потрібно досягти кількох принципових моментів. По-перше, не можна дозволити одній із зацікавлених сторін «перетягти ковдру» на свій бік, залишаючи інший напрямок «голим». По-друге, обираючи те чи інше технічне рішення, слід віддавати перевагу не «найдешевшому» чи «найсучаснішому» варіантам, а оптимальним за критерієм «ціна — функціональність». Це сто-

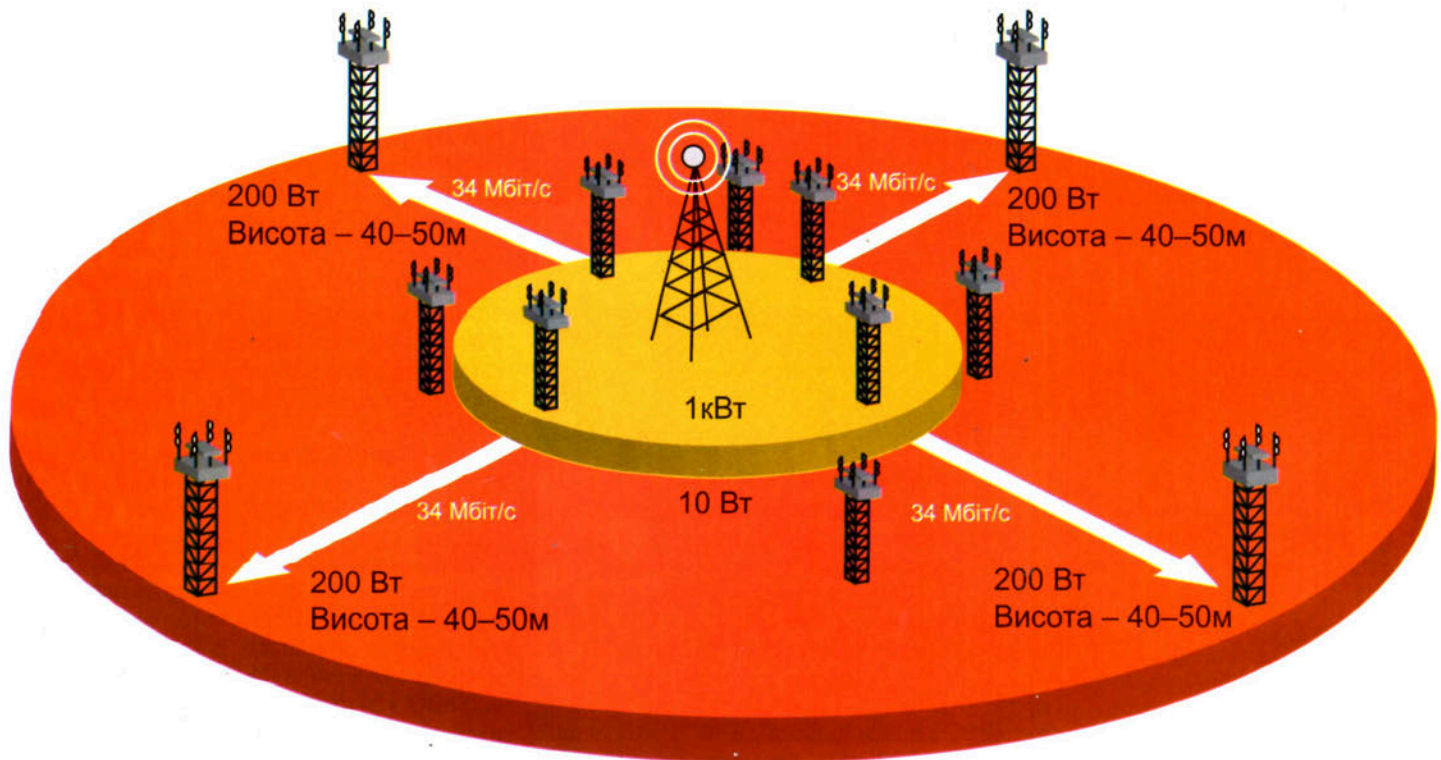
ОХОПЛЕННЯ

6,5 млн грн на вишку

Проект державної Програми впровадження цифрового телебачення передбачає створення 81 зони синхронного мовлення, які покриють усю територію України. Діаметр однієї зони — 75—90 км, вартість побудови передавальної інфраструктури оцінюється в 6,5 млн грн.

сується і сет-топ боксів, і передавальної інфраструктури. І нарешті, вкрай необхідно визначити єдиний державний центр прийняття рішень щодо ЦТ, який перебував би «над сутичкою» і керувався б інтересами не лобістів, а держави загалом. Лише за цих умов в Україні буде шанс подивитися в цифровому форматі і фінал Єврокубку 2012 року, і новорічний «вогник» у 2015-му. ■

Зона синхронного цифрового мовлення (з проекту державної Програми впровадження цифрового телерадіомовлення в Україні)

Обладнання зони цифрового мовлення

- 1 цифровий передавач потужністю 1–2 кВт;
- 4–8 мікроретрансляторів потужністю 0,01 кВт у центрі зони;
- 4 ретранслятори потужністю 200 Вт (висота – 40–50м.) з направленними антенами по краях зони;
- цифрові радіорелейні лінії на 34 Мбіт/с для подачі цифрового потоку на ретранслятори по краях зони.

Зроблено в Польщі, а належить Україні

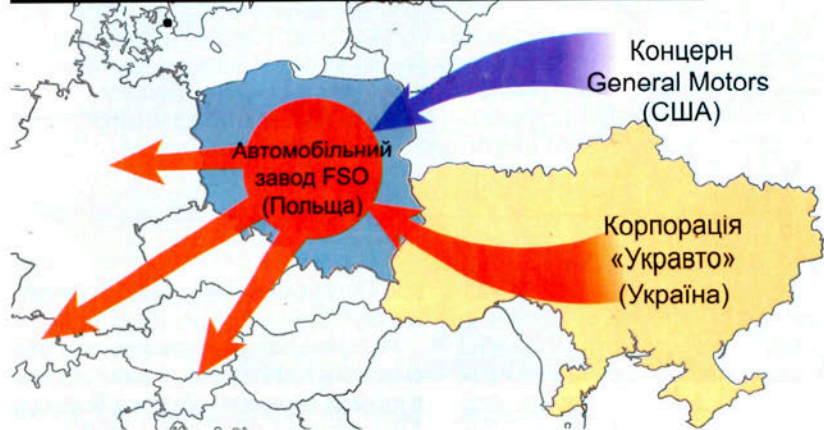
НАЙБІЛЬША АВТОМОБІЛЬНА КОМПАНІЯ СВІТУ GENERAL MOTORS ЗДІЙСНЮЄ ЕКСПАНСІЮ НА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ РИНОК... ЗА ДОПОМОГОЮ УКРАЇНСЬКОЇ КОРПОРАЦІЇ «УКРАВТО»

На початку листопада «Укравто» на своєму польському заводі Fabryka Samochodow Osobowych (FSO) почала виготовляти автівки марки Chevrolet. Українська компанія самостійно «ввійшла до Євросоюзу», успішно реанімувавши напівмертвий польський автозавод.
Автор: **Сергій Лук'ячук**

General Motors, яка в останні роки відчайдушно змагається з японськими конкурентами за збереження звання найбільшого автовиробника світу, обрала своїм стратегічним пріоритетом просування на європейському ринку. В першу чергу, в країнах — нових членах Євросоюзу та на пострадянському просторі, де акумулювався великий незадоволений попит. З прицілом на цей ринковий сегмент GM застосувала оригінальний маркетинговий прийом: об'єднала престижний бренд Chevrolet з недорогими «народними» автомобілями, які дісталися їй у спадок від збанкрутілої корейської автокомпанії Daewoo Motors.

І тут стратегічним партнером General Motors стала компанія «Укравто», власник Запорізького автозаводу. В

СПІЛЬНИЙ НАСТУП GM ТА «УКРАВТО» НА РИНОК ЄВРОПИ

автівки, відомі в Україні як Daewoo Lanos, експортуються в Росію як Chevrolet Lanos і користуються великим попитом. Саме завдяки успіху цієї моделі бренд Chevrolet в Росії вийшов 2007 року на 1-ше місце серед іномарок.

КЛЮЧОВА ЛАНКА

За аналогічним сценарієм розвивається ситуація в Європі. У 2007 році обсяг продажу Chevrolet зріс на 32%, порівняно з минулим роком, — це найшвидше зростання серед усіх автобрендів у Європі. «Локомотивом» стала виготовлена в Кореї модель Chevrolet Aveo: в 2007 році у Європі

слів президента «Укравто» Таріела Васадзе, наразі завершується створення спільного з General Motors підприємства, яке вироблятиме Chevrolet Aveo. Внеском української сторони стануть виробничі потужності заводу FSO (60% акції), а GM надасть грошові інвестиції (решта 40%). Вартість проекту оцінюється в 400—500 млн дол. У 2008 році завод має випустити 60 тис. машин, а у 2009-му заплановано 100 тис. Сучасний дизайн, конкурентоспроможна ціна, порівняно низькі затрати на виробництво — ось ті чинники, які можуть зробити Aveo якщо не загальноєвропейським, то хоча б східноєвропейським бестселером.

Не слід забувати і про те, що ЗАЗ зможе збирати Aveo із виготовлених на FSO машинокомплектів так само, як він це робить із машинокомплектів Lanos. Очікується, що виробництво морально застарілих Lanos припиниться на FSO після 2008 року.

Польський завод, який належить українцям, випускає під американським брендом автомобілі, створені в Кореї для європейського ринку — саме так працює сучасна глобалізована економіка. І дуже показово, що в цьому всесвітньому ланцюзі, який об'єднує виробника і споживача, український автовиробник зміг стати ключовою ланкою. ■

ПОЛЬСЬКИЙ ЗАВОД, ЯКИЙ НАЛЕЖИТЬ УКРАЇНЦЯМ, ВИПУСКАЄ ПІД АМЕРИКАНСЬКИМ БРЕНДОМ АВТОМОБІЛІ, СТВОРЕНІ В КОРЕЇ ДЛЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РИНКУ

2005 році «Укравто» придбала контрольний пакет акцій польського FSO, який перебував у скруті після банкрутства Daewoo в 2000 році. Власне, він утримався на плаву лише завдяки «Укравто», яка закуповувала на FSO машинокомплекти Daewoo Lanos для подальшого збирання на ЗАЗі. За допомогою «Укравто» GM змогла розпочати експансію марки Chevrolet одразу у двох напрямках: східно- і західноєвропейському. Зібрані на ЗАЗі

їх продали більше 79 тис. штук. Однак, просування моделей Chevrolet в Євросоюзі стримувало їхнє походження: на моделі, виготовлені за межами ЄС, накладається мито.

Виробництво Chevrolet Aveo на заводі FSO ефективно вирішує цю проблему. Його українські власники здобули чудову можливість працювати на високоприбутковому європейському ринку, маючи за спиною підтримку такого автогіганта, як GM. Зі

Мільярдери проти мільйонерів

ОПОЗИЦІЯ ВИМАГАЄ ВІД «ГРУЗИНСЬКОГО ПІНОЧЕТА» ДЕМОКРАТІЇ ТА КОРУПЦІЇ

Коротке повідомлення агенції Reuters зі знайомим прізвищем «Патаркацишвілі» висвітлює всього на мить цікаві подробиці подій у Грузії. Хто встиг роздивитися, все зрозумів. Решту запаморочили наступні спалахи інформаци — про єдиного кандидата у президенти від опозиції Левана Гачечіладзе.
Автор: Ніно Ачігава, Київ

Гачечіладзе — депутат парламенту і власник компанії Georgian Wines and Spirits («Грузинські вина та міцні напої»). З цією фірмою, а, отже, і з засновником, асоціації найприємніші: Цінандалі, Твіші, Кіндзмараулі... Розслабляє. Тоді як звістка про те, що кандидатом у президенти було оголошено стати Ба-

дрі Патаркацишвілі, мала б напружити.

Патаркацишвілі називають «грузинським Березовським». У них і справді є чимало спільного. Разом з Борисом Абрамовичем у далекому 1993 році Бадрі Шалвович будував найпотужнішу пострадянську «піраміду» — компанію «ЛогоВАЗ», керував телека-

налом. «ОРТ» — саме тоді у війні за потоки рекламних надходжень загинув Влад Листьев. І разом із Березовським був змушений залишити Росію. У Грузії Патаркацишвілі заснував медіа-холдинг, утримував футбольний клуб, доки не розсварився з президентом, після чого вчергове опинився у вигнанні. Під час останніх заворушень саме він був офіційним спонсором опозиції.

Хроніку тбіліських подій навряд чи варто нагадувати. Готуючись до парламентських виборів, президент Саакашвілі почав перестановки в уряді. Міністр оборони Іраклій Окруашвілі, втративши посаду, з телеекрану звинуватив главу держави в політичних

ОСОБИСТІЙ ДОСВІД

АНТОН ЗІКОРА

очевидець грузинсько-осетинського та грузинсько-абхазького конфліктів у 1991—2003 роках

Грузинський драмтеатр

Того, хто неодноразово бував у Грузії й бачив те, що є, а не те, що хотів, останні події в цій країні не здивували. З моменту проголошення незалежності право на зміну влади у Тбілісі належить виключно вулиці. 1989 року на тбіліському проспекті Шота Руставелі бійці Радянської армії розігнали мітинги опозиції, загинули люди. Тоді у Грузії заклалася модель зміни влади. Це завжди емоційний процес з елементами радощів і слізьми катарсису. 1991 року оновлений парламент прийняв Акт про відновлення державної незалежності, президентом Грузії став Звіад Гамсахурдіа.

За цими подіями з невдоволенням стежили у Південній Осетії та Абхазії: гасло «Грузія — для грузинів» не був рідкістю на розігнаних мітингах. Як наслідок спалахнули війни в автономіях, після яких із Грузії де-факто вийшли Південна Осетія та Абхазія.

У результаті грузини змусили Гамсахурдіа тікати. Без крові не обійшлося. Народ поспішив на вулиці — махати прапорами усіх кольорів та цілуватися. Розповідають, що у штурмі президент-

ського палацу брали участь російські бійці Закавказького військового округу.

1992 року Абхазія проголосила незалежність. У республіці, за даними перепису населення 1989 року, абхазів проживало всього 17,8%, тоді як грузинів — 45,7. На територію Абхазії були введені грузинські війська, але за два роки з республіки практично повністю було вигнано все грузинське населення. Тбілісі природно звинуватило в усьому Росію, яка допомагала Абхазії. Це так і є, але допомогу Кремля не можна переоцінювати. Республіка сама буквально «звалилася» в руки Москви.

З часом у Тбілісі знову почалися хвилювання. Країна вчергове здобула незалежність, а до влади прийшов Саакашвілі.

І от напередодні чергових виборів у країні з'явилися незадоволені діями Міхо. Як і в попередні рази, вони на тижні заповнили центральні вулиці столиці. Президентові є чого боятися, адже він пам'ятає, як сам прийшов до влади. Звідси й надзвичайний стан.

Сьогодні важко щось прогнозувати, але не виключено, що епоха вуличного театру відходить у грузинську історію.

Протестуючі впевнені, що Саакашвілі — божевільний диктатор

ФОТО: Reuters

репресіях, щоправда, невдовзі зрікся своїх слів і зник за кордоном. У Тбілісі відбулися масові демонстрації, суворо придушені за допомогою сльозогінного газу та гумових куль. У країні введено надзвичайний стан. Позачергові президентські вибори призначено на січень.

ГРУЗИНСЬКИЙ ПІНОЧЕТ?

Саакашвілі для світу з героя мирної Революції троянд перетворився на узурпатора, такого собі генерала Піночета — з поправкою на місцевий колорит. Справедливо зазначити, що влада вибачилася за поліцейські ексцеси й пообіцяла притягти винних до кримінальної відповідальності, але міф про усміхненого демократа зруйновано назавжди. Втім, у Грузії Саакаш-

нічим сусідом президент не навжився, то на антикорупційному фронті досяг суттєвих успіхів.

У СРСР Грузію знали передусім, на жаль, не як батьківщину «боржомі», Руставелі чи Данелії, навіть Джугашвілі чи Берії. Для пересічного українця Грузія була республікою, де всі купаються у грошах. Звісно, це була ілюзія, яку грузини старанно підтримували — пам'ятаєте Міміно: «Решти не треба». Але відколи добробут країни став визначатися наявністю не мандаринів і лаврового листа, а нафти й газу, специфічний тип неформальних відносин остаточно роз'їв грузинську економіку. У гігантські потоки контрабанди були залучені політичні еліти країни, а на проспекті Руставелі з'явилися жебраки.

дзянських країн за інвестиційною привабливістю.

Втім, для Піночета Саакашвілі не достатньо кровожерливий — усі звинувачення в політичних репресіях з боку опонентів виглядають надто живописно, щоби бути правдою. І біографія дещо інша: не генерал, навіть не полковник, а лише випускник Київського інституту міжнародних відносин. Інша річ, що він — людина місії, яка не розмінюється на особисте збагачення, а з таких діячів виходять найкращі диктатори. Його місія — зробити Грузію європейською країною, і не виключено, що заради цієї світлої мети він не зупиниться перед азійськими засобами.

ОЛІГАРХИ БІЛЯ КЕРМА

Що ж стосується опозиції, то в ній зібралися як дуже гідні люди, переконані демократи, так і досить сумнівна публіка, якій Саакашвілі наступив на хвіст. А ми знаємо, що діється, коли демократи опиняються в одному човні з олігархами: демократи сідають на весла, олігархи стають біля керма. Вже той факт, що рупором опозиції став телеканал «Імеді», який до позаминулого тижня належав Патаркацишвілі, досить промовистий. Перефразовуючи анекдот часів нашого Майдану, нинішні грузинські події — це «бунт мільярдерів проти мільйонерів». Якщо 5 січня Саакашвілі не виграє, то переможуть мільярдери. ■

СААКАШВІЛІ СПРОБУЄ ЗРОБИТИ ГРУЗІЮ ЄВРОПЕЙСЬКОЮ КРАЇНОЮ НАВІТЬ АЗІЙСЬКИМИ МЕТОДАМИ

вілі ніколи й не мав такого пісного образу. Навпаки, він завжди декларував жорстку політику, основними пунктами якої була боротьба з тіньовою економікою та відновлення територіальної цілісності країни. Від самого початку грузинської незалежності дві автономні республіки, які входили до складу Грузинської РСР, — Південна Осетія та Абхазія перебувають під контролем російських військ. І якщо вступати в збройний конфлікт із пів-

Останнім часом жебраки зникли. Зникли знамениті грузинські «зłodії в законі» — Саакашвілі їх переловив. Він спромігся зробити те, на що не вистачило сил у його кума, чинного Президента України: 80% грузинських даїшників було звільнено, а саме ДАІ розформовано. І тепер їхній міліціонер не бере хабарів. Взагалі не бере! За міжнародними рейтингами Грузія опинилася на одному із перших місць серед усіх постра-

АМЕРІКА

ВДОМА — ЧУЖІ, ТАМ — ВСІ НАШІ

Російська колія закінчилася у Бресті, коли залізничники, змінивши вагонам колеса, поставили потяг на західні рейки. Я їду ними 30 років, але так і не дістався місця призначення.

Автор: **Александр Геніс**

Америка — означуване, що постійно переповзає, як «Замок». Можливо, він для Кафки був однією з метафор Америки, яка також представляється, як і все у нього, замогильним царством. У будь-якому разі в романі «Америка» вже на першій сторінці з'являється статуя Свободи з мечем замість факола. Такою ця безстава фігура нагадує не просвітницьку алегорію, а старозавітного ангела, який стереже браму в рай.

— Ми теж ставимо пам'ятники знаменитим небіжчикам. — сказав, мабуть, Хрущов, побачивши монумент в Нью-Йорку.

Але це, звичайно, неправда, тому що свобода в Америці жива: вона вільна від змісту. Кожен вкладає в цю форму стільки, скільки захоче, зможе або вийде. Неминуче лише одне: вона всіх робить іншими. Хоча далеко не завжди американцями, швидше навпаки — росіянами.

«Російський злочинець Алімжан Тохтакунов», — прочитав я в тушній газеті.

В принципі, бути радянською людиною було простіше, ніж російською, особливо — такою сумнівною, як я. Добре ще, що в поблажливій до акценту Америці, ідентифікування здійснюється не так за

національністю, як за вірою: ліберали одразу збиваються до купи. Але ж і з ними не просто.

— У коледжі, — згадує Баррі, — моїми героями були Сальваторе Альєнде і Анжела Девіс.

— Моїми теж, — із ввічливості погоджуюся я, промовчавши, що чорношкіра красуня першою приїхала до Москви без ліфчика, а про Альєнде написав лібрето до балету «Чилійська балада» мій товариш, який втік з гастролей до Канади.

Раніше всім було простіше, тому що ту країну населяли свої та чужі. Межа між ними була куди непорушнішою, ніж та, яку я перетнув у Бресті. Я ніколи не зустрів живого секретаря обкому, але був упевнений, що впізнаю його з першого погляду, як борця сумо. Тепер всі на одне обличчя, тому я розмовляю з приїжджими на загальні теми, яких залишається помітно менше.

Річ у тім, що, зменшившись за розмірами, Росія збільшилася у всьому іншому. Заповнивши собою горизонт буття, вона перестала цікавитися тим, що оточує, настільки азартно, як це робили ми, коли задивлялися на світ із-за залізної завіси. Тепер він здається прозорим, тобто неіснуючим або нудним.

Я бачив таке в дикій природі, спостерігаючи за тваринами в сусідньому заповіднику. Бурундуки там не помічають метеликів, зайці пасуться поряд з косулями. Це — природна реакція на безпечне і некорисне.

Раніше нас стосувалося все, до чого не дотягувалася влада. Допитливість була відображенням фронди, і незалежне знання вважалося якщо не еквівалентом, то прийнятним сурогатом свободи. Коли вона з'явилася, потреба в нейтральних

знаннях зникла, а факти були націоналізовані.

— Ось скажи, розумнику, — зачіпає мене московський колега, — чи знаєш ти, що людину клонували?

— Не знаю, — чесно відповідаю я, — в «Нью-Йорк Таймс» про це не писали.

— Бачиш, а в «Московському комсомольцеві» вже з рік як повідомили.

Між лазнею і вечерею мій російський видавець в Естонії відкинув двозначність:

— Не розумію, як можна залишити Батьківщину, обрубати коріння і жити на чужій землі.

Я мовчки знизав плечима. Справа була на дачі, між Йихві та Кохтларве, по-нашому тут вже говорили тільки рідкісні відставники.

Втім, він даремно турбувався. Це удома нас вважають чужими, в Америці ми всі — наші. Що не заважає, почувши рідну мову, переходити на інший бік вулиці — краще за все ми знаємо себе. Але і це не допомагає, тому що за кордоном «ми» щільнішає, збиваючись в купу, причому не обов'язково на Брайтон-біч.

Свобода. Жива і вільна від змісту

ДОВІДКА

Александр Геніс — американський критик та есеїст, пише переважно російською мовою. Редактор і ведучий російської служби «Радіо Свобода». Народився 1953 року. Дитинство провів у Києві та Ризі. З 1977 року мешкає у Нью-Йорку. Автор книг «Американська абетка», «Вавилонська вежа», «Довлатов і околиці», «Трикотаж» та ін.

Назвати Генкок містом може тільки чітка американська карта. На мейн-стріт було лише три магазини. У першому продавали сачки і вудки, у другому — блешні та черв'яків, третій був закритий до осені, але вітрину прикрашало опудало чорного ведмеда. За рогом причаївся бар із кульгавим більярдом і підлогою, всипаною тирсою.

— Щоб кров не замивати, — вирішив я.

Інше у місті виглядало привітно, а головне — непретензійно: ціни, як у

авторові властиве трепетне ставлення до горілки».

«Дожилися», — образився я, але марно, тому що на сніданок господиня подала вінегрет, заливне і кілька. Мужньо зупинившись після третьої, господар почав дисидентську розмову, яка мало чим відрізнялася від тих розмов, що велися третину століття тому: нами і ними. Проте, тепер нас стало значно менше, а їх незрівнянно більше.

— Ти пам'ятаєш, що про них говорив Валерій Попов? «Бідні, але нечесні». Ну, і що змінилося, коли во-

але зараз він ближче ніж за Фіджі не їздить. Скільки, по-твоєму, коштує його піджак?

— Триста? — напружив я фантазію.

— Тримай кишеньку ширше! У нього шнурки дорожчі.

— Виходить, бідними ми їх жаліли і зневажали, а багатими ми їх зневажаємо удвічі, а жаліємо себе.

— Не у гропах щастя.

— Це точно. Всі бестселери на одну тему: багаті теж плачуть.

— Мене, — змінив він тему, все-таки випивши четверту, — інше дивує: наскільки ж там влада об'єдналася з народом.

— На 70%.

— Але й інші навряд чи хочуть того ж, про що ми мріяли.

— А ти упевнений, що раніше було по-іншому?

— Не знаю. Може, у Брежнєва і справді був рейтинг, як у Путіна.

Я нічого не відповів, тому що давно вже нічого не розумів. Раніше мені здавалося, що нас розділяє влада. Випхнувши одних і замкнувши інших, режим тільки міцніше об'єднав тих, кого розділив океан.

— Ну, який з вас емігрант, — підлестився до мене заїжджий співвітчизник, — так, гастарбайтер.

Проте тепер, боячись, що помилки верхів стали переконаннями низів, я навіть з колишніми однодумцями вважаю за краще говорити про погоду, і не по телефону.

Метрополію та діаспору розділяє історія: у них вона є, а у нас була. У Генкоці історія утворює громаду, застиглу в минулому, як муха в мезозої. Верхня межа проходить по акторах — хто кого впізнає. Нижня — по вітчизняному телевізору, безвідмовному засобу зв'язку з героями колишнього часу: Ленін, Сталін, та інші пригоди Шуріка.

— Виклик історії, — стверджував її великий знавець Арнольд Тойнбі, — має бути достатньо сильним, щоб розбудити культуру, але не таким руйнівним, щоб її знищити. У окремих випадках встановлюється рівновага, яка вводить у ступор і перетворює на скам'янілість.

Одну таку я тримаю замість почвання на письмовому столі. 45 мільйонів років тому вона була рибою. Світлий пісковик Вайомінга зберіг її невиразний образ. Як для допотопної, риба навдивовижу дрібна, кістлява, з тупою і сумною мордою. Зі значимого в ній тільки вік. ■

ВИПХНУВШИ ОДНИХ І ЗАМКНУВШИ ІНШИХ, РЕЖИМ ТІЛЬКИ МІЦНІШЕ ОБ'ЄДНАВ ТИХ, КОГО РОЗДІЛИВ ОКЕАН

Мексичі, податки, як на Псковщині. За це Генкок полюбили відставні пожежники і богема на пенсії, перш за все — наша.

Надійно ізолювавши себе від Америки, російський Генкок живе, як втрачене коліно радянського народу — ніби в ресторані «Петрович», тільки смачніше.

«Як усім емігрантам, — написав про мене московський рецензент, —

ни стали багатими? Нечувана бідність змінилася нечуваним багатством, американська мрія стала російською, Москва — Ельдорадо.

— Ну, не всі так живуть. У Пскові, наприклад, відмінили авіацію, коли з'ясувалося, що у городян немає грошей на польоти. Тепер туди можна доїхати лише поїздом.

— Ти — божевільний. Який Псков?! У мене приятель був, таке ж дрантя,

Ласкаво просимо

У світі є країни імігрантів (США, Канада) та емігрантів (Греція, Італія, Китай, Туреччина, Мексика). Одна літера кардинально відрізняє долі націй. До перших належать ті, хто колись вирушив на інший край світу за кращим життям. Другі тривалий час були або є й досі «донорами». Україна — серед других. Виїжджали найспритніші, найініціативніші, найсміливіші. Процес тривав понад століття, особливо активно — з кінця 1980-х. Залишали Батьківщину здебільшого не з полегшенням, а з болем. Тепер вони повертаються. Чому: не сподобалося на новому місці, замучила ностальгія чи вдома нарешті з'явилися шанси вижити й відбутися? Про це — в «Темі тижня».

ЗМІСТ:

НАШІ ЛЮДИ

За останні два роки кількість людей, які приїждять в Україну, перевищує кількість емігрантів
| СТОР. 42

МИГРАЦІЯ ЗАМІСТЬ ЕМІГРАЦІЇ

Особиста думка
Романа Кульчинського
| СТОР. 43

«НАС ГОТУВАЛИ ДО СЛУЖІННЯ В УКРАЇНІ»

Історія повернення, розказана ректором Українського католицького університету отцем Борисом Гудзяком
| СТОР. 45

«ЯКЩО У КАНАДІ Я — УКРАЇНЕЦЬ, ТО В УКРАЇНІ Я — КАНАДЕЦЬ»

Інтерв'ю зі Степаном Бандерою, онуком керівника ОУН
| СТОР. 46

ЧИ ПОТРІБНІ КРАЇНІ РЕЕМІГРАНТИ?

Щоб врятувати інтелект нації, потрібно не так вже й багато
| СТОР. 48 ►

ДОДОМУ

Наші люди

ЗА ОСТАННІ ДВА РОКИ КІЛЬКІСТЬ ЛЮДЕЙ, ЯКІ ПРИЇЗДЯТЬ В УКРАЇНУ, ПЕРЕВИЩУЄ КІЛЬКІСТЬ ЕМІГРАНТІВ

У Києві наприкінці 1980-х наймодніші та найперспективніші, а також вродливі, раптом заговорили про необхідність виїзду на Захід. І, здається, всі, хто бажали, таки тоді виїхали.

Автор: **Ольга Михайлова**

...Я приймала у дарунок домашні бібліотеки і відсиджувала проводи — коли до Німеччини, коли до США. Завдяки гласності перебудовчої доби мусила визнати, що ці люди їдуть у кращий світ, у кращий побут. У світ, з якого не повертаються. Чистісінька правда, але ж зловісно, чи не так?

Еміграція іноді більше скидалася на вигнання. Але ж це був пошук шляхом спроб і помилок за ужитковим принципом: «риба шукає, де

глибше». За іншим принципом відбувається вибір «лишатися в еміграції чи повертатися на Батьківщину». І що в ньому точно є, то це активність вибору, а не ре-активність. Бо виїзд часто був лише ре-акцією — на злидні, обмеження або принади західного світу. У поверненні закладено більше усвідомлення, ніж у від'їзді.

Прецедентів повернення чимало, особливо останні років з п'ять. Є відчуття, що цей зворотний рух міцніє і

набуває власного колориту, лізнаваних рис. І навіть статистика невблаганна: за останні два роки кількість тих, хто прибув до України, перевищує кількість тих, хто вибув. І розрив з кожним роком збільшується. Звісно, не всі приїжджі — реемігранти. Але озирніться — чи не у кожного раптом з'явилися знайомі, яких проводили «у кращий світ», але вони вирішили звідти повернутися.

ВИХОВАННЯ РІШУЧОСТІ

Значну роль у таких рішеннях відіграє, звісно, ностальгія. Киянка Олена Тіле, котра прожила 10 років у Німеччині у статусі поважної фрейлау, економіста провідної фірми, повернулася, залишивши чоловіка і зручну посаду. В Києві вона винаймає

З пафосом їхали на Захід після підняття залізної завіси

помешкання, бо не має власного, але щаслива від того, що вечірній ритуал німецького пива з сосисками відтепер для неї не обов'язковий. Зараз вона відкрила магазин косметики, принагідно бідкаючись, що нашим жінкам важко догодити — вони вибагливіші, ніж німкені. Але легше розлучаються з грошима і не такі консервативні. Чи запровадить вона у своїй фірмі німецький порядок, покаже час. Але історія свідчить: реемігранти, як правило, дають поштовх вітчизняному підприємництву, бо привозять із собою на Батьківщину західну культуру ведення бізнесу. А це, з одного боку, — певна ділова етика, з іншого — компетентність і змобілізованість. «Досвід еміграції виховує рішучість. Коли вже одного разу змогла змінити своє життя, не так страшно змінювати його знову. Призвичаюєшся ризикувати, зокрема і як підприємець. Хоч не завжди знаходиш розуміння», — говорить Олена.

Рішення повернутися в Україну з її неавторитетною валютою та вічними чорнобилями-новобогданівками, багатьма сприймається як ірраціональне. Але подеколи в ньому більше раціоналізму, ніж здається спочатку.

НАСТАВ ЧАС

Внутрішня економічна динаміка західного світу дає емігрантам «інформацію до роздумів». Адже Німеччина, до якої їхали у 1980—90-х, «Німеччина дойчмарки» — це вже не та Єврокраїна, якою вона є зараз. Стагнаційні процеси у Старій Європі помітніші на тлі нашої динаміки: рівень життя в Україні, принаймні, в Києві, за останні роки помітно зріс, а корінні європейці тим часом скаржаться, що не можуть собі дозволити того, що могли до введення євро.

ЧИ НЕ У КОЖНОГО РАПТОМ З'ЯВИЛИСЯ ЗНАЙОМІ, ЯКИХ ПРОВОДИЛИ «У КРАЩІЙ СВІТ», АЛЕ ВОНИ ВИРІШИЛИ ЗВІДТИ ПОВЕРНУТИСЯ

З іншого боку, ділова завзятість реемігрантів не підлягає, здається, сумніву, бо виїхала на Захід саме найініціативніша ланка генерації. Набравшись досвіду підприємництва у порівняно «теплих» умовах, емігрант подеколи хоче спробувати себе і в наших, більш жорстких. Жорсткість — лише зворотна сторона перспективи надприбутків. За умов гіпердинамічної економіки ве-

ликі гроші робити можна швидше, ніж будь-де.

Заради цього повернувся в Україну молодий підприємець Ігор Любарський, котрий виїхав до Ізраїлю на хвилі кінця 1980-х. Але швидко зрозумів, що робота в Хайфі на взуттєвій фабриці йому не до вподоби. Романтична поремарківська натура прагнула життєвої інтенсивності і жвавіших грошових обертів. Такі цінності йому вдалося втілювати певний час у власному житті. Він хизувався, що уникнув служби в ізраїльському війську. Щоправда, до лав військових піш-

ла його сестра. Хизувався не з патологічного боягузтва: бізнес в середині 1990-х був настільки ж ризикованою справою, як і робота найманця у «гарячих точках». Та сумної долі Ігор не уник — загинув на Батьківщині у «розборках» навколо свого нашітніньового бізнесу. Здається, він просто зарано повернувся. Зараз би його активність могла знайти собі безпечнішу реалізацію. ▀

КОНТРОВЕРСІЯ

РОМАН КУЛЬЧІНСЬКИЙ
перший заступник головного редактора

Міграція замість еміграції

«Світ змінюється», — з цих слів зав'язується фабула бестселера Джона Толкієна «Володар Перснів». У 70-х роках минулого століття, коли Толкієн писав свою казку, зміни були ледь відчутними. Накотилися вони на людство за кілька десятиліть. І наші сучасні

увалення й судження про світ, у якому живемо, безнадійно відстають від реальностей. Коли я чую або кажу слово «еміграція», у моїй уяві постають образи з новел Василя Стефаника — плач і розпука, відчуття назавжди втраченої Батьківщини.

Ще 20 років тому ті, хто покидав Совдеп у напрямку Ізраїлю, прощалися зі своїми колишніми співвітчизниками назавжди. Та що там говорити, навіть у середині 1990-х виїзд на заробітки-життя до тієї ж Америки був родинною справою: на дорогу, візи, грінкарти скидалися всі тітки і дядьки потенційного емігранта. Люди їхали без сподівання повернутися, як і за часів Стефаника. Але сьогодні...

Я знаю хіміка, який кілька років пропрацював в Америці, потім кілька років — в Україні, зараз знову в Штатах і по закінченню контракту планує повертатися. Причому і вдома, і за кордоном заробляє він однаково, тільки «там» займається наукою, а «тут» — промисловим виробництвом, яке йому не до душі. Як назвати цю людину: емігрантом чи реемігрантом? Цілком можливо, що вчергове повернувшись на Батьківщину, мій знайо-

мий за кілька років із дружиною і двома дітьми подасться у якийсь Сингапур, а потім переїде жити, наприклад, у Сантьяго. Інша знайома — біолог, вона після навчання в Лондоні півроку працює в Києві, півроку — у Великій Британії, їй також пропонували роботу у Фінляндії, але вона відмовилася — дослідницький інститут знаходився у глухій провінції — там нудно. Назвати її реемігранткою язык не повертається.

Світ змінюється. Навіть прості роботи мігрують із країни в країну, як косяки риби в океані. У одному з інтерв'ю власник київської будівельної фірми скаржився мені, що не може організувати будівництво в три зміни, бо муляри постійно рухаються в трикутнику «Київ — Прага — Москва» — і без особливих сентиментів кидають роботу, якщо їм пропонують більшу платню в іншій країні. Світ дійсно змінюється. Звичайно, народ ще виїздить у інші країни на ПМЖ, осідає десь, але минує кілька десятиліть, і на людину, яка все життя працює в одній країні, дивитимуться так, як ми дивимось на дядька, який ніколи не виїздив зі свого села. Так буде, бо світ вже змінився.

ПОДАЛИ ВІД ГЛОБАЛІЗМУ

Живучи у столиці, вважаєш, що поверталися лише до Києва. Але це не так — і в провінцію повертаються. Нещодавно у Полтавського мера з'явився новий заступник, а по сумісництву — художник і поет Олег Мінгальов. У Москві, в оспіваному Андруховичем літінституті, він провів частину буремних 1980-х, і встиг зробити собі ім'я в колах московського поетичного авангарду. До речі, мушу визнати — не знаю таких, які б поверталися з Москви. Щоправда, від'їзд туди не справляє враження «назовсім». З пафосом їхали на Захід після підняття «залізної завіси», і за емоційною завантаженістю це не порівняти з кволім вибуттям на Схід, і подеколи — з таким само невиразним «напівповерненням».

Втім, щодо Олега Мінгальова. З Москви у 1990-х він виїхав до Великої Британії, де й осів. Так здавалося навіть йому самому протягом багатьох років. Зараз він споруджує собі будиночок у Полтаві і дивує провінційних обивателів несподіваними костюмованими акціями. Місцем проведення окремих були пафосні модерністські інтер'єри міського історичного музею. А щодо західного досвіду, то шсла знайомства з ним Мінгальов ставиться до нього підкреслено скептично: не пробачає глобалізаційним

процесам таких «іздержек», як уніфікація та примітивізм, і сподівається, що традиційна містика полтавської

ваного пасажу про можливості динамічного обігу грошей, я почувала: «куди ж я поїду, коли вже взявся вести

У ЦЬОМУ ДЕЩО ХАОТИЧНОМУ СВІТІ ТВОРЧІЙ ЛЮДИНИ ЖИТИ ЦІКАВІШЕ: ВАРІАНТІВ ВИБОРУ БІЛЬШЕ

землі забезпечить йому надійний прихисток від усього цього.

Гуманітарні аспекти для наших людей важать чимало — як у сенсі емоційно-патріотичному, так і сенсі інтелектуально-світоглядному. Українська «воля» не завжди співпадає із західною «свободою» — зміст останньої майже канонізований, а «воля» допускає більше способів тлумачення. І в цьому дещо хаотичному світі творчій людині жити цікавіше: варіантів вибору більше. А обирати власну долю прагне кожна свідомо істота.

Проте реемігранти свої прагнення втілюють із більшим відсотком потраплянь — це точно. У Києві живе майстер із китайських бойових мистецтв (тай-цзи) — громадянин штату Каліфорнія з російським прізвиськом. Він не відмовився від американського громадянства, бо з ним простіше робити бізнес і подорожувати. Питається, навіщо ж він вже кілька років мешкає у Києві, ще й вкладає гроші у дорогий ремонт? Крім очіку-

ваної групи з тай-цзи? Хочеться передати те, що вмію, нашим людям». Повірте, в Америці попит на його навички оплачувався б краще. Але ж то наші люди. ■

ДОВІДКА

На державному рівні

26 липня 2006 року ухвалено Державну програму співпраці із закордонними українцями, що діятиме до 2010 року. Програмою передбачено розвиток зв'язків із закордонними українцями, науково-освітню, історико-культурну, мистецьку, видавничу, інформаційну, торговельно-економічну, науково-технічну діяльність тощо. Орієнтовні обсяги фінансування Програми у 2006—2010 роках становлять майже 77 млн грн, зокрема, 68 млн грн — з державного бюджету й 8,7 млн грн — з місцевих. Кошти для матеріальної підтримки рееміграції в Україну програмою не передбачені.

Родина любов до України може стати причиною повернення нащадків емігрантів

Отець Борис Гудзяк: Нас готували до служіння в Україні

Отець д-р Борис Гудзяк — ректор Українського католицького університету, що у Львові. Він народився у Сполучених Штатах, куди емігрували його батьки. Історію свого повернення на Україну отець Борис люб'язно погодився розказати УТ. Розмовляла **Ольга Михайлова**

Я повернувся на Батьківщину своїх батьків, які виїхали з України у 1944 році зовсім молодими людьми, їм тоді було по 18 років. Виховували мене свідомим українцем. Родинна любов до України була першою причиною повернення. Батьки далеко від «дому» дотримувалися українського побуту і прищеплювали духовність у проявах, притаманних східнохристиянському світові. Доки не пішов у 7 років до школи, я не знав іншої мови, крім української.

Іншою причиною повернення була, безумовно, постать Патріарха Йосипа Сліпого, який пройшов усі випробування, що за сталінських часів чекали вірянина. Він пережив найбільший виклик ХХ ст. — тоталітаризм. Це був науковець і водночас священник — харизматична людина. Вперше довелося побачити його, коли він приїхав у Сиракузи. Мені тоді було 7 років, і громада обрала мене, разом з іще однією дівчинкою, привітати його на литвищі. З того часу лишилося фото, на яке я часто дивився. А коли вже почав думати про священництво, його поради і спрямування визначили врешті-решт моє покликання. У 1963-му він створив у Римі Український католицький університет, куди у 1980 році я поїхав на богословські студії. Ми тоді вважалися семінаристами Львівської єпархії, і наш архипастир готував нас до служіння в Україні. Хоч це й були радянські часи, він був певний, що ситуація обов'язково зміниться, і ми вірили — надно молоді були, щоб йому не вірити!

Так родинна іскра отримала інтелектуальне і духовне підсилення. Посприяло тому і навчання у Гарвардському університеті, де я вивчав українську історію, історію церкви і культури. І вже з тих часів, з 1980-х, я прагнув потрапити в Україну — нама-

гався кілька разів отримати візу. 1986 року навіть провів 2 місяці у Польщі, очікуючи візу. Але марно. Приїхав лише у 1988-му, коли були вже не такі жорсткі заборони на в'їзд. Довелося брати участь у конкурсі, щоб отримати право на тривале стажування. Здається, того разу я був єдиним американським громадянином-докторантом, який отримав таку можливість. Шість місяців я прожив у Києві, після чого зрозумів, що маю жити лише в Україні. З 1992 року проживаю тут постійно.

Коли вирішувалося питання переїзду, я не міг собі уявити, як будуть розгортатися події, і як буде розвиватися країна. З боєм переживаю труднощі й злидні, які доводиться долати багатьом людям. Але в широкій історичній перспективі бачу, що завжди болісно, пасхально утверджується справжня культурна, і навіть політична незалежність, будується демократична держава, у якій зможуть спокійно жити люди різної конфесійної приналежності. І живу я з надією, що усі негаразди будуть подолані.

покликання, бо зараз вже видно реальний плід. Наші перші студенти вже

ШІСТЬ МІСЯЦІВ Я ПРОЖИВ У КИЄВІ, ПІСЛЯ ЧОГО ЗРОЗУМІВ, ЩО МАЮ ЖИТИ ЛИШЕ В УКРАЇНІ. З 1992 РОКУ ПРОЖИВАЮ ТУТ ПОСТІЙНО

Я не міг би уявити собі таке завдання, таке покликання, яке було покладене на мене. На творення Українського католицького університету мене разом із купкою молодих осіб благословив Мирослав-Іван Любачівський, коли мені був лише 31 рік.

Священникам, педагогам часто не доводиться бачити результатів своєї праці. Вони можуть працювати як сівачі, але жнива приходять пізніше — за життя можна й не побачити плодів праці. Але в мене унікальне, щасливе

стали викладачами УКУ. Вони повертаються до Університету, хоч продовжували навчання — хто в Оксфорді, хто у Штатах чи Європі, у різних світових столицях. Якби ці люди вирішили залишитися за межами України, вони, очевидно, заробляли б значно більше. Але вони повертаються, напевно, щоб прищепити іншим любов до України. Бо любов ця передається, і як ми і вони отримали це щеплення, так само вони можуть передати його іншим. ■

Степан Бандера:

«ЯКЩО У КАНАДІ Я — УКРАЇНЕЦЬ, ТО В УКРАЇНІ Я — КАНАДЕЦЬ»

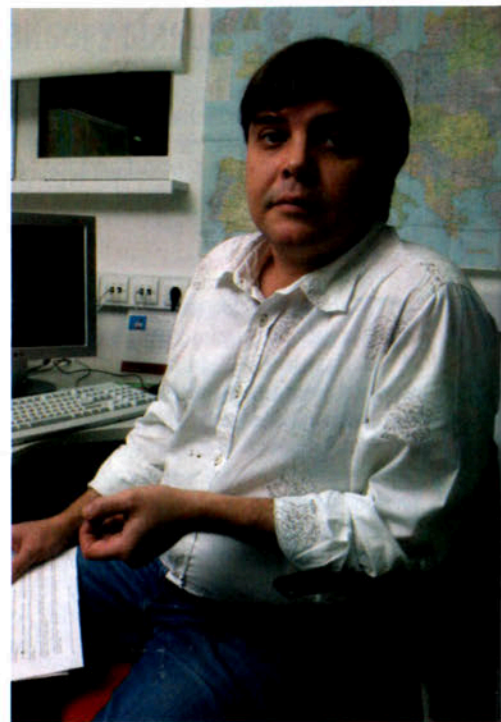
Онук легендарного керівника ОУН нині працює журналістом, як і його батько, котрий видавав у Канаді англomовну газету Ukrainian Echo. Степан вирішив працювати саме в Україні, щойно в нього з'явилася така нагода.

Розмовляла **Оксана Лисенко**

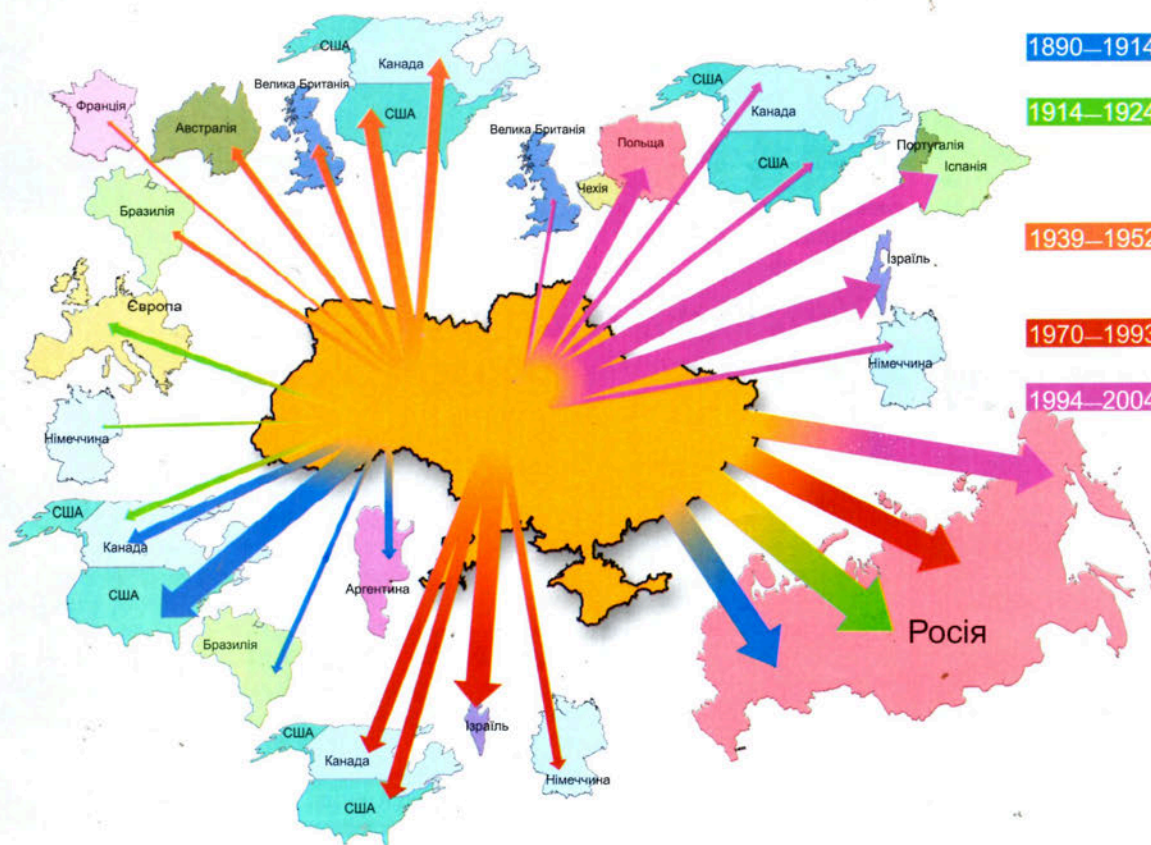
Що спонукало вас повернутися в Україну, хоча б для того, щоб працювати?

— Вперше приїхав сюди одразу після проголошення Незалежності, щоб пізнати, що таке Україна, бо ми були виховані у патріотичному дусі. Але повернувся я в Україну років 10 тому з меркантильних причин — попрацювати в одній іноземній компанії потрібний був фахівець з англійської та французької. За цей час гарно й російську вивчив, бо мусив. І відтоді я вже кілька разів намагався

поїхати до Канади, але увесь час з'являються цікаві пропозиції. І винагорода за працю, і кошт життя тут порівняно нижчі, але за цю платню, я вважаю, можна більш якісно, ніж у Канаді, харчуватися й мати інші задоволення. Зараз я працюю в англomовній газеті Kyiv Post у Києві. Тримає в Україні мене ще й цікавість роботи. Наприклад, я працював тут на «5 каналі» ведучим англomовних новин. У Канаді я би ніколи не міг і уявити собі, що я працюватиму на центральному телеканалі.

ЕМІГРАЦІЯ З УКРАЇНИ

1890–1914 Селяни.

1914–1924 Полонені, буржуазія, інтелігенція, біженці.

1939–1952 Полонені, гастарбайтери, біженці.

1970–1993 Інтелігенція, нацменшини.

1994–2004 Інтелігенція, будівельники, робітники, нацменшини.

У.Т. Як ви сприймали у дитинстві той факт, що ваша українська родина живе у Канаді?

— До 7 років ми думали, що живемо в Україні. У нас українські школи й досі існують. Ми жили в українській громаді. Але, якщо у Канаді я — українець, то в Україні я — канадець. Ні там, ні там мене стовідсотково за свого не приймають. Це доводить до того, що починаю вважати себе громадянином світу.

У.Т. Якими ж були ваші перші враження від України?

— У 1991 році враження були колосальні. Велика бідність. Сірість. Більше розмовляли російською. Але тоді був бум інтересу до незалежної України. Після Помаранчевої революції знову почалася українізація. Батьки виховували нас у певному антирадянському дусі, й були побоювання, що скрізь кегебісти, стукачі. Але насправді реальність, яку я побачив, цілковито змінила мої стереотипи. Думаю, що сьогодні людям варто пригадати, як було тоді, коли були черги за хлібом. Нині хліб дорожчий, але кожен може його собі купити.

У.Т. У чому полягає для вас різниця між українцями Канади і власне Україною?

— В Україні життя здається часто по-дурному складним. І це також спадщина Радянського Союзу. Наприклад, вода або опалення квартири, комунальні послуги — такої інституції, як жеки, в Канаді немає. Можна наводити простенькі приклади: як ми із сусідом мусили гасити у дворі пожежу, хоча за 200 м від нас є пожежна частина, з якої годину їхали. Тут ніхто не відповідальний чи не хоче бути відповідальним. Ще велика проблема, отримана у спадок від авторитаризму, — вертикально побудована система відносин між керівництвом та всіма робітниками. Мені здається, це діє неефективно.

У.Т. А які ж позитиви, крім платні та роботи, вас тут тримають?

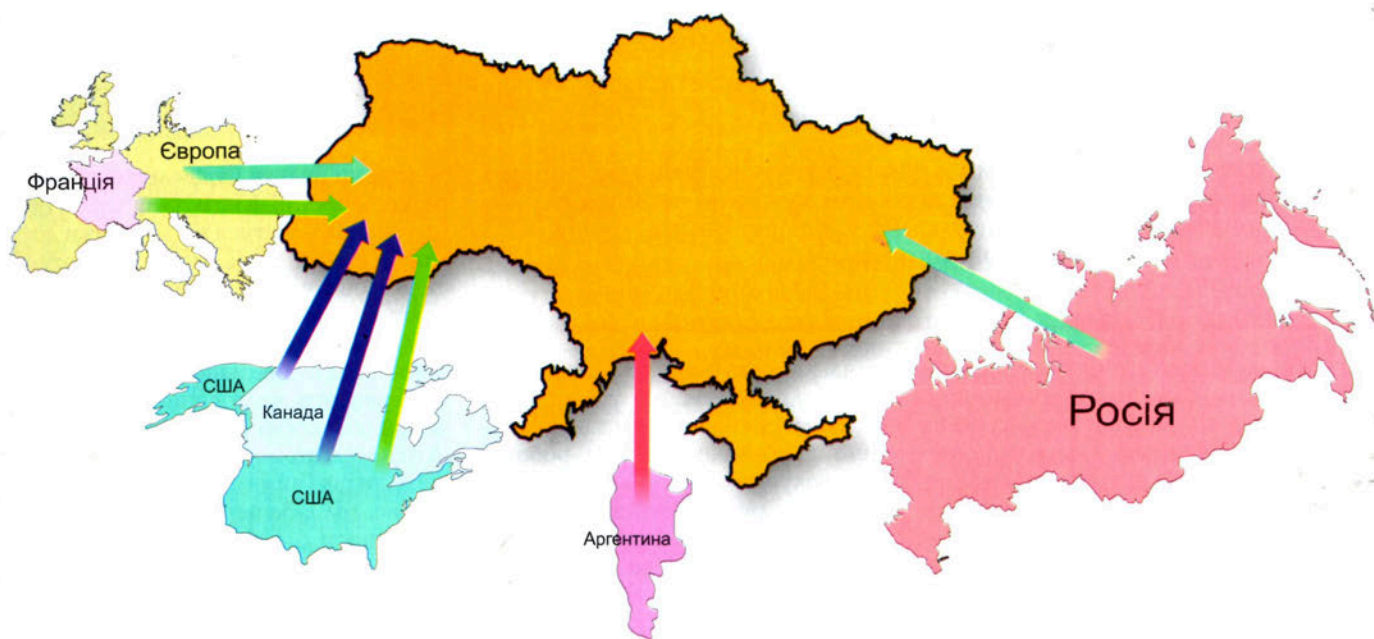
— Мені цікаве відкриття та розуміння моїх коренів як українця і відкриття цієї країни в плані історії. Я думаю, що люди тут багаті талантами, як земля багата чорноземом. Незважаючи на ці колосальні позитиви, чогось не вкладається в голову, чому така земля і такі гарні люди не

можуть зорганізувати життя. Найбільше позитиву — це надія, якою надихає молодь. Наступне покоління менше заражене минулим, і має більш розумний підхід до управління справами громадськими чи державними. В Україні є всі шанси бути в десятці кращих держав світу за різними показниками — економічними, рівня життя. Але поки вона номер один у дуже поганих категоріях — чи то зростання кількості хворих на СНІД, чи то смертність, чи то рівень корупції, чи то складність започаткування бізнесу. З іншого боку, такі речі, як футбол і потрапляння України до чвертьфіналу Чемпіонату світу, певно, зробили більше для цементування України, ніж будь-які політичні чвари.

У.Т. І все-таки, з якою країною ви пов'язуєте своє майбутнє?

— Я прийшов до розуміння, що я — українець, незважаючи на те, де я живу і який у мене паспорт. А обрати якусь іноземну країну для життя — це вже другорядно. Бути українцем можна в будь-якій країні світу, навіть в Антарктиді. ■

НАЗАД В УКРАЇНУ

1910 – 1914 Повернення селян першої хвилі еміграції.

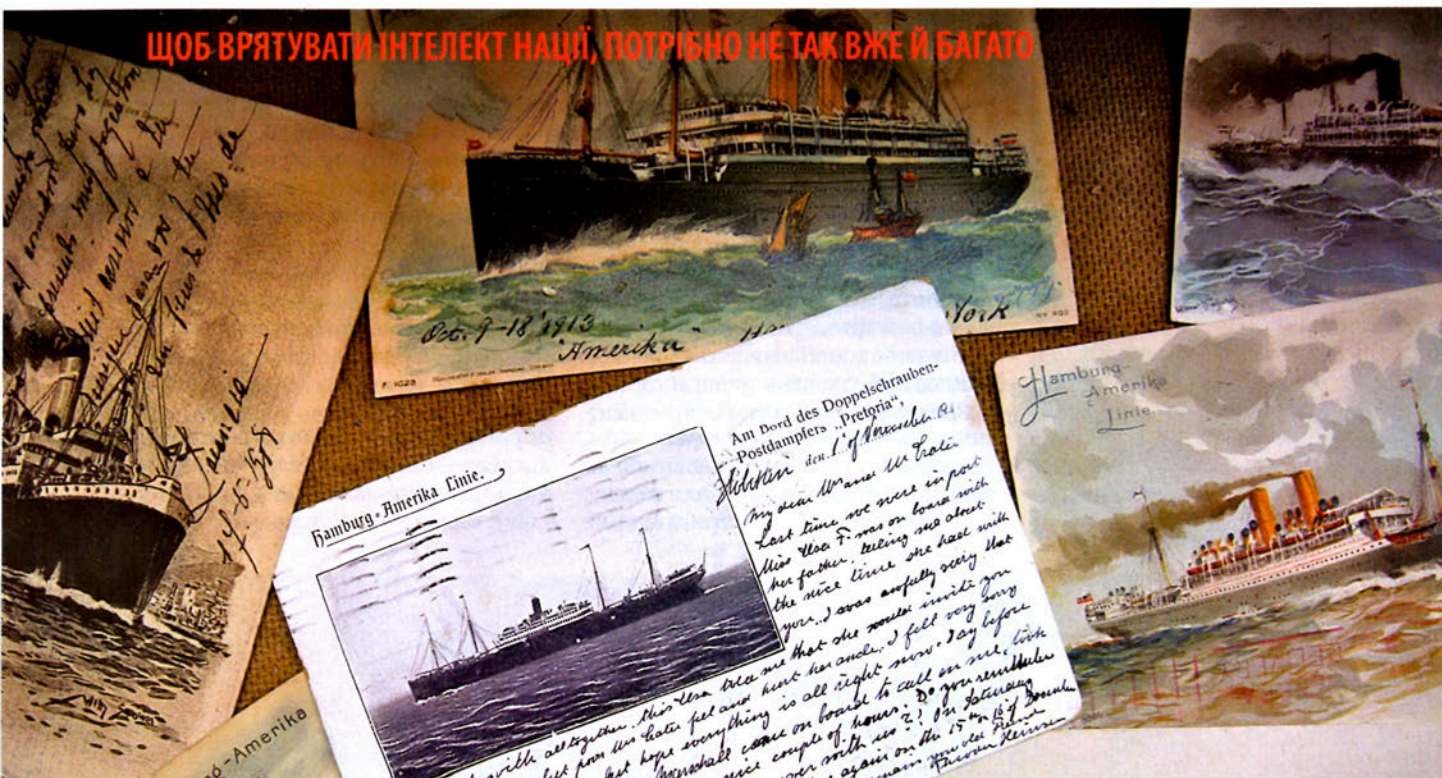
1920 – 1930 Повернення інтелігенції, військових другої хвилі еміграції.

1910 – 1914 Повернення нащадків першої хвилі еміграції.

триває

Чи потрібні країні реемігранти?

ЩОБ ВРЯТУВАТИ ІНТЕЛЕКТ НАЦІЇ, ПОТРІБНО НЕ ТАК ВЖЕ Й БАГАТО

Демократія, призначена лише для політичного бомонду, швидко втрачає свій електорат: наші державні мужі не поспішають створювати умови для повернення в Україну майже 7 млн громадян, які мігрували до інших країн.

Автор: **Сергій Гузь**

Днями один із центральних телеканалів намагався довести: ще кілька років nereагування держави на потреби науковців — і від вітчизняної науки нічого не залишиться. Відплив мізків завершиться природним шляхом, і Україна перетвориться на бананову, можливо й бурякову, як для патріотів, республіку, бо нове покоління українців нікому буде вчити.

Водночас відбувалися чергові дебати у Європарламенті щодо введення «блакитної карти» — документа на кшталт американської «зеленої карти», що дозволить

легально емігрувати до Європи. Фахівці підраховали, що у найближчі десятиліття європейцям не вистачить приблизно 135 млн робочих рук, зокрема й висококваліфікованих. У цю квоту спокійно увійде все населення України, і ніяких 25, 50 чи навіть 100 тис. грн за народження дитини не вистачить, аби перекрити майбутнє масове переселення.

Проблема охоплює не тільки брак наукових кадрів. Років 10 тому на чиновницькій нараді з підготовки Дніпродзержинська до опалювального сезону з'ясувалося, що для виконання авральних робіт у місті еле-

ментарно бракує будівельників. Мізерні заробітні плати та безробіття змусили їх податися на заробітки до Росії, Польщі, Чехії, Іспанії та Португалії. Зопалу один із чиновників запропонував встановити по периметру області кулетні вежі і заборонити виїзд будівельників.

Перевчити колгоспника на будівельника можна швидко і недорого. А от на підготовку науковця потрібен не один рік і чималі кошти (не менше 20 тис. дол.). За перших 10 років незалежності з установ Національної академії наук України виїхали на постійне проживання до інших країн близько 500 докторів та кандидатів наук, ще майже 4 тис. — працювати за тимчасовими угодами. Це третина «особового складу» НАН України. За деякими експертними даними, загалом виїхали більше 80 тис. фахівців вищої кваліфікації. І, як не прикро,

їдуть молоді та перспективні. Дві третини студентів, які навчаються за кордоном, не повертаються. Середній вік тих науковців, які залишаються в Україні, наближається до позначки 60—70 років. Проблему ж вічного життя ще жодна наука не вирішила.

Що ж потрібно молодим вченим, аби вони не виїжджали? А що, аби повернулися до України? Щоб вря-

Таким повертався з еміграції типовий «маленький» українець Анатолій Герез

J. Balco's MANCHESTER N. H.

тувати інтелект нації, потрібно не так вже й багато: пристойна платня, житло, фінансування наукових досліджень. І, якщо бути чесними, за таких умов можна повернути в країну більшість із 7 млн мігрантів.

У ПОШУКАХ КРАЩОЇ ДОЛІ

Не вперше Україна втрачає трудові та інтелектуальні ресурси. У другій половині XIX ст. розквітавання не принесло омріяного щастя, капіталізм ніяк не приживався, і Російську Імперію залишили 4,3 млн громадян. Це переважно селяни з України, Білорусії та Прибалтики. Пік виїзду до США, Канади та Аргентини припав на кінець століття.

Саме так зробив і мій прадід, Анатолій Герез, типовий «маленький» українець, який з першою хвилею вирушив шукати кращої долі за океаном. З тих часів у сімейному альбомі

залишилася лише світлина, зроблена у Манчестері — великому портовому місті Великої Британії, через яку заробітчани виїжджали та поверталися додому. На фото прадід гарно вдягнений, з козацькими вусами, але вже схожий на такого собі ділка з Америки. Правда, був він у Канаді, заробив як для тих часів гарні гроші. Канадський уряд надавав переселенцям до 64 га землі. Багато хто там і осідав. Але були й ті, хто, заробивши капіталець, мріяли повернутися додому, почати власну справу. Трудова еміграція перетворювалася на ділову рееміграцію.

Перед Першою світовою війною економіка Російської імперії була на підйомі після столипінських реформ.

ТРУДОВА ЕМІГРАЦІЯ ПЕРЕТВОРЮВАЛАСЯ НА ДІЛОВУ РЕЕМІГРАЦІЮ

Отримавши «капіталістичний» досвід за океаном, українці швидко підхоплювали нові тенденції. Наприклад, мій прадід разом із іншим реемігрантом хотів побудувати деревообробне підприємство.

За 100 років історія наче повторюється. Щойно в Україні почався економічний підйом, одразу припинився масовий виїзд на заробітки. З 2005 року вперше до України більше приїздить, ніж виїжджає. Точної статистики рееміграції немає, бо не всі мігрували законно. Можна порівняти лише з кількістю єврейських та німецьких реемігрантів — їх приблизно 5—6% з тих, хто на початку 1990-х виїхав з України. Переважно це ділова рееміграція. Але колишні громадяни України не поспішають змінювати громадянство нової Батьківщини — так і живуть тут німцями, ізраїльтянами, канадцами чи американцями, інвестують у малий та середній бізнес. Потроху повертається і творча інтелігенція.

ПРИВАБЛИВА УКРАЇНА

До речі, про творчу інтелігенцію. Після Громадянської війни 1918—1922 років значна її частина опинилася у Франції, Італії, Німеччині, Болгарії, Румунії та інших країнах Європи. Тікали від більшовиків. Але вже у 1920 році радянська влада почала в емігрантських колах пропагандистську кампанію, агітуючи повертатися на Батьківщину. Для вчених, діячів культури, інженерів у

зруйнованій війною державі було і житло, і матеріально-технічне забезпечення. Повернувся в Україну і Михайло Грушевський, перший президент часів Української Народної Республіки, з якою воювали більшовики. Радянські керівники у свою чергу дбали не лише про розвиток науки: факт рееміграції давав їм чималу ідеологічну перевагу на світовій арені та у внутрішній політичній боротьбі.

Після Другої світової війни, коли знову мільйони українців загинули або опинилися у різних куточках світу, СРСР провів чергову кампанію серед емігрантів, запрошуючи до країни спеціалістів. І вони поїхали не тільки з Європи, а й з Аргентини, Канади, США.

З власної ініціативи емігранти повертаються на Батьківщину в часи її значного економічного підйому, коли умови праці або ведення бізнесу хоча б наближаються до європейських чи американських. За нішньої середньої заробітної плати конкурувати за кадри з сусідніми державами може лише Київ. Щоб рееміграція перетворилася з цівочки на потік, потрібно щось ольше, ніж гасла. І люди повертатимуться.

ВТРАЧЕНІ НАДІЇ

Дивне відчуття викликав з'їзд лемків України, який восени 2002 року проходив поблизу Нью-Йорка. Більшість із них «змило» третьою хвилею еміграції — рятувалися вони від Другої світової війни та її наслідків. На з'їзді багато говорили про різні проблеми діаспори і навіть у нас цікавилися подіями в Україні. Але жодного слова про повернення на Батьківщину.

За кілька днів нам показали «українське» містечко в Оранж-сіті, «темношкірому» передмісті Нью-Йорка. Серед кварталів афроамериканців загубилися українська школа, церква і цвинтар. І ось там, на цвинтарі, я побачив вже заготовлені пам'ятники ще живим українцям. За дорожнечі ритуальних послуг їм доводиться ще за життя пошукати про власний похорон. Стало зрозуміло — це покоління за жодних умов вже не повернеться. Надто пізно. ■

З ЧИМ БЕРДИЧЕВУ ПОТАЛАНИЛО, ТАК ЦЕ З МІСЦЕМ НА ЛІТЕРАТУРНІЙ МАПІ

Восени Бердичів неймовірно гарний — замилуєшся. Кобзаря, на честь якого названо парк, обрамляє клумба помаранчевогарячих чорнобривців. Жовте листя летить на іржаві дитячі каруселі....

Автор: **Ігор Кручик**

Миле провінційне містечко лінкуватим та тихим залишається протягом усього дня. Малоповерхові центральні вулиці — Соборна, Тараса Шевченка, Красіна, Карла Лібкнехта зустрічають двориками, в яких ще збереглися старі чавунні колонки для води, сохне білизна над столиками для доміно, відгонять хлором вуличні нужники, втім, пристойно акуратні. Найвищим будинком у центрі є, мабуть, 5-поверховий готель «Дружба», збудований у стилі брежнєвського соц-арту. Іншим елементом туристичного бізнесу є, попри назву мирянський, готель «Кармеліт».

Кілька кав'ярень на центральних вулицях, здавалося б, назавжди застигли у статусі кооперативів епохи перебудови, вражаючи неквапністю сервісу й обмеженістю асортименту: горілка, ігристе й учорапня відбивна. Навіть біля кіоску «БлінОК» неподалік православного Свято-Миколаївського собору та медичного коледжу чекати на замовлення потрібно не менше 26 хвилин. Зрештою, це усього лише український райцентр.

З чим Бердичеву поталанило, так це з місцем на літературній мапі. І не лише завдяки новітньому фольклору — анекдотам та блатному шансону. Переважно завдяки тому, що у цьому місті бував Оноре де Бальзак. У дорожніх нотатках він екзальтовано писав: «Україна починається у Бердичеві. Все, що я бачив до цього, нічого не варте». У костелі святої Варвари 1850 року письменник вінчався з Евеліною Ганьською. Нині у

ФОТО: Євген Котенко

Літературний Єрусалим

палаці Ганьських філія Житомирського агротехнічного коледжу співснує із музеєм Оноре де Бальзака.

ІВРИТ ТАКИ ПЕРЕМІГ

Звичайно, Бердичів — це ще й місто Шолом Алейхема, у якому він прожив близько 10 років і написав цикл оповідань «Весь Бердичів» і розпочав роботу над славетним «Тев'є-молочарем». Справжнє прізвище письменника — Рабинович. У своїх «Мемуарах» він зізнається, що узяв псевдо — єврейське вітання: «Мир вам», аби родичі не дізналися, що він пише ідишем. Усі вони були адептами відродження іврити, який, як відомо, таки переміг. Але інколи саме енергія помилкує с рушійною силою таланту.

Ідишем, до речі, читало до 1930-х зазедве не пів-Бердичева. Цією мовою публікувалася газета «Дер арбетер» («Робітник»), її викладали у школах. Це дійсно була територія

компактного проживання євреїв — поблизу міста навіть діяв єврейський колгосп «Зірка». А 1924 року в Бердичеві було сформовано перший на Україні суд, діловодство у якому велося ідишем. Наразі маємо таке свідчення публіциста Володимира

мелодика». Багато єврейських анекдотів про Бердичів склали самі євреї, причому не тільки про містечко, але й про свого равина-цадика Леві-Ццака.

Як пам'ять про славнозвісну ділову активність єврейських підпри-

«Я ПОБУВАВ У БЕРДИЧЕВІ І ЩЕ ЗАСТАВ НА ЗАЛІЗНИЧНІЙ СТАНЦІЇ ПРАВОСЛАВНИХ ВАНТАЖНИКІВ, ЯКІ РОЗМОВЛЯЛИ НА БІЛЬШ ЧИСТОМУ ІДИШ, НІЖ Я САМ»

ВОЛОДИМИР ЖАБОТИНСЬКИЙ

Жаботинського: «Я побував у Бердичеві на початку цього століття (XX-го — прим. авт.) і ще застав на залізничній станції православних вантажників, які розмовляли на більш чистому ідиш, ніж я сам, і в говорі яких звучала дійсно єврейська

емців можна сприйняти хіба що сучасну мережу магазинів «Одеса»: «Одяг, взуття та інше». Місцеві жителі кажуть, що євреї масово повиїжджали за останні 20 років: «Євреї? Пороз'їжджалися, — кажуть місцеві пенсіонерки. — А чого їм тут лиш-

«У косцел ходжу, - каже бабуся Ядвіга з польською вимовою. — До Святої Варвари»

ФОТО: Євген Котенко

СПОГАДИ

Хата-Бердичів

«Я не був тут 15 років, я ходив і думав, що то є Бердичів? І я зрозумів, що Бердичів — це неоквирина хатина, вибудувана з уламків великого храму для захисту від холоду, дощу і спеки... Так завжди чинили люди під час катастроф, аварій корабля, коли будували собі на березі хатини з уламків своїх кораблів, під час землетрусів або пожеж, коли лаштували хижки з уламків зруйнованих або згорілих будинків... Вся ця хата Бердичева людині, що приїхала зі столиці, дійсно здається купою мотлоху, але почніть це розбирати, і ви виявите, що заплывані, обліті помиями сходи, які ведуть до похилих дверей цієї хатини, складені із прекрасних мармурових плит минулого, по котрих колись ходили пророки, на котрих колись стояв Ісус із Назарета...»

Фрідріх Горенштейн, «Бердичів»

тися? Гарячої води нема, холодна не завжди, пенсія мала...» Але начебто потроху почали повертатися — зі США, Ізраїлю, Німеччини. Старого житла не купують, а воліють будувати власне, за євростандартами.

Зголоднівши, знаходжу гриль-кіоск по вулиці Карла Лібкнехта і згадую жарт про те, що Бердичів стоїть на кістках...! Певно, на курячих, бо курятина — улюблена їжа євреїв. Зайшовши у двір, сідаю з їсти стегенце з пивом. До речі, місцеве пиво конкурентоспроможне за смаком.

КАТОЛИЦЬКИЙ ФОРПОСТ

Натомість помітніші поляки. Бердичів, про що відомо менше, був і досі лишається форпостом католицького місіонерства. Звідси ще одне фольклорне псевдо міста — Волинський Єрусалим. Дійсно тут є прекрасний монастир Босих Кармелітів, розташований поблизу колишньої польської фортеці над річкою-підковою. Недаремно ж Тарас Шевченко спокусився її намалювати. Але назва у річки бридка — Гнилоп'ять.

Біля райради коло самого храму висить дошка пошани з жовто-блакитними рамами портретів. А от і сам костел, що побував і монастирем, і фортецею, і концтабором, і навіть музеєм атеїзму... Знову сюди повертаються католики. Спочатку заходжу до історичного музею, який займає флігель. Потім у головний костел. Його ремонтують. На підлозі лежать купи цементу. Панікадила

А от і головний костел. Його ремонтують

ФОТО: Євген Коліснюк

обгорнуті целофаном. Художниця з пульверизатора оббризує лаком дві великі, два на три метри, ікони. Поляки Марек і Станіслав наводять позолоту на рамі ікони Матки Боски Бердичівської, котра вважається покровителькою міста. Біля костелу Св. Варвари є її капличка. Йду туди. Зауважую табличку, що саме тут вінчалися Оноре де Бальзак і Евеліна Ганьська. У костелі —

ратури — Джозеф Конрад. Місто за часів його дитинства входило до Речі Посполитої. Насправді британського мариніста звали Юзеф Коженьовський (Korzeniowski). 2007 рік, до речі, ЮНЕСКО проголосило роком Джозефа Конрада.

За кількадесят метрів за храмом вулиця зовсім іншого поляка — Фелікса Держинського. Мете вулицю перед будинком стара бабця. Виявляється,

«УКРАЇНА ПОЧИНАЄТЬСЯ У БЕРДИЧЕВІ. ВСЕ, ЩО Я БАЧИВ ДО ЦЬОГО, НІЧОГО НЕ ВАРТЕ» ОНОРЕ ДЕ БАЛЬЗАК

вечірній аншлаг. Звучить польська. Серед монахів та священників помітно польських місіонерів.

Дехто дивується, коли довідується, що у селі Терехове під Бердичевим народився поляк — класик англійської «морської» романтичної літе-

теж полячка — Ядвіга Діонісвіна Валуєва. Народилася в Бердичеві у 1923 році. Її хата на дві кімнати — ще батьківська, але опалюється газом. «Щотчики газові недавно позаставляли всіх поставити, навіть як хто не хотів. Але безплатно, грошей не взяли, —

«Євреї? Пороз'їджалися, — кажуть місцеві пенсіонерки. — А чого їм тут лишатися?»

посміхається бабуса Ядвіга. — У косцел ходжу, — каже вона з польською вимовою. — До Святої Варвари».

Питаю: «Чи дійсно там хрестився Конрад?» Ядвіга Діонісівна про такого навіть не чула. Натомість розповідає про свого чоловіка. Валуєва — його прізвище. Він був сам із Росії, москвич. Воював, кілька разів був поранений: «Не дожив до пенсії навсєк, — схлипує бабця. — Я без нього вже 33 роки. А й досі їнколи сниться». Її син Валерій був начальником цеху на машинобудівному заводі «Прогрес», найбільшому в Бердичеві. У лютому йому ампутували ноги. «Вени були хворі, а він не лікувався, все про роботу... Директор заводу йому колись навіть персня подарував «за самовіддану працю». А я багато рухаюсь, жвава, от віку й не знати,» — говорить бабця Ядвіга.

РАДЯНСЬКІ ЧАСИ

Бердичів невеликий — немає й 90 тис. населення. Все у центрі — і, звичайно, Будинок культури, або міський театр, теж. Тут у складі бригади футуристів виступав Володимир Маяковський. Раніше за поетів у міськтеатрі брали слово перед бердичівцями червоні кавалерійські командири — Семен Будицький та Григорій Котовський. Останньому на Червоній горі встановлено пам'ятник.

На вулиці Тараса Шевченка, 4, поруч із медичним коледжем надбудую 2-поверховий будиночок із меморіальною табличкою. Тут жив Василь Гроссман, радянський прозаїк. «Василь» це теж псевдонім — за паспортом він був Йосифом Гроссманом. Але україно- й російськомовні діти називали його в дитинстві спочатку «Йосєя», потім більш зрозуміло «Васєя» — воно й прилипло. Письменник дебютував оповіданнями про громадянську війну, яке так і назива-

в він більше як сценарист фільмів «Соляріс» Андрєя Тарковського та «Раба любові» Нікіти Міхалкова.

З цим містом пов'язано також ім'я Максима Рильського. Поет навіть балотувався до Верховної Ради УРСР у Бердичівському окрузі. Мабуть, тому, що міг вважатися місцевим: неподалік — у селі Романівці знаходиться родовий маєток Рильських, а у селі Вчорайшому Ружинського району кілометрів за 20 від Бердичева він працював шкільним учителем.

«БЕРДИЧІВ — ЦЕ НЕОКОВИРНА ХАТИНА, ВИБУДУВАНА З УЛАМКІВ ВЕЛИКОГО ХРАМУ ДЛЯ ЗАХИСТУ ВІД ХОЛОДУ, ДОЩУ І СПЕКИ»

ФРІДРІХ ГОРЕНШТЕЙН

валосєя «У місті Бердичеві». Зараз у будинку Гроссмана, мабуть, ніхто не живе, бо на першому поверсі вікна щільно закриті віконницями, на другому — вибита шибка...

Ім'я ще одного бердичівського письменника Фрідріха Горенштейна я вперше почув від чудового київського прозаїка, покійного нині, письменника-фантаста, екс-одесита — Бориса Штерна. Він згадав цього письменника у зв'язку із не підцензурним альманахом «Метрополь», за участь у якому Горенштейн змушений був емігрувати із СРСР. Відомий

Мандруючи містечком, замилуєшся не всім. Досі бовваніє похмурий монумент Леніну, є і вулиця вождя... Проте на ній вже будують великий торгівельно-розважальний центр. Ледве відшукав у 3-поверховому будинку магазин із вивіскою «Книги», написаною шрифтом 1950-х років, з типовим для України асортиментом: Андрухович, Курков, Забужко, Кокотюха, звичайно, на тлі Марининої і Донцової. Є Бальзак, але ані Конрада, ані Рильського, ані тим більше Горенштейна із Гроссманом. ■

ПОГЛЯД

Навіть Париж

ХАМІД ДЕЛЬМАЄВ

екс-голова виконкому партії «Ліберальна Росія»

Ностальгія — це туга за тими країнами, де ти колись жив і які покинув. Це не обов'язково Батьківщина як країна — це може бути село або місто, в якому народився і яке пам'ятаєш. І не обов'язково місце народження. Ностальгувати можна і за кількома місцями.

Тремтливе відчуття, назване ностальгією, у мене, наприклад, виникає, коли згадую найзатишніший куточок Казахстану, де народився і прожив перші 8 років, та коли уявляю м'яку і добру Киргизію, у якій промайнуло хлоп'яцтво, і Грозний, де пройшла юність, і Москву кінця 1970-х — початку 1980-х, яка зараз є зовсім іншою. Загалом, ностальгія — це смуток за минулим. Здається, що і люди, які оточували нас у минулому, були добрішими, і місця — красивішими. І хочеться відвідати ці місця і побачити цих людей. Навіть Париж. Хоча я жодного разу не був там більше двох тижнів.

Найчастіше еміграція — це вимушена зміна місць. Для людей, яких обставини примушують шукати кращої долі на чужині, це приниження, а інколи навіть трагедія. Але ще і лихо для країни, з якої виїжджають працездатні громадяни. Візьміть для прикладу Молдову. З 4-х млн населення 1,5 млн працюють за кордоном — створюють «додатковий продукт» для чужих країн. Але ж якби у своїй країні вони могли жити хоча б стерпно, абсолютна більшість емігрантів залишилися б межі рідних і близьких. І заробляли б пенсії для своїх спів-

громадян, а не чужих. І утримували б вітчизняних очільників. А у красиві закордонні країни їздили б за враженнями. Адже ці країни, дуже швидко, всього за кілька тижнів, надокучають. Навіть Париж.

Відчуття ностальгії переживає майже кожен, хто живе на чужині. Навіть якщо вона стала ріднішою за полишені колись місця. Це відчуття часто об'єднує наших співвітчизників за кордоном, збирає їх у зграйки за етнічною ознакою. У будь-якій європейській столиці ви, за бажання, знайдете ресторанчик, у якому вони збираються, і дізнаєтеся, як живе діаспора.

Якщо емігранти повертаються на Батьківщину, це великий успіх для будь-якої країни. Реемігранти зазвичай культурніші, ніж були до від'їзду, і навіть порівняно з тими, хто залишався вдома. Це помітно у всьому — у відносинах з іншими людьми, в роботі, навіть у побуті. Вони, як правило, активніші та заповзятіші. У Росії, наприклад, помітили такий феномен: «возвращенці» із країн колишнього СРСР або вимушені переселенці з «гарячих» точок дуже швидко налагоджують життя. Відроджують господарства, будують домівки і незабаром живуть краще за аборигенів, хоча починали з нуля. Часто це є причиною конфліктів: місцевий люд всіяко намагається їм перешкоджати, аж до підпалів.

Порівняно із громадянами, котрі не залишали країни, реемігранти більше

переймаються успіхами і невдачами своєї Батьківщини, бережливіше ставляться до мови і традицій. Цим, здається, українці Канади і Америки не відрізняються від чеченців Йорданії та Сирії. У мене є друг, який народився і все життя прожив у Парижі. Його батько був вихідцем з Воскресенська Миколаївської області. Не зважаючи на те, що він ніколи тут не жив, він знає своє коріння краще за багатьох місцевих. Він приїжджав, вивчав у архівах долю своїх родичів, написав книгу про своїх батьків. Він завжди в курсі подій, що відбуваються в Україні та Росії.

У ностальгії є одна чудова властивість: людина, яка живе далеко від Батьківщини, завжди ставиться до неї краще. Підтвердження цьому я зустрічав багато разів. На трасі між Харковом і Луганськом я зупинився на придорожній стоянці. І сама стоянка, і ділянка лісу довкола неї, були буквально усіяні сміттям: пластиковими пляшками, використаним одноразовим посудом, целофановими пакетами. Саме серед цього пейзажу перекушувала група автомандрівників. Вони додали ще сміття. Я цілком доброзичливо зазначив їм, що невже вони не бачать, як тут незатишно від бруду. Подивившись на російські номери на моїй машині, один із них відповів: «Це — наша земля». І я подумав: проїдь вони хоч кілька разів дорогами Франції або Німеччини, вони б такого не говорили, а головне — так би не чинили. ■

За законами

**ДЕРЖАВИ, ЯКІ НЕ ЙДУТЬ ШЛЯХОМ ПРОРОКА,
МАЮТЬ БУТИ ЗНИЩЕНІ. ТОДІ НІЩО НЕ ЗАВАДИТЬ
УСІМ ЛЮДЯМ СТАТИ МУСУЛЬМАНАМИ**

Середньовічні ісламські богослови вважали джихад внутрішньою боротьбою, сучасні ісламські фундаменталісти трактують його по-іншому.

Автор: **Олесь Кульчинський, сходознавець**

Спадкоємиця античних філософів, винахідниця хімії й алгебри та засновниця безлічі містично-філософських течій — це далеко не повна характеристика колись могутньої ісламської цивілізації. Утім, з падінням Османської імперії вона остаточно перетворюється на затхлу провінцію земної кулі, відому лише прянощами, кавою та нафтою. Власне, поразка ісламу як релігії, що свого часу претендувала на світове домінування; зубожіння та економічна відсталість мусульманських країн; моральне приниження; знецінення власної ролі у світовій історії та впровадження в мусульманському світі західних політико-правових та економічних інститутів — ціла низка чинників, що спровокували іслам-

ських інтелектуалів 2-ї половини ХХ ст. до пошуків виходу із занепаду. Це період відродження ісламської думки, законсервованої в пізньому середньовіччі. Окремі вчені схильні вважати його «ісламським Ренесансом», проводячи паралелі з європейською історією. З нього-таки беруть свої витoki й такі популярні нині терміни, як: політичний ісламизм, шаріатизм [див. словничок], ісламський фундаменталізм. Останнє поняття характеризує в очах європейця ідеологічний рух у мусульманському світі, який висунув заклики повернення «правовірних» до джерел ісламу. Його-таки можна вважати й ідеологічною підвалиною ісламського екстремізму, загалом спільною для всіх течій цієї розмаїтої релігії.

КРИМ

Боротьба ідентичностей

**ІСЛАМСЬКОГО ФУНДАМЕНТАЛІЗМУ
В КРИМУ НЕМАЄ**

СЕРГІЙ ДАНИЛОВ,
експерт Центру близькосхідних досліджень

З часу депортації у 1944 р. серед кримськотатарського народу преважує національна, а не релігійна ідентичність. Очевидно, в цьому свою роль

зіграв загальнодемократичний і правозахисний характер руху за повернення на батьківщину, політична орієнтація його лідерів, особливості соціального

«Повернення до джерел» означало для «батьків-засновників» ісламського фундаменталізму відновлення способу життя мусульман і духу, який панував за часів пророка Магомета, та чотирьох праведних халіфів (Абу Бакра, Омара, Усмана та Алі). Для таких теоретиків фундаменталізму, як

статусу кримських татар в Узбекистані, факт депортації саме за національного ознакою, а також певні політичні традиції, закладені на зламі ХІХ і ХХ ст. На початку 90-х рр. вже в Криму кримськотатарське суспільство вперше стикнулося з появою релігійних лідерів і окремих груп, які бачили свій народ у першу чергу мусульманами, а вже потім — людьми певної національності, соціальної, вікової чи професійної приналежності. Йдеться про салафітів. Але і вони не декларують цілей побудови всесвітньої ісламської держави з впровадженням до юридичної практики цього утворення законів шаріату. Хіба що про це мріятиме хтось із представників наступного покоління, яке зараз виростає у глибоко релігійних сім'ях.

наприклад, Саїда Кутба, члена правління єгипетського угруповання «Брати-мусульмани», якого вважають духовним батьком ісламського екстремізму, цей заклик насамперед тісно пов'язаний з поняттям «джихаду». На початку становлення мусульманства термін «джихад» охоп-

лював боротьбу на захист та за поширення ісламу мав щонайменше чотири значення: 1) схилення язичників до істинної віри, не вступаючи з ними в конфлікти; 2) ведення оборонної війни проти ворогів ісламу; 3) напад на невірних у дозволений час за винятком священних місяців;

4) напад на невірних будь-коли та будь-де. Теологічні концепції цього поняття набули в середньовіччі набагато ширшого змісту, насамперед, як внутрішньої духовної боротьби правовірних. Але «джихад» як наступальна боротьба на захист та за поширення ісламу стає однією з

Нині спостерігається новий сплеск активності салафітів. Помилково їх називають «ваххабітами», але цей термін є лише умовною назвою саудівської гілки салафітів. Ісламські групи, які становлять загрозу для безпеки держави і громадян, правильніше було б називати джихадістами. Для цих революціонерів сутнісним ворогом є Захід і правлячі режими в мусульманських країнах, і вони готові жертвувати своїми і чужими життями задля здійснення політичних цілей. Таких груп в Криму немає.

Вперше салафіти заявили про себе в середині 1990-х. Тоді проти них розпочав жорстку боротьбу Меджліс та європеїзована інтелігенція, що принесло результати. Сприяло цьому ще

й те, що підхід до релігії у салафітів відрізняється від традиційного ісламу кримських татар ханафітського спрямування. Навіть попри те, що кримські татари в значній мірі втратили власну релігійну традицію, «бородаці» сприймалися як чужі, «араби». Для салафітів, які борються за «чистоту ісламу», народний іслам не прийнятний, а радикалізм не дозволяє тактичного маскування поглядів. Проте нещодавно рух салафітів зміг знайти нові форми пропаганди — він почав активно захищати економічні інтереси кримських татар, до того ж пом'якшивши свою риторику стосовно «правильних» і «неправильних» мусульман. Тепер салафітів почали підтримувати не лише практи-

куючі мусульмани. Один із їх лідерів, Даніял Аметов, отримав прізвисько «король самозахопленя». Висловлюють міркування, що його активність — це рейдерство під прикриттям захисту інтересів кримських татар.

Також салафіти будують власний легальний бізнес. Наприклад, їхня «мережева» справа — продаж самси (трикутних пірижків із м'ясом та цибулею) на головних автошляхах. Зараз салафіти висувують своїх депутатів на вибори до Курултаю. Про іноземну підтримку салафітів переконливих відомостей немає. Але російські спецслужби активно цікавляться станом справ у кримському ісламі і намагаються тим чи іншим чином впливати на нові течії в ньому. ■

Ісламісти, як правило, знаходяться в опозиції до урядів власних країн

PHOTO: REUTERS

основних тез сучасних ідеологів ісламського фундаменталізму, яку вони, певна річ, витрактують із «Корану»: «Нехай же борються вони на шляху Аллаха ті, що купують за близьке життя майбутнє! І якщо хтось воює на шляху Аллаха і буде вбитий або переможе, Ми (Господь) дамо

суспільства, яке житиме згідно з його законами, викладеними безпосередньо в Корані. Практичним втіленням такої доктрини є ісламська держава, що живе за законами шариату. Відповідно до цього безпосередніми або опосередкованими об'єктами джихаду стають навіть

ІГНОРУВАТИ ЗАКОНИ, СТВОРЕНІ ЛЮДЬМИ, ТА ВЕСТИ ЖЕРТОВНУ БОРТЬБУ ЗА ВСТАНОВЛЕННЯ ВЛАДИ АЛЛАХА НА ЗЕМЛІ — «STYLE OF LIFE» ІСЛАМСЬКОГО ФУНДАМЕНТАЛІСТА

йому велику перемогу. Ті, що увірвали, воюють на шляху Аллаха... Воюйте ж із друзями сатани; слабкі-бо підступи сатани!» (Коран).

ЗАКОН БОЖИЙ

Ісламські екстремісти вважають, що мета, яку поставив Аллах перед людством, — це створення на землі

їхні одновірці, які не сповідують «шаріатистське» бачення світу.

Як відомо, втілення в життя проекту ісламської держави відбулося у 3-х країнах: Ірані, Судані та Афганістані. «Якщо шукати правильне означення для Ісламської держави, то найкращим із відомих ярликів було б «правління Закону», і закон

СЛОВНИЧОК

Шаріат — система мусульманських правових та теологічних норм і приписів, основним джерелом яких є насамперед Коран.

Джахілія — (в ісламі) духовна пітьма доісламської епохи; суспільство джахілії — те, якому невідомий іслам.

Шахідизм — практика суїцидних терактів (підрив самого себе та тих, які довкола тощо), здійснюваних шахідами (терористами-смертниками).

Хіджра — це слово вживається в ісламі для позначення втечі Магомета з Мекки в Медину у 622 році, а також — початку ісламського літочислення.

Фатва — висновок, зроблений улемом (знавцем богослов'я та етико-правових норм ісламу) для тлумачення приписів шаріату.

цей не прийнятий людиною чи групою людей, але створений Всемогутнім Аллахом», — так пише в одній зі своїх праць лідер ісламської революції в Ірані 1979 року аятола Хомейні. Варто зазначити, що теоретиками цієї революції були переважно не просто «бородаті шаріатисти», а люди із європейською освітою, навіть протеже французьких інтелектуалів, такі як, скажімо, сподвижник Хомейні та водночас його опонент Алі Шаріаті, друг самих Фанона та Сартра.

ЯК НАВЕРНУТИ «НЕВІРНИХ»?

Встановлення ісламської держави розглядається фундаменталістами не просто як доконечна ціль, а як засіб навернення невірних. Ні у словах Пророка Магомета, ні в Корані немає закликів до насильницького навернення в іслам. Однак мусульманські радикали вважають, що існування політичних систем, відмінних від їхнього бачення моделі держави, є перешкодою на шляху проповіді ісламу. Саме такий принцип викладає в одній зі своїх праць Саїд Кутб: «Він (іслам) має нанести рішучий удар по тим політичним силам, що змушують людей падати навколішки перед ким-небудь, окрім Бога, і керують ними, забувши про закони Аллаха та заважаючи вільному доступу до слова ісламу... І тому для ісламу найважливішим завданням

є самоутвердження двома способами: проповіддю і силою дії, нехай задля цього й потрібно стерти з лица землі тиранічні режими, якою б не була їхня політична сутність. Мета ісламу — створити нову соціально-економічну і політичну систему, в якій втілюється людське прагнення до свободи, і яка буде сприяти поширенню цих принципів по всьому світу».

Ісламські радикали сподіваються повернути до своєї віри й Захід, знищивши його політичні та соціальні інститути. Хакімія (єдино-владдя Аллаха) — один із основних ісламістських постулатів, який можна сформулювати так: ніхто не може встановлювати інші закони, ніж ті, які були встановлені самим Аллахом. Антиподом хакімії є джахілія — суспільство, що керується світськими законами, підкоряється яким правовірним — гріх. І саме до втечі з джахілії, зречення «гріховного» суспільства, закликала одна з базових і первинних концепцій ісламських фундаменталістів. Сучасна концепція «хіджри» [див. словничок], розроблена тим-таки Саїдом Кутбом, передбачала вихід із суспільства групи людей, які присвячують своє життя ісламу. Ігнорувати закони, створені людьми, та вести жертовну боротьбу за встановлення влади Аллаха на землі — «style of life» ісламського фундаменталіста. Саме в цій концепції черпають

натхнення зовні цілком інтегровані у західні суспільства терористи.

Такими були й залишаються світоглядні засади ісламських фундаменталістів, починаючи з 1960-х років минулого століття, з часу виникнення єгипетського угруповання «Брати-мусульмани», ідеологія якого й була визначальною для решти радикальних концепцій. У поєднанні з шахідизмом [див. словничок], ставлення до якого теж не назвеш однозначним у середовищі мусульманських богословів, вони стали найгрізнішою зброєю двох останніх десятиліть.

Сучасний теоретик і практик фундаменталізму Усама бен Ладен, не маючи формальної релігійної освіти, адаптував розробки своїх попередників до поточної політичної ситуації. Взятши за відправну точку війну США проти Іраку в 1991 році, Усама називає політичні причини ведення джихаду проти західного світу: 1) тривала «окупація» США основних святинь Аравійського півострова; 2) намагання американців знищити народ Іраку; 3) окупація Ізраїлем Єрусалима. Свій маніфест «Декларація війни» Усама закінчує «фатвою» [див. словничок] до всіх мусульман, яка починається такими словами: «Правило вбивати американців та їхніх союзників — громадян та військових — є індивідуальним обов'язком кожного мусульманина». ■

Під прицілом радикалів — увесь західний світ

ДІЙОВІ ОСОБИ

Воїни Аллаха

Духовний батько екстремізму

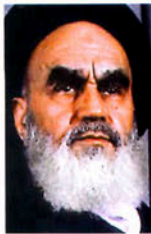
Саїд Кутб (1906—1966). Мусульманський літератор і богослов. З 1950 року член правління єгипетського угруповання «Брати-мусульмани», яке разом із рухом «Вільних офіцерів» скинуло в Єгипті проанглійський уряд і привело до влади генерала Насера. Після публікації свого фундаментального твору «Віхи на шляху» був звинувачений уже Насерівським режимом у спробі державного перевороту, арештований та страчений.

Творець ісламської держави

Рухолла Хомейні (1900—1989). Першим втілював у життя проєкт ісламської держави.

Теоретик та лідер ісламської революції в Ірані 1979 року. Перебуваючи з 1963 року в опозиції до шахського уряду, був арештований і висланий у Туреччину, потім переїхав в Ірак, 1978 року — в Париж. У січні 1979 після втечі шаха повернувся в Тегеран і невдовзі зайняв пост вищого керівника Ісламської республіки Іран, лямі і був до смерті.

Друг Фанона та Сартра

Алі Шаріаті (1933—1977)

Один із основних теоретиків ісламської революції в Ірані. Доктор історії Сорбонського університету. 1973 року арештований в Тегерані шахською поліцією за «антидержавну пропаганду». У 1977 році тікає в Лондон, де невдовзі знайдений мертвим у своїй квартирі. Неофіційна версія смерті: загибель від прокуратури таємної шахської поліції.

Мільярдер

Усама бен Мухаммад бін Авад бін Ладен — співвласник нафтового, хімічного та фінансового бізнесу, мільярдер. Народився у 1957 р., закінчив університет у Джидді за фахом «економіка та менеджмент». Під час радянської окупації Афганістану — ватажок проамериканського загону арабських волонтерів. Після війни — успішний бізнесмен. З 1991 р. — організатор таборів з підготовки бійців ісламу на території Судану та Афганістану, з 1996 приєднався до афганських талібів. Вважається одним із найвпливовіших координаторів та спонсорів світового ісламського тероризму. Переховується.

ДИКИЙ ЗАХІД

Сходу

**МАРОККО — НАЙЗАХІДНІША
КРАЇНА ЗІ СХІДНИМИ
ТРАДИЦІЯМИ, РЕЛІГІЄЮ
ТА СПОСОБОМ ЖИТТЯ**

Якщо зупинитися на краю Європи, зайти по кісточки у прохолодну воду Гібралтара і, примружившись, подивитися на південь, на безкрає море, виявиться, що воно зовсім не безкрає. Розмита смуга, що зливається з водою по той бік моря, і є краєм. Краєм світу, котрий не змінився ні після захоплення Оттоманською імперією, ні будучи колонією сучасних європейських країн. Це — Марокко.

Автор: Дмитро Стаховський

Це край Магриба і кінець Африки, де закінчується Схід і починається Захід. Сонце, прокидаючись у горах, засинає в океані. Марокканці свою країну називають Аль-Мамляке-аль-Магрибія — «країна далекого заходу». У нашій інтерпретації — дикий захід Сходу.

АФРИКА БЕЗ СОНЦЯ

Місто-курорт Агадір асоціюється із сибірським Анадиром. Чи то клімат у ньому завдяки розташуванню поміж океаном і горами специфічний, чи сезон вже справді закінчився, у цьому місті неможливо впіймати сонце. Єдиною приємністю у нашому доволі скромному готелі з гладкими тарганями в кімнатах був океан.

Виходячи з готелю, ми потрапляли на тихий бульвар набережної із сувенірними крамничками й затишними кав'ярнями. По той бік дороги — широкий, метрів з двісті, і абсолютно пустий океанський пляж. Ось за що я люблю міжсезоння і, як виявилось, Рамадан, під час якого марокканські міста неначе вимирають. Мусульмани зникають із базарів та вулиць — і настає тиша, яку порушують лише хвилі Атлантики і шелест пальмового листа. У такі вечори, доки місцеві здійснюють черговий намаз, а європейські туристи ►

Заклинач змій вішатиме на вас кобр і гадюк, доки не отримає грошей

ФОТО Дмитро Славський

дудлять черговий коктейль у готельному барі, можна вільно насолоджуватися свіжим океанським бризом.

Але нам не сиділося на місці. Ми хотіли побачити країну без прикрас, без супроводу екскурсоводів із завченими жартами. Якщо у вас є дух авантюризму і водійські права, це зовсім неважко. Особливо коли вздовж дороги — десятки фірм із прокату автовок, яких наприкінці сезону простоє багато, тому можна вдало сторгуватися. Нам вдалося узяти «гольфік» на 4 дні за 130 дол. — сума на такий термін скромна, якщо порівнювати із автопрокатами в інших арабських країнах. Та й бензин тут дешевий, приблизно 1 євро за літр, для прикладу в Туреччині такий само по 2,5 дол. Навіть про водійський досвід нас ніхто не запитав — в Україні без 2-річного досвіду нікуди не сунешся. Щойно виїхали за місто, з'явилося сонце. Але вже не м'яке океанське, а пекуче пустельне. Адже ми прямуємо пустелею і горами на північний схід.

СТОЛИЦЯ ПІРАТІВ ТА ХІПІ

В Ессавейру краще їхати дорогою попід самим океаном — вона коротша і красивіша, але водночас значно крутіша. Тому ми, чайники, обрали легшу — ту, що приведе потім у Марракеш. Асфальтівки досить якісні, але є й винятки. Водії не настільки скажені, як у Єгипті. Швидше, навпаки, надто повільні. Це додає впевненості. Але вважайте на знаки. Якщо у найпотрібніший момент ви не побачите на перехресті потрібного вказівника, доведеться блукати пустельними шляхами.

Власне, до Сахари звідси ще далеко. Але навкруги абсолютно пустельний і доволі одноманітний пейзаж, який час від часу розбавляють оливкові плантації та низькі уздовж цієї дороги нагір'я Атласу. Нарешті на горизонті з'являється Ессавейра — давнє середньовічне португальське місто, яке колись було найбільшим прихистком піратів на шляху до Європи. Місто, яке стало багатим завдяки перехресним торговим шляхам, надзвичайно приваблювало корсарів. Окрім усього іншого, тут був найбільший ринок рабів. Зрештою місцева влада змушена була побудувати величезну фортецю для захисту міста з боку океану. Підхід заблокований чималою кількістю скель, що виринають із моря, тому важко уявити, яким чином підходять до міста кораблі, хоча це і вдається численним

НОТАТКИ ТУРИСТА

Курс валюти: 1 дол. = 8 дірхамів
Прокат авто: 35—70 дол. на добу, залежно від сезону, марки автомобіля та терміну прокату.
Вартість бензину (аналог 95-го) — майже 1 євро за літр
Розваги
 Катання на квадроциклі (півдня) — 65 євро.
 На водних мотоциклах (20 хв.) — 25—30 євро.
 3-годинна подорож на верблюдах у Сахарі — 20 євро.

Берберський вечір (вечеря + вистава з танцями) — 30 євро
Продукти
 Апельсиновий фреш — 3 дірхама.
 Пляшка мінералки в магазині — 5 дірхамів.
 Гарячі страви у кафе, ресторані — 50—100 дірхамів.
 Пляшка «французького» вина місцевого виробництва у ресторані — 80—130 дірхамів.
 Вартість вина у супермаркеті (за наявності паспорта) — 50—100 дірхамів

рибалкам, для яких древня фортеця слугує і портом, і базаром. Рибу розвантажують, вичищають тельбухи, продають і готують. Вибір найрізноманітніший: сардини, оселедці, камбала, вугрі, кальмари. А також скати, червоні океанські краби, величезні креветки, лобстери... Улітку і акули

специфічні, але від того не менш затишні кав'ярні зі смачними місцевими стравами. А можна як «руссо туристо, обліко морале» прогулятися боковими вуличками, результат гарантовано майже такий самий — неважко заблукати. Але враження! Власне, якщо потрапите в будь-яке

Оскільки Ессавейра — не лише арабське місто, але й центр перетину багатьох культур, варто згадати і про те, що тут певний час мешкав Джиммі Хендрікс і тусувався Боб Марлі. Перший навіть збирався купити цілий квартал — з того часу це місто вважається столицею північноамериканських хіпі та растаманів. Сьогодні це другий — Амстердам — на кожному кроці місцеві, не ховаючись, пропонують гашиш і маріхуану.

У цьому еkleктичному місті варто було б зупинитися ще принаймні на день, але ми поспішаємо, і вже в темряві вирушаємо в Марракеш.

МІСЦЕВІ ДО ПТАСТВА СТАВЛЯТЬСЯ З БІЛЬШОЮ ПРИЯЗНОЮ, НІЖ ДО ТУРИСТІВ. НАБРИДЛИВИХ ФОТОГРАФІВ НЕ ЛИШЕ ВІДПРАВЛЯЮТЬ ПОДАЛІ, АЛЕ Й МОЖУТЬ ПЛЮНУТИ В ОБЛИЧЧЯ

трапляються. Рибний базар — це царство чайок, вони тут «рулять» і «заправляють». Місцеві до птаства ставляться з більшою приязню, ніж до туристів. Набридлих фотографів не лише відправляють подалі, але й можуть плюнути в обличчя.

Біля порту і фортеці в Ессавейрі є медина — старе арабське місто, оточене стіною. Можна пройтися центральною вулицею, тобто фактично арабським базаром, зайти у дещо

місто, де є стара медина, блукайте! Гарантовано отримаєте яскраві враження. Ненароком можете зайти в чиєсь приміщення і приязно поспілкуватися з господарями, котрі кардинально відрізняються від своїх земляків, які працюють з туристами. Блукаючи вузькими вуличками, ви раптом опиняєтеся в царстві дивних і приємних суто східних запахів. До речі, я так і не зміг виявити, звідки так гарно пахло.

ЗМІЙ НА ТУРИСТАХ

Дві години — і ми, навіть не помітивши, потрапляємо у туристичне серце країни, колишню столицю Марокко — місто Марракеш — на в'їзді до міста навіть немає знака з назвою. Трохи втомлені, блукаємо довжелезними проспектами у пошуках готелю. Плюнувши на бажання зекономити, поселяємося у чудових апартаментах готелю-▶

На рибному базарі в Ессавейрі «рулять» чайки

Європейцям, які пережили нервовий зрив, психіатри радять тур по Сахарі на верблюдах

ФОТО: ВЕЛІК

містечка. Три кімнати, кухня і балкон із дивовижним виглядом на старе місто — 150 дол. за добу.

Перший і головний об'єкт для відвідин — легендарна площа Джемма Ель-Фна. Оминути її неможливо, навіть враховуючи, що сучасна медина дуже велика. Маяком нам слугував височезний мінарет мечеті Кутубія, у якій вже 800 років служать Аллаху. На величезній площі — суцільний гармидер. Увечері вона заставлена «польовими кухнями», лавами, на яких від'їдаються мусульмани. Адже під час Рамадану правовірні можуть харчуватися лише після заходу сонця, удень — лише чай. Поруч музиканти, які розважають місцевих і туристів, далі — сувенірні крамнички й кіоски зі смачнющим апельсиновим фрешем, який готують, щойно ви поглянете на продавця.

Вдень площа заповнюється звуками тамтамів, бубнів, дудок, що гіпнотизують змії. «Змієлови» працюють виключно на туристів, і нізащо не дадуть фотографувати себе безкоштовно. Хоча спершу запевнятимуть вас: «Мані? Ноу проблем!», а після того, як ви зробите фото, вішатимуть на вас усіх своїх змії, серед яких є і кобри, і рогаті гадюки, щоби зрештою отримати «мані». Можна їх відправляти подалі, і не давати грошей, а можна більш-менш мирно сторгуватися за 30 дірхамів. Хоча спочатку з мене вимагали 200.

МАРШРУТ ТРИ ДНІ В АВТО

Ессавейра — середньовічне португальське місто, колишній найбільший прихисток піратів на шляху до Європи. Певний час мешкав Джиммі Хендрікс і тусувався Боб Марлі. Працює екзотичний рибний базар.

Марракеш — туристичне серце країни і колишня столиця Марокко, у якій змієлови вішатимуть на вас усіх своїх змії.

Агадір — курорт, на якому неможливо виймати сонце.

Національний парк Маса — оаза на межі пустелі та океану, в якій живе безліч тварин і птахів. У хатинках, вирубаних просто у скелі, мешкають рибалки.

НАГІР'Я
АТЛАС

Аналогічно з водоносами і чорними музикантами. Якщо думаете, що вони заради власного задоволення у спеку вирядилися у яскраві жаркі костюми, помиляєтесь. Щойно один із музик побачив здалека мою камеру, націлену на нього, миттєво забув про музику й кинувся по гроші. Водонос же не задовольнився тим, що ми купили води за-

леде вихопивши руку з «презентаційним» малюнком.

РАЙ СТАРОГО ХАСАНА

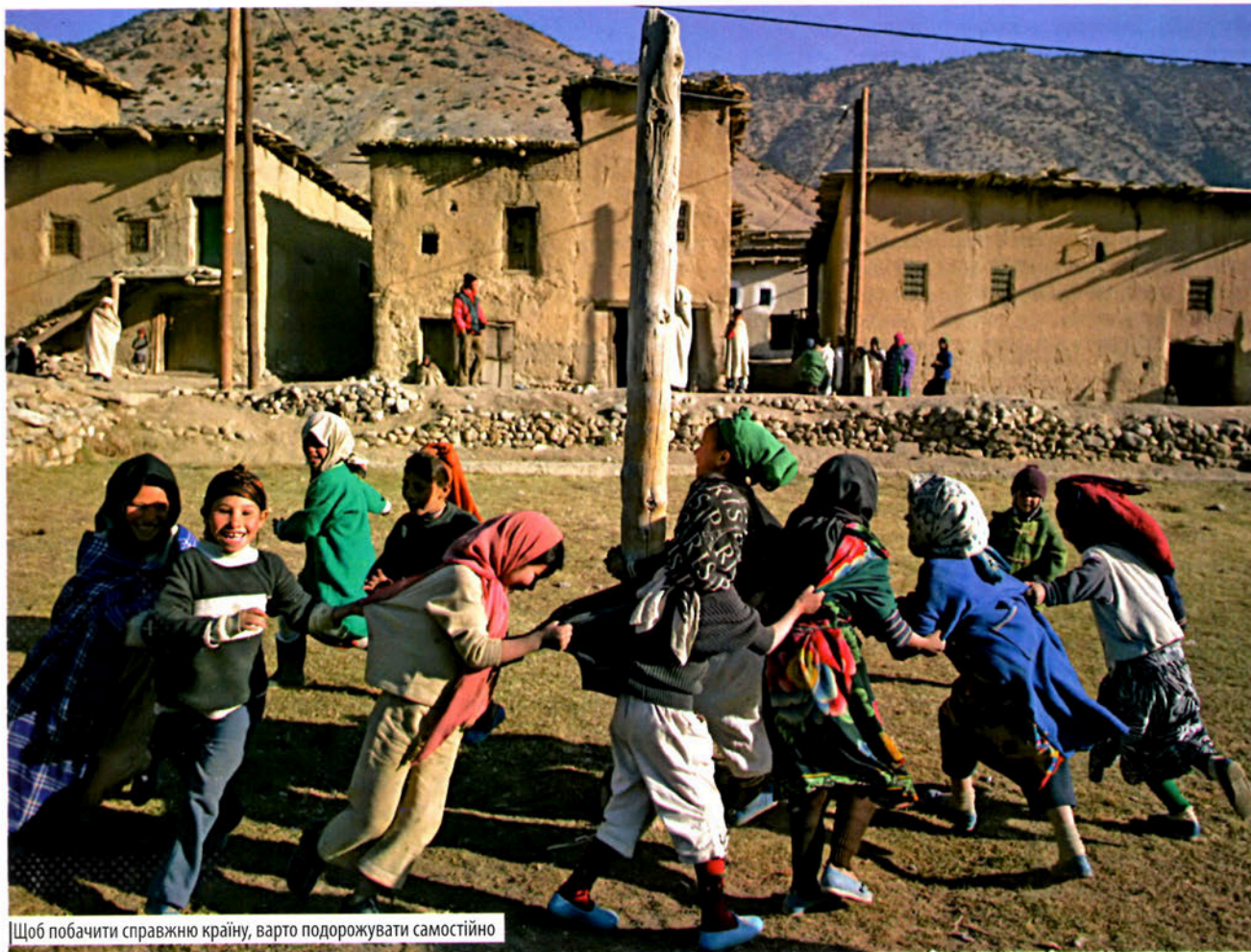
По обіді рушаємо на південь, вибравши складну дорогу через Високий Атлас. Попереду мокра після дощу і закручена дорога в горах із берберськими містечками, дешевими сувенірними крамницями, за-

йменна річка впадає в океан, утворюючи, як каже місцевий гід Хасан, справжній рай. На краю пустелі та океану оаза, в якій живе стільки тварин і птаства, що очі розбігаються. Ми, звичайно, полізли на заборонену для туристів територію — підібралися поближче до фламінго. Пролізши крізь непролазні хащі, устигли-таки сфотографувати зграю рожевих птахів до того, як нас побачив той самий Хасан. Він, щоправда, замість того, аби здирати штрафи, повіз нас до рибальського поселення, де влітку «живе і працює» його рідний брат-рибалка. Хатинки, вирубані просто у скелі, виглядали немов засохлі в пустелі губи, які облизує осінній розбурханий океан. Не зважаючи на простоту помешкань, нам захотілося залишитися тут назавжди. Але термін оренди автомобіля спливав, і ми поспішили до свого звичного життя — готелю, аеропортів, роботи. «Великий світ» не хотів нас відпускати, чи навпаки, ми не навчилися порвати з ним. ■

ЗАЧАРОВАНЕ МІСЦЕ, ДЕ РІЧКА МАСА ВПАДАЄ В ОКЕАН, УТВОРЮЮЧИ, ЯК КАЖЕ МІСЦЕВИЙ ГІД ХАСАН, СПРАВЖНІЙ РАЙ

ради фотографії. Здається, воду в нього не дуже-то купують, надійніше взяти мінералку в закоркованій пляшці, а він захотів ще півдес'ятка дірхамів за зйомку. Наступної миті вашу половинку, якщо така, звичайно, є, може вхопити за руку місцева художниця й не відпустить, доки не розмалює її хною. Моя дружина обіцяла прийти завтра, щоби повторити процедуру,

сніжені вершини Атласу і крижаний вітер. Перетнувши гори, ми в'їхали до пустелі, але Рамадан скінчився, і ринок верблюдів біля «воріт Сахару» — околиці містечка Гульмін, був закритий, бо в мусульман у цей час заведено відпочивати, ходити в гості й просто прогулюватися. Довелося скоротити маршрут і заїхати до національного парку Масса. Зачароване місце, де одно-

Щоб побачити справжню країну, варто подорожувати самостійно

Код раку

ЛЮДСТВО СТОІТЬ НА ПОРОЗИ ВИГОТОВЛЕННЯ ЛІКІВ ПРОТИ РАКУ

XXI століття позначилося продукуванням нових ідей щодо створення медичних препаратів. Змінилася й концепція того, якими мають бути ліки нового покоління для успішної боротьби зі злоякісними пухлинами.

Автор: Олена Горбенко, кандидат біологічних наук, науковий співробітник Інституту молекулярної біології та генетики НАНУ

Теоретично ідеальний протираковий препарат має знищувати виключно клітини пухлин і не впливати на решту клітин організму. Фактом, який важко ігнорувати, залишається те, що ракова клітина не є чужою в організмі. На відміну від бактерій або вірусів, що потрапляють ззовні, ракова клітина — це частина організму людини, яка раніше була однією із нормальних клітин. Що ж спричинило її спонтанну «анархічну» поведінку?

ЗЛОЯКІСНИЙ БУНТАР

Причина — мутації, або пошкодження генетичного апарату в клітині, які відбуваються постійно. Вони є наслід-

ком результату — клітина стає неконтрольованою.

Така клітина нестримно ділиться — формується ракова пухлина. Дуже часто рак одного й того самого органу обумовлений різними клітинними мутаціями. Тобто, спосіб, в який нормальна клітина перестає підкорятися законам організму та обирає безсмертя, у кожному випадку різний, тому неможливо створити універсальний медичний препарат для лікування всіх різновидів захворювання.

Протягом тривалого часу людство програвало у запеклій боротьбі із онкологічними захворюваннями, але XXI ст., можливо, дало нам шанс здобути перемогу над ворогом. Ідеї для

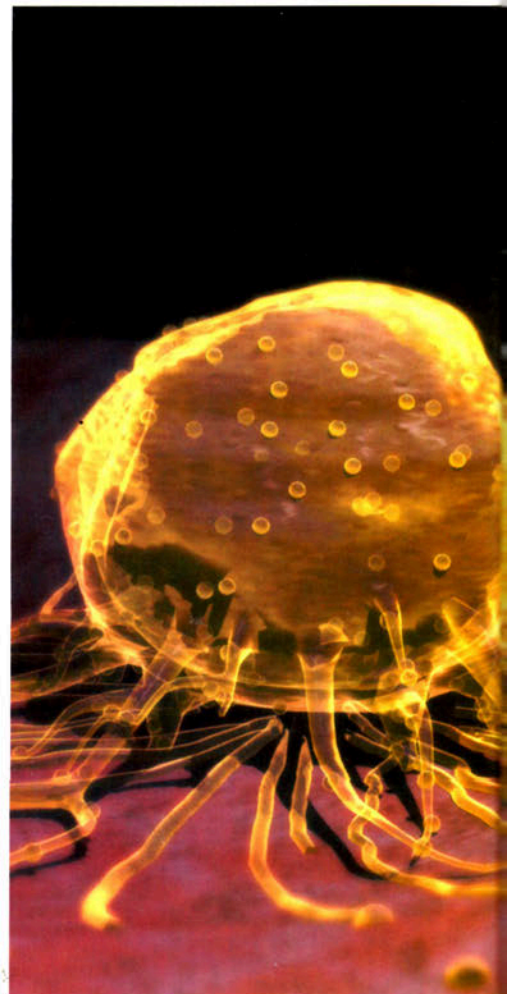
ІНОДІ ВИПАДКОВЕ ВІДКРИТТЯ У ТАКІЙ, ЗДАВАЛОСЯ Б, ДАЛЕКІЙ ВІД ОНКОЛОГІЇ ГАЛУЗІ, ЯК СЕЛЕКЦІЯ РОСЛИН, ДАЄ ЗМОГУ ВІНАЙТИ НОВИЙ ПРЕПАРАТ

ками контакту із канцерогенними та мутагенними речовинами, підвищеного радіаційного фону, стресів, вірусів. Зазвичай клітина здатна «вилікувати» ці пошкодження. А якщо «залатати дірки» не вдається, вона, як істинний самурай, який не виконав завдання, вкорочує собі віку шляхом клітинного «суїциду» — так званого апоптозу — запрограмованої клітинної смерті. «Дефективність» клітини, яка уникнула такої смерті, виявляє головний «ревізор» організму — імунна система — і здійснює свою роботу. Однак певні мутації не тільки допомагають клітині запобігти смерті, але й «ввести в оману» імунну систему, і

створення дієвого протиракового засобу підказала природа та закони функціонування живих істот.

ДИВОВИЖНЕ ПОРУЧ

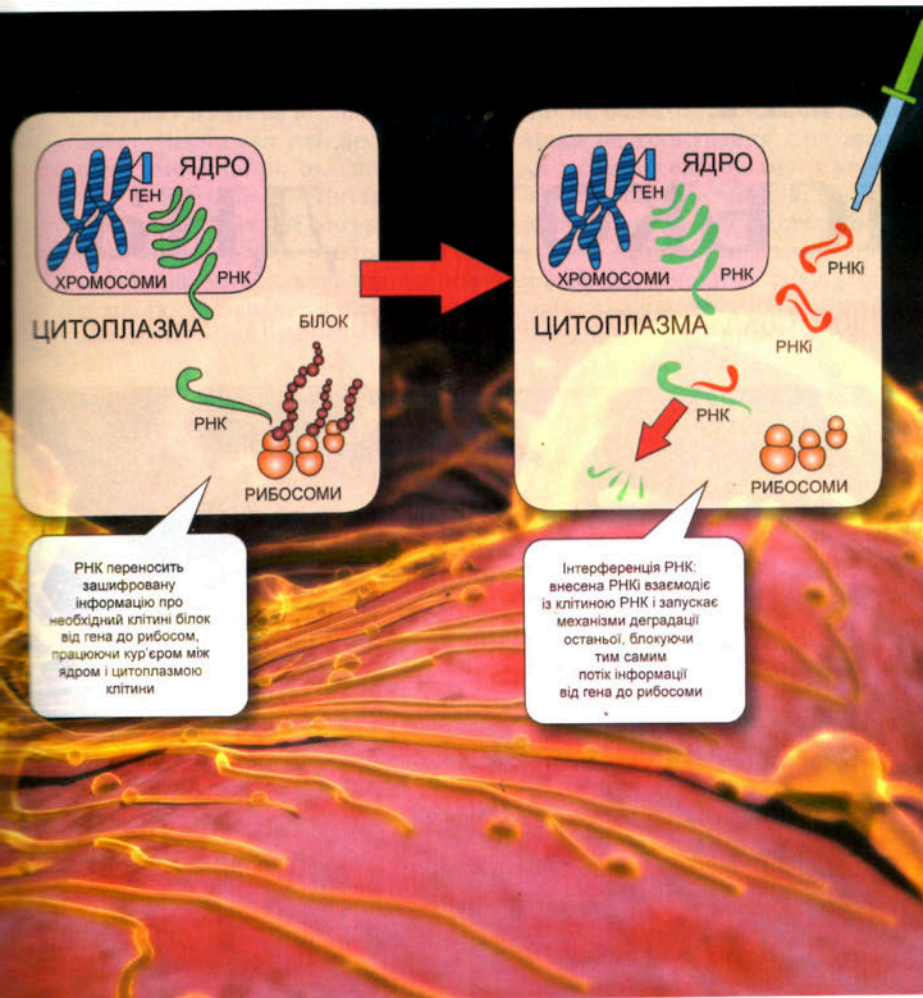
Все почалося із петунії (*Petunia hybrida*). Невибаглива рослина має безліч варіантів забарвлення квітів; і ще більше варіантів можна отримати шляхом селекції та застосування генетичної інженерії. У 1990 році дослідникам із сонячної Каліфорнії спало на думку зробити квіти петунії ще пурпуровішими. Щоб досягти мети, вони ввели рослині додаткові копії гена, відповідального за червоний колір... і отримали не-

очікуваний результат: квіти не лише не стали пурпуровішими, а навпаки, частково або повністю зблякли. З невідомих причин не тільки не «спрацював» штучно введений ген, але й якийсь чином «вимкнувся» і природний. Не розуміючи природи феномену, дослідники опублікували результати дослідження, привернувши увагу всього наукового світу до цього безпрецедентного факту.

Подібні результати отримали й інші вчені, і не лише в дослідах із рослинами. Випадковість виявилася цікавою закономірністю із невідомим підґрунтям. У 1998-му, через 8 років після першої публікації про загадкову подію, американські науковці Ендрю Файер та Крейг Мелло розкрили механізм феномену, який отримав назву «інтерференція РНК». За цю роботу дослідники отримали у 2006 році Нобелівську премію у галузі фізіології та медицини.

Чому це відкриття виявилось таким важливим? РНК, або рибонуклеїнові кислоти, — це молекули «кур'єри» між ядром і цитоплазмою

РНК переносить зашифровану інформацію про необхідний клітинний білок від гена до рибосом, працюючи кур'єром між ядром і цитоплазмою клітини

Інтерференція РНК: внесена РНКі взаємодіє із клітиною РНК і запускає механізми деградації останньої, блокуючи тим самим потік інформації від гена до рибосом

у клітинах живих істот. Образно кажучи, РНК — це ланцюжок із органічних сполук (нуклеотидів), послідовність яких є зашифрованою «терміновою телеграмою» із наказом синтезувати необхідний для клітини білок. «Телеграма» зчитується з гена, що зберігається у головному координувальному центрі клітини — ядрі — і передається до клітинних фабрик з виробництва білка — рибосом. Файер

вимкнути, наприклад, лише мутований ген, залишивши працювати нормальний.

БУТИ ЧИ НЕ БУТИ?

За 10 років явище інтерференції РНК було зафіксовано у багатьох живих істот, а в 2001 році активність РНКі було виявлено у клітинах ссавців. Звичайно ж, унікальні властивості РНКі викликали шалене заці-

НИНІ КІЛЬКА ПОТЕНЦІЙНИХ ПРОТИРАКОВИХ ПРЕПАРАТІВ ПЕРЕБУВАЮТЬ НА ЗАВЕРШАЛЬНИХ СТАДІЯХ ДОКЛІНІЧНИХ ВИПРОБУВАНЬ

і Малло з'ясували, що штучно введена до клітини коротка дволанцюгова РНК (РНКі), один із ланцюгів якої «написаний» задом наперед, взаємодіє із РНК-телеграмою та запускає її деградацію. Тому інформація про необхідний білок не доходить до рибосом, і білок не синтезується. Відбувається так зване мовчання гена, причому цей механізм настільки специфічний, що дає змогу

кавлення фармацевтів усього світу, оскільки їх можна використати для винайдення високоспецифічних та низькотоксичних ліків, зокрема і проти раку. Якщо переродження нормальної «законослухняної» клітини у злякисного «анархіста-індивідуаліста» зумовлене специфічною мутацією в гені, то шляхом «вимкнення» мутованого гена за допомогою РНКі

СЛОВНИЧОК

РНК — рибонуклеїнові кислоти. За будовою вони є полінуклеотидним ланцюгом. У клітині виконують функцію транспортувальників закодованої інформації про білок від гена до рибосом.

Нуклеотиди — органічні сполуки у складі нуклеїнових кислот (РНК, ДНК). Чергування нуклеотидів у ланцюзі нуклеїнової кислоти — це шифр генетичного коду.

Цитоплазма — внутрішнє середовище живої клітини, в якому містяться ядро клітини та інші структури — органели.

Рибосоми — клітинні органели, основна функція яких — синтез білка із амінокислот на основі генетичної інформації, переданої з ядра через ланцюг РНК.

можна стримати і, напевне, перемогти розвиток пухлини.

Отже, теоретичний фундамент закладено — час діяти.

РНКі, окрім незаперечних плюсів, має і мінуси. Основна проблема, яку нині намагаються подолати фармацевти — нестабільність РНКі впродовж тривалого проміжку часу та захоплення її клітинами імунної системи, які не відрізняють «корисну» РНКі від «ворожої» РНКі вірусів. Однак варіанти вирішення цих проблем є.

Кілька потенційних протиракових препаратів нині перебувають на завершальних стадіях доклінічних випробувань. Піонером у цій галузі стала американська корпорація Calando Pharmaceuticals, яка на початку 2007-го анонсувала початок клінічних випробувань нового кандидата в антиракові ліки — CALAA-01, у складі якого є спеціально розроблена РНКі, що блокує синтез білка, характерного для ракових клітин. Новий препарат містить наночастинки, що мають захистити РНКі та забезпечити цільову доставку ліків безпосередньо до пухлини, сполучившись із білком, розташованим на поверхні ракових клітин. CALAA-01 є 1-м протираковим агентом такої дії і 7-м у світі препаратом на основі РНК-інтерференції, який зараз випробовується.

Провідні спеціалісти сподіваються, що стратегія протиракових ліків на основі РНКі є одним із найперспективніших напрямів фармацевтики майбутнього. Наступний, 2008, рік має наблизити нас до вирішення найнагальніших життєвих завдань. ■

Вершини лондонського дна

КИЇВСЬКЕ «ДИНАМО» ДОСЯГЛО НАЙВИЩОГО ПОКАЗНИКА ПОРАЗОК ЗА ВСЮ ІСТОРІЮ ЛІГИ ЧЕМПІОНІВ

Футбольний матч високого рівня дає можливість уболівальникам переживати, тренерам робити висновки, а всім охочим долучитися до розшифровки словесних знаків. Про що і як говорять до та після матчу інколи цікавіше й важливіше, ніж дійство на полі.

Автор: Олесь Безсмертний

Коротко про неголовне. «Динамо» знову осоромилося. «Манчестер Юнайтед» молодці настільки, наскільки це їм «дозволили» суперники. А 7 листопада кияни мали вигляд панянки, з якою можна не церемонитися. За таких умов напружуватися — мало втіхи. Тому протистояння команд, навіть за підсумкового рахунку 4:0, яскравістю не вражало. Адже красиві голи — це ще не весь футбол. У результаті оцінюються переваги тактичних схем, якість боротьби, прояви індивідуальної майстерні спортсменів і купа інших показників. А милуватися було нічим: британці зіграли, як хотіли, українці, як могли. Єдине, що їх того вечора об'єднувало, неспіх, з яким вони пересувалися зеленим газоном.

В АНГЛІЙСЬКОМУ СТИЛІ

Своїми заявами до матчу тренери намагаються вирішити одразу кілька проблем, з яких інформаційне насичення — найдрібніша. Коли говорять про слабкість власної команди, прагнуть приспати увагу суперника, а коли йдеться про силу тієї чи іншої лінії — підтримати свою впевненість й залякати заздальгидь. Додайте до цього традиційний політес: майже ніхто не кепкує із візаві. Гарним тоном вважається віддати належне будь-якій команді або, принаймні, її наставнику.

Захисник Джерард Піке засмутив киян першим

6 листопада очільник «червоних дияволів» Алекс Фергюсон левову частку свого спічу присвятив власному ювілею — рівно 21 рік тому він почав працювати у клубі. Пожартував на тему «не старішають душею ветерани», похвалив власних бійців, висловив надію на 1/8 Ліги (знову жарт), повідомив, що травмовано Гаррі Не-

вілла. Про майбутній матч говорив мало і неохоче. Сера Алекса можна зрозуміти: про покійників або добре, або нічого. І на додачу елегантний ляпас: «Подивлюся на фізичні кондиції своїх підлеглих, якщо відчую, що хтось втомився, дам цьому футболістові відпочити». Безвідносно до того, як складатиметься гра.

Позбавлені гарних манер футболісти «Манчестера» висловлювалися категоричніше. Хавбек Оуен Харгрівз в інтерв'ю The Times заявив: «Чесно кажучи, не чекав, що в такому турнірі, як Ліга чемпіонів, можуть виступати такі слабкі команди». Меткий ветеран Райан Гігз, хоч і зробив реверанс у бік українців, чітко визначив пріоритети: якнайшвидше вийти з групи, аби зосередитися на внутрішньому

Шовковського капітулювати, рубо- нув з плеча: «Матч на «Олд Траф- форді» мені не сподобався. «Динамо» не бажало грати. Вони ніби ви- йшли на тренування і не виявля- ли жодного ентузіазму. Суперник просто зіпсував матч». Гідну, хоча й опосередковану відсіч, йому дав колега, Артем Мілевський: «На мій погляд, до першого голу команда грала дуже непогано». До речі, де- бютного м'яча нам закатали на 31-й хвилині.

він запевняє: «Сьогодні поставив на гру всіх захисників, які більш- менш стоять на ногах і які можуть віддати пас».

Не хочеться далі коментувати — вправлятися в дотепності щодо цього можна до Другого Прише- стя. Та й це вже зробили британ- ські журналісти. Міггог повідо- мила про «тишу на «Олд Траф- форді», бо у протистоянні «Дина- мо» — «Манчестер» не було жод- ного натяку на драматизм. Тут і

ПРО МАЙБУТНІЙ МАТЧ ІЗ «ДИНАМО» АЛЕКС ФЕРГЮСОН ГОВОРІВ МАЛО І НЕХОЧЕ. ЙОГО МОЖНА ЗРОЗУМІТИ: ПРО ПОКІЙНИХ АБО ДОБРЕ, АБО НІЧОГО

Нинішній наставник «Порсмута» Гаррі Реднап поділився з журналі- стами наболілим: «Після таких мат- чів Ліга чемпіонів втрачає видовищ- ність, а її формат стає неприйнят- ним». «Мені здалося, що в перші 30 хвилин у нас непогано виходи- ло протистояти супернику», — зві- ряється воротар Олександр Шов- ковський. The Guardian проци- тувала Фергюсона, мовляв, йому зрозумілі слова Руні про «нудний матч». На що в. о. головного тре- нера Олег Лужний лагідно відповів: «За перші 25 хвилин гри я взагалі до хлопців жодних претензій не маю. У другому таймі, приблизно з 20-ї по 35-ту хвилини, ми також ви- глядали не погано».

Здається, сценарій усіх комента- рів для українців розписав поганий PR-фахівець із амбіціями бухгал- тера. Надто однотайні у своїх свід- ченнях та непереконливі у своїй впевненості учасники. Нотки щи- рості звучали в їхніх висловлюван- нях лише тоді, коли вони забували про те, що обличчям у торт на по- минках падати не варто. Особисто я вірю Лужному, і лише тоді, коли

навіжені британські фанати при- нишкнуть — чого задарма горло дерти. The Daily Mail нагадало про кийвське протистояння, в якому господарі поля виглядали «жах- ливо й навіть смішно». Найбільшу толерантність виявила The Daily Record: просто констатувала, що сер Алекс уже забезпечив собі спо- кійне існування у двох майбутніх матчах Ліги.

Ми можемо довго обговорювати причини поразок колись улюбле- ної команди, вірити у її реаніма- цію — купівлю нової партії легіо- нерів чи чергову зміну в. о. голов- ного тренера? — але факт зали- шиться фактом: інвективи на ад- ресу «Динамо» — прямий удар по іміджу країни. У першу чергу тому, що в Європі й досі пам'ятають команду Лобановського 30-річної давнини. А в «Динамо» про це, пев- но, забули.

Коли у тренера синьо-білих за- питали, про що він говорив із Фер- гюсоном після матчу, Лужний від- повів по-солдатському коротко: «Ні- чого цікавого у цій розмові не було». ■

ЛІГА ЧЕМПІОНІВ. СТАНОВИЩЕ КОМАНД

ГРУПА F

Клуби	І	В	Н	П	Забито голів	Пропу- щено	Кількість очок
«Манчестер Юнайтед»	4	4	0	0	10	2	12
«Рома»	4	2	1	1	6	4	7
«Спортінг»	4	1	1	2	5	6	4
«Динамо»	4	0	0	4	3	12	0

чемпіонати. Інакше кажучи, пробле- ми Євроліги з погляду переможців здаються такими манюсінкими, як миші. Пардон, кріси.

ПІСЛЯСМАК...

... поєдинку виявився ще гіркі- шим. Нападник манкуніанців Вейн Руні, один із тих, хто примусив

Агент потрібного

**ГЕНІАЛЬНИЙ МОЛОДИЙ АВТОР ПОЗНАЙОМИТЬСЯ
З ЛІТЕРАТУРНИМ АГЕНТОМ. ІНТИМ НЕ ПРОПОНУВАТИ**

Про українських літагентів відомо лише одне: на території нашої країни цей рідкісний вид існує в поодиноких особинах. І досі не розмножується.

Автор: Вікторія Поліненко

Ідеальний літагент — це чесний фахівець, який докладє максимум зусиль для того, аби творіння Автора якомога вигідніше продати Виробникові (видавництвам, телевізійникам, кіностудіям, розробникам комп'ютерних ігор). Його гарування на нелегкій ниві посередництва оплачуються відсотками з авторських гонорарів. А в окремих випадках скромному фахівцеві може перепастися й усесвітня слава. Як це сталося, наприклад, із Крістофером Літлом, літагентом Джоан Ролінг. Сумарні наклади лише перших чотирьох книг

ктурою книжкового ринку, специфікою того чи іншого закордонного або вітчизняного видавництва, правовими нормами й механізмами договірних стосунків. Це вже не кажучи про знання й смак у літературній сфері. Плюс навички комунікатора: якщо у ділових колах є свої правила спілкування, дотримання яких — свята справа для всіх учасників процесу, то спробуйте постійно підтримувати контакт із художником, у якого як не душевні травми, так прес-тури, як не розлучення, то творчий «запіл».

правило, людина здобуває досвід у видавництві або у великій агенції, а потім розпочинає власний бізнес. Звісно, під час роботи «на контору», вона формує своє клієнтське портфоліо. І так відбувається скрізь: і в англійських країнах, де звертання до літагента настільки ж регулярне й передбачуване, як схід сонця, і в континентальній Європі, де автори і видавці часто віддають перевагу прямим контактам.

В Україні за бажання через Інтернет можна відшукати невелику кількість літагенцій (Київ, Харків, Одеса,

ПРИБУТОК УКРАЇНСЬКОГО ПИСЬМЕННИКА, ЯКИЙ СПІВПРАЦЮЄ З ОДНИМ ІЗ НАЙБІЛЬШИХ УКРАЇНСЬКИХ ВИДАВНИЦТВ, СЬОГОДНІ СТАНОВИТЬ ВІД 1500 ДО 10 ТИС. ГРН АВАНСУ І 4–7% РОЯЛТІ

Висока репутація агента — його актив, без якого неможливо підтримувати приватні стосунки, а в цій галузі без них нікуди. Недарма видавничу сферу в усьому світі називають «бізнес особистого спілкування». Зв'язки агент встановлює під час форумів, виставок, ярмарків (зокрема, й на «паті без краваток»). Коли йдеться про працю не лише на внутрішньому ринку, він автоматично повинен володіти кількома іноземними мовами, перш за все, англійською.

Експертні здібності класного агента — гарантія спокійного сну усіх учасників видавничого процесу. Його ж власне серце заспокоюється грошовою винагородою, яка зазвичай вираховується як відсоток від авторського авансу, а згодом — як відсоток від роялті (процента авторові із сукупного продажу накладу книги) і від супутніх доходів. Комісійні агента в усьому світі становлять 10–20%.

Чого він не робитиме й перед страхом розстрілу, так це не вимагатиме від письменника передоплати за свої майбутні послуги, за читання тексту, нарешті, за знайомство з видавцями. І ніколи не відмовить авторові у зворотній комунікації, навіть коли має справу з провальним проектом. Увічливо відшити — теж мистецтво, яким літературний агент має володіти досконало (дивись пункт про репутацію).

Львів). Але спробуйте звернутися до них по послуги. Зворотної реакції не дочекаєтеся — перевірено практикою. Ці осередки більш законспіровані, ніж славнозвісна британська MI-6. У нетрях їхньої електронної пошти тонуть і коректні листи з проханням розглянути пропозицію, і чималі шматки художніх текстів.

Трапляються й казуси. На одному з вітчизняних літагентських сайтів настійливо пропонуються редакторські, графологічні (!) та консультаційні послуги на кшталт «поради досвідченого професіонала, як зробити так, аби рукопис не був сирим» (стилістику оригіналу збережено). Далі перераховано ознаки «сироти»: «підміна теми ідеєю, крихка структура твору, непереконлива зав'язка основного конфлікту, порушення гармонії мови та стилю». Ось і скажіть мені: ймовірний текст геть нежиттєздатний, але при цьому «немає графоманів, є недопрацьовані рукописи».

Велике коло страждань українського літературного агента замикається на банальній проблемі — фінансовій. У нас легше заробляти на пліфуваних новачків (без жодної гарантії оприлюднення), аніж на співпраці навіть із зірками сучасності. Як і кілька років тому, із власними агентами (всі вони — іноземці) мають справу: Оксана Забужко, Андрій Курков, Юрій Андрухович. Чи коли-небудь зміниться на краще цей малонаселений пейзаж, невідомо. ■

ВПЛИВУ

про хлопчика Гаррі становили 200 млн примірників. І письменниця, і її агент давно збагачуються не стільки завдяки продажу друкованого слова, скільки черпають із екранізаційних та сувенірних джерел. А репутація пана Літтла зростає до таких масштабів, що, за його ж словами, він тепер набагато легше торгує творами маловідомих, хоча й перспективних авторів, ніж 10 років тому.

ЯК ЦЕ МАЄ БУТИ

Літературний агент повинен, як мінімум, бути обізнаним із кон'юн-

ТУТ ЗАРИТО СІРКА

Спеціальності «літературний агент» не знайти в жодному університеті. Як

КОМЕНТАР

Гарант незалежності

ЩОБ ПРАЦЮВАТИ ЦИВІЛІЗОВАНО Й ЕФЕКТИВНО, СЬОГОДНІ ПИСЬМЕННИКИ ПОТРЕБУЮТЬ ПОСЛУГ ЛІТЕРАТУРНИХ АГЕНТІВ

ОКСАНА ЗАБУЖКО,
письменниця

На жаль, в Україні справді вкрай туманне уявлення, що то за професія така — літературний агент. Доходить до курйозів: так, один наш публіцист-політолог прислав був мені несхвальний зарубіжний відгук на якусь свою публікацію, на повному серйозі допитуючись, чи то не «моя агентка» його розкритикувала (!). Я не зразу й втямила, про що мова, тільки потім дійшло: бідака вирішив у простоті душевній, що «літагент» — то такий «літературний Штірліц», який займається «відстеженням» ворожих автору українців і «відстрілом» їх у західній пресі... А вже від журналістів яких тільки питань не доводиться вислухати: від «Навіщо Вам агент?» до «Чи є у Вас агент в Україні?» (так, ніби Україна з її добре коли півдесятьком видавництв, котрі взагалі платять го-

норари, здатна ще й літагентів прогдувати!).

Тимчасом, агент — одна з центральних фігур на світовому книжковому ринку. Без путящого агента письменник ніколи не стане фінансово незалежним. Отже, не матиме й творчої свободи — писати те, що хочеш, і так, як хочеш. У мене просто життя б не вистачило — самій проводити переговори із зарубіжними видавництвами (а ще піди розбери, з якими з них варто мати справу, а з якими — ні!), боронити свої авторські права (а ще ж треба їх знати, з усіма юридичними пастками включно, до того ж у кожній країні своє законодавство!), боротися за кожен належну мені копійку (бо видавець завжди прагне хоч трошки ошукати автора, це не тільки в Україні так!). Усього не перелічиш, а

У деяких вітчизняних видавництвах автори не отримують компенсації за свій талант роками, а про перемовини щодо продажу прав на переклад іноземною мовою власного твору дізнаються з преси. Прибуток українського письменника, який співпрацює з одним із найбільших українських видавництв, наприклад, сьогодні становить від 1500 до 10 тис. грн авансу і 4—7% роялті. Неважко порахувати, що наш агент на свій відсоток не зможе навіть у громадському транспорті покататися.

За словами директора ВАТ «Фоліо» Олександра Красовицького, його видавництво безпосередньо співпрацює з аналогічними іноземними компаніями та представництвами двох британських агенцій — «Синopsis» (субагенти на території СНД видавництв європейських країн та США) і «Ендрю Нюрнберг».

писати ж, даруйте, коли? А скільки ще всяких дрібних побіжних справ валиться на голову. Ось у скриньці — мейли від польського театального антрепренера, від російського видавця аудіокниг, від американського упорядника чергової «жіночої антології» (одна тільки «Я, Мілена» англійською в чотирьох країнах передруковувалася), від продюсера канадського композитора, який поклав мої вірші на музику... Це вже «друге», «постпублікаційне» життя моїх творів. Так поступово розростається й галузь ціла невидима оку «індустрія», така ніби розкидана по глобусу, «фабрика», що на різні лади «переробляє» й «перепакує» колись написане мною (не раз мимоволі диву даєшся, скільком людям на світі, сама того не відajući, даєш роботу!). Я в цій «фа-

Щодо останнього: це реальна людина, ім'я якої стало відомим ще радянським видавцям. Він одним із перших звернув увагу на перспективи східноєвропейських літераторів — і почав із «Записок президента» Бориса Єльцина. Наразі в переліку клієнтів однойменної агенції можна відшукати, скажімо, прізвище автора «Кода да Вінчі». 2 роки тому фахівці «Ендрю Нюрнберг» вирішували, в якій з двох країн відкрити представництво, яке б опікувалося країнами СНД, — в Україні чи Латвії. Зупинилися на маленькій прибалтійській республіці. Принади книжкового ринку, а також читацької зацікавленості, масштабнішої за територією та населенням України, як виявилось, полягають в обширі наших земель та кількості люду. А це той випадок, коли кількість не означає якість. ■

бриці — лише власник копірайту, а щоб вона давала прибуток, потрібен, як говорили в старовину, «управитель». Пані Галіна Дурстгофф і є таким моїм «управителем», як і ще цілої юрми авторів, живих і мертвих (вона власниця світових прав на Данієла Хармса і Льва Толстого).

Вважаю, що мені з нею неабияк пощастило: вона — першокласний профі: одночасно знавець світового ринку й людина бездоганного літературного смаку. Свого часу вона сама мене розшукала й запропонувала свої послуги — після того, як уперше прочитала «Польові дослідження...» російською. Відколи я з нею працюю, а це вже 4 роки, географія моїх європейських перекладів розширилася в діапазоні «з варяг у греки» — від Швеції до Балкан. Нині в роботі (на стадії переговорів) ще 9 країн. І хоча я й не можу сказати, що всім своїм добробутом завдячую виключно їй (є все-таки й внутрішній, український ринок!), але без її підтримки навряд чи змогла б собі дозволити три роки «відтягатися» на «Notre Dame d'Ukraine» без жодної думки, чи матиме ця книжка хоч якийсь комерційний успіх не те що на Заході, а й вдома, в Україні. Зараз я пані Галіну потрошку «українізую» — намовляю взяти до себе ще кількох перспективних українських авторів. Сподіваюся, мені це вдасться. ■

АВТОРСЬКА КОЛОНКА

СЕРГІЙ ЖАДАН
письменник

Опій для народу

Є такий, міфічний для мене, персонаж на ім'я Шандор Варга. Про нього час від часу пишуть усі спортивні газети та інтернет-видання. Він — футбольний агент. Іноді здається, що одразу всіх українських футболістів. У будь-якому випадку, коли когось із наших гравців продають на Захід, обов'язково виринає це прізвище. Уявляю його таким собі Великим Посередником, Власником Підпільної Картотеки, Провідником, який перевозить наших хлопців через карпатські хребти в холодних рефрижераторах із м'ясом. Сидячи за кермом і тікаючи холодними зимовими ночами від митників, він переховується у словацьких лісах, а потім, виїхавши на рівнину де-небудь у Баварії, відкриває двері рефрижератора і випускає задубілих вітчизняних форвардів пастися на смарагдові луки Бундеслиги.

Українцям потрібне західне ділове представництво. Особливо відтоді, коли їх перестали сприймати як натовп голодних мародерів, яким достатньо 5-ти марок та шарового пива, аби вони почувалися комфортно і задоволено. З ними підписують контракти та довготривалі угоди, їм бронюють квитки і пересилають фінансові звіти. Звісно, йдеться не лише про футболістів.

Ось, скажімо, література. Письменники, як відомо, народ примхливий. Продаючи свій опій для народу, вони

працюють у такій делікатній царині бізнесу, котра вимагає неабиякого ризику. Втім, ризик цей часто виправдовується. І вихід українських книжок у провідних польських, німецьких, британських чи шведських видавництвах поступово перетворюється на сірі, хоча й приємні, будні. Ще 10 років тому це видавалося чимось утопічним. Чи йдеться тут про діяльність літературних агентів? Радше ні. У кожному окремому випадку все тримається переважно на плечах зацікавлених ентузіастів, котрі шукають свіжої «крові» для своїх книжкових ринків і вибірюють дорожочину речовину, що сприяє зміні читацької свідомості. А де ж його, цей опій, шукати, як не в благословенній Україні? Сюди і приходять сповнені завзяття отамани сучасної словесності, аби самотужки вивести невідому в їхніх краях літературу на широкі маркетингові поля. Саме такими проводирями виступають, наприклад, польське видавництво «Чарне» чи німецький «Зуркамп», з їхньою, на перший погляд, маломотивованою любов'ю до нашого слова. За великим рахунком, все будується на приватних симпатіях, інтересах та ініціативах. Адже хороший бізнес народжується не так із любові до грошей, скільки з любові до того, на кому ти ці гроші заробляєш. І характерним є те, що інтереси українських письменників та західних видавців збігаються. Що і потрібно було довести.

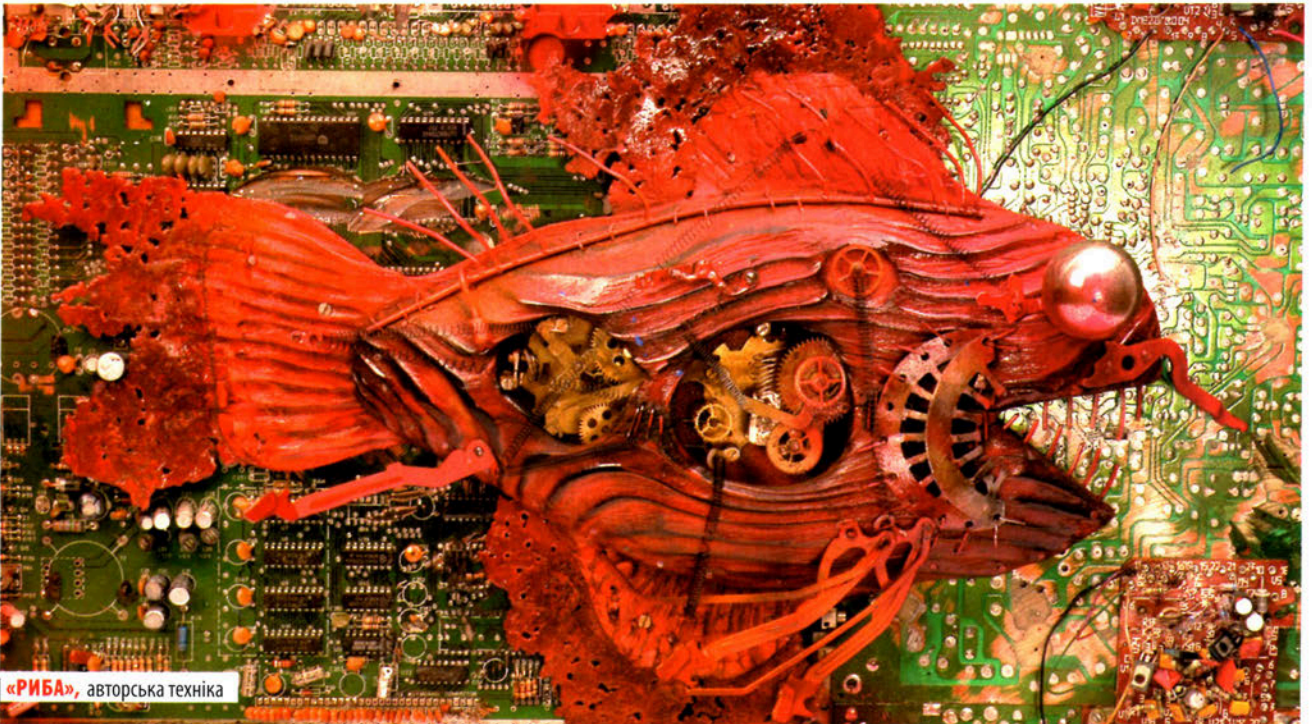
Мотлох. Мистецтво. Северинко

ЯКБИ ВИ ЗНАЛИ, З ЯКОГО СМІТТЯ...

Його роботи хочеться дивитися з паяльником і викруткою в руках, але господарі музеїв і галерей можуть вас не зрозуміти.
Автор: **Іда Ворс**

АНДРІЙ СЕВЕРИНКО
реаніматор мертвої природи

«РИБА», авторська техніка

Перша емоційна реакція на творіння київського художника Андрія Северинка — подив, захоплення, здивування. Ці роботи одразу хочеться взяти до рук, відчутти їхню фактуру, зблизька роздивитися деталі. Об'єкти митця не припадають пилом у майстерні — їх можна вільно придбати і в Києві (галерея «Триптих»), і у Великій Британії (Gallery in Cork Street, Лондон).

Сценограф за фахом, учень славетного Даниїла Лідера, Северинко нікуди не може подітися від постійної гри, створюючи власний театр химер.

Якщо Ахматова колись цікавилася, чи знаємо ми, «из какого сора растут стихи», то питання, з чого художник створює образи, — зайве. На мистецький матеріал перетворюється всякий непотріб — цурки, гвинтики, цвяхи, нутроці «померлих» годинників, шпичі старих парасоль, ресори від трактора «Беларусь». Інакше кажучи, вхід на творчу кухню — зі смітника. Підібраний і креативно переосмислений мотлох перетворюється на кінетичні об'єкти-скульптури. Особистий бестірій, наче з планети Шелезяка, — фантастичні створіння, риби, комахи,

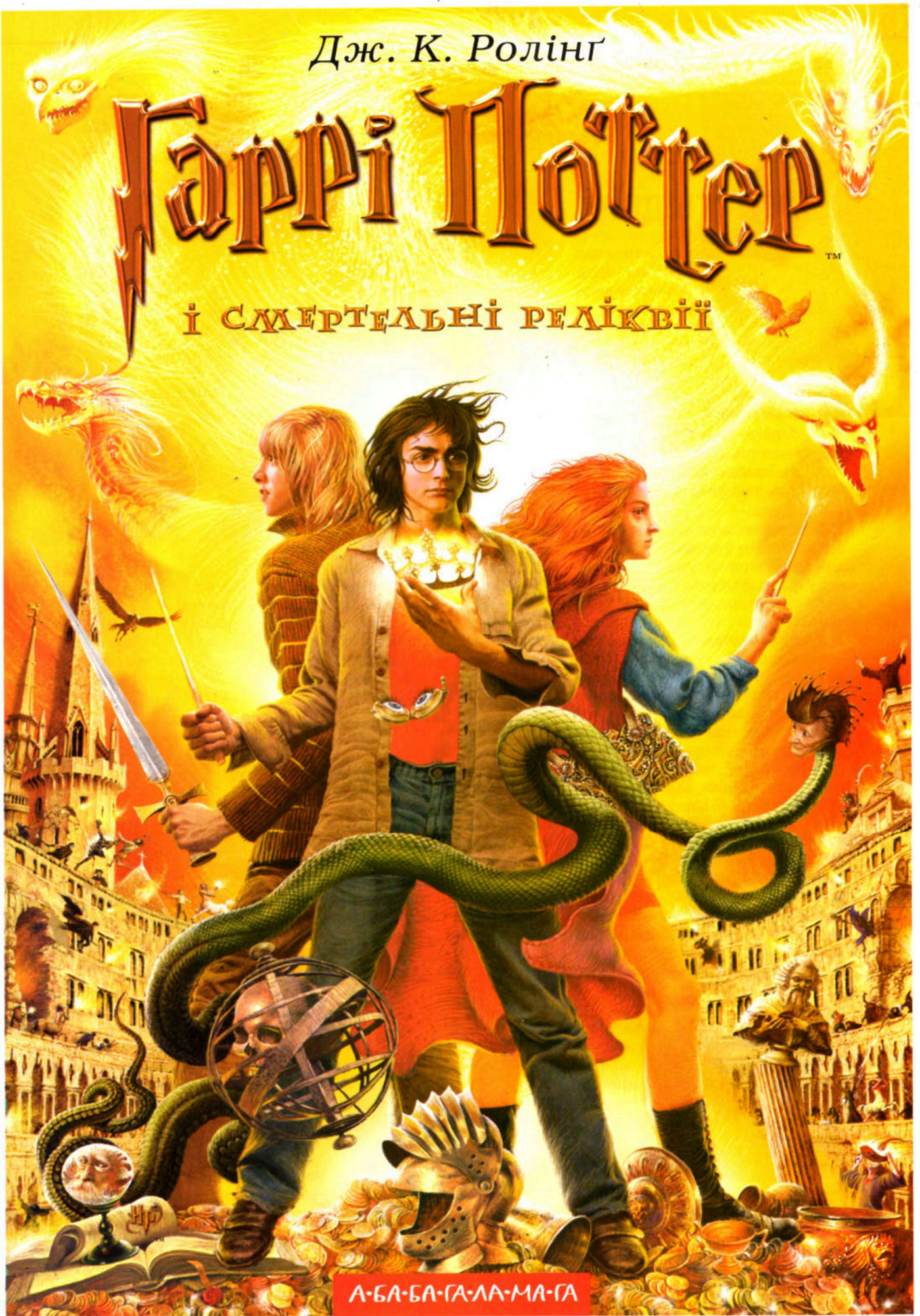
гомункулуси. Вражаючий своєю дотепністю світ неймовірних образів, блискучого відчуття матеріалу й форми.

Бачити смисли у будь-якій шпарині буття — особлива фізіологія, котра відрізняє цього митця від решти. Тому Северинко успішно торує дорогу художника, визнаного ще за життя. Десятки персональних виставок, зацікавленість критиків і колекціонерів, участь у театральних проектах є підтвердженням цього. Справжнє мистецтво вічне. Беріть, Северинкові риби не псуються й не тхнуть. ■

Дж. К. Ролінг

Гаррі Поттер

і СМЕРТЕЛЬНІ РЕЛІКВІЇ

А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА

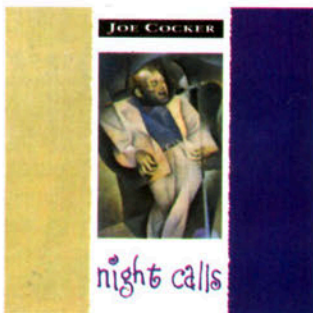
CD

Дядя Джо ДЗВОНИТЬ ДВІЧІ

Перевипуск одного із найкращих дисків Джо Кокера Night Calls («Нічні дзвінки») заслуговує на пильну увагу. Адже, по-перше, цей лонг-плей ще 1992 року став у США золотим, а в багатьох країнах Європи — і платиновим. По-друге, Кокер саме тоді нарешті здобув статус непохитного монстра поп-музики. Скільки б разів не вичували старійшині блюз- і софтроку близьке завершення кар'єри, 63-річний сер Джо не здається. За його словами, бадьорістю його живить юна аудиторія, якій творчість музиканта цікава й досі.

У Києві ще не забули триумф Кокера влітку 2002-го й не вибачили недбалючим організаторам зрив його гастролей у грудні 2004 року. І це попри той факт, що кокер одним із перших західних митців публічно підтримав «мирне волевиявлення народу України щодо свободи та демократії». Наразі є всі причини для того, щоб увімкнути CD-програмач і з задоволенням пригадати хрипкуватий вокал артиста. Почніть саме зі створеної Джеффом Лінном композиції Night Calls. Посміхніться під час When a woman cries («Коли жінка плаче»). Посмакуйте You've got to hide your love away («Тобі не потрібно показувати своє кохання»), автори якої — Джон Леннон та Пол Маккартні, почувши колись її у виконанні Кокера, надіслали інтерпретатору вдячну телеграму: «Дякуємо. Абсолютно казково!» І на самкінець Please no more («Будь ласка, не треба більше»), та не сприймайте текст надто буквально.

Іван Лютий

JOE COCKER. Night Calls. — EMI Music International, 2007.

Диск надано компанією Comp Music Ltd

ВИСТАВКА

Повернення

У 1970-х роках київський художник Володимир Будніков уславився своїми гурзуфськими пейзажами. Але з 1980-х він захопився абстракціями, яким не зраджував майже 30 років. З часом техніка виконання набула крицевої точності — викристалізу-

вався авторський стиль. З'явилися й численні іноземні шанувальники. Картини майстра, особливо раннього періоду, нині вже майже неможливо відшукати в Україні. Особливо цінують блискучого учня Тетяни Яблонської європейці: його виставки

ТЕАТР

Утрачені ілюзії

Коли я редагувала український переклад п'єси «Шість персонажів у пошуках автора» всесвітньо відомого італійця Луїджі Піранделло, то звернула увагу на несценічну пишномовність тексту. Проте блискучий перекладач Мар'яна Прокопович переконала мене, що це оригінальний стиль автора — іронічно-патетичний. Саме текст і став каменем спотикання для акторів театру на Подолі, які відважилися на постановку цього твору.

Крива сюжету така: у театрі, де вже триває репетиція п'єси, з'являються «ліві» персонажі у пошуках автора чи то пак — можливості прожити себе на сцені. «Театр у театрі» дає змогу бавитися тонкою межею між ілюзією та дійсністю, між «зіграти персонажа» і «бути персонажем» на сцені. Мерехтіння живого і вигаданого у спектаклі Віталія Малахова практично немає. Вистава виглядає мовним, стильовим і смисловим анахронізмом, який переосмислити так і не вдалося. Ігровий

зсув існує тільки між штампом і його пародією. Але то не хвороба окремої трупи, а загальна симптоматика сучасного українського театру, якому бракує живого дихання імпровізації. У фіналі вистави персонажі нагадують вампірів, які «допивають» і без того анемічних акторів. Проте варто віддати належне театру на Подолі: там у спробі подолати творчу інерцію ще беруться за непересічний матеріал.

Київський драматичний театр на Подолі (Київ, Контрактова пл., 4)

Наталія Шевченко

КІНО

Естетика відрази

Натуралізм, з яким перерізають горло комусь невідомому на початку нового фільму Девіда Кроненберга, може ввести в оману прихильників його ранньої творчості. Але «Порок на експорт» — не хоррор і навіть не трилер. Це, швидше, відверта суспільно-політична драма.

У дитинстві режисер полюбляв вигадувати страшні оповідання і препарувати комах, пізніше — досліджувати людську сутність через метафізичні сюжети. Тепер під його скальпелем опинилося сучасне суспільство. Сексрабині, наркотики, злочини в законі. Нібито нічого нового і, можливо, в роботі іншого митця ці жахіття шокували хіба позиченим із репортажів про торгівлю живим товаром пікантним фактажем. Але завдяки своїй специфічній манері, Кроненбергу вдається перетворити екзотичні для західної людини епізоди на щось більше, ніж кримінальний опус. Є у стрічці й український «слід» — наївна ірпінська дівчина, яка поїхала за кордон співати у клубі, а потрапила до борделю.

Напередодні Різдва, у лікарні, щойно народивши дитину, помирає 14-річна дівчина. Акушерка Анна (Наомі Вотс), яка намагалася врятувати нещасну, знаходить в її речах щоденник, написаний російською. Анна вирішує «розшифрувати» невідому їй мову і знайти родичів дитини. Вона впритул наближається до небезпечного світу представників російської мафії. Свою художню позицію Девід Кроненберг пояснює так: «Я цікавлюся естетикою потворного». І не перебільшує: у фільмі повно кривавих сцен, які в жодному разі не додають душевного спокою.

У кінотеатрах України з 15 листопада

Олександра Коверзнева

поза межами Батьківщини завжди проходять у найбільших та найпрестижніших галереях.

Наразі художник знову віддає данину фігуративу. Його нова виставка «Половання», що відкрилася в арт-центрі «Я Галерея», сповнена цілком реальними образами тварин, птахів, людей. Але це не той давній фігуратив м'яких, медитативних, просякнутих сріблом кримських пейзажів. «Половання» площинне, але емоційне та неспокойне, як і абстрактні роботи митця. Від останніх залишилася чорно-червоно-біла гамма кольорів трагедії й журби, знервованості й крові, цноти й заспокоєння, і точні, енергійні мазки. Радикально змінилася лише живописна основа: «Половання» створено на крафті — цупкому пакувальному папері коричневого відтінку.

15—26 листопада

«Я Галерея» (Київ, вул. Волоська, 55/57)

Анна Шабeko

КНИГА

Фройд би плакав

Назва роману Володимира Діброви одразу дезорієнтує. «Андріївський узвіз» розпочинається життєписом однієї з найкоротших вулиць Києва, яка слугуватиме точкою відліку негараздів головного героя. Але у нетрях тексту стає зрозумілішим, що автор перетворює кам'яні звивини між колишнім ремісничим районом та аристократичною височиною на глобальну метафору. Образ узвозу наприкінці книги виростає мало не до масштабів внутрішньої Божої вертикалі, зречення якої автоматично зумовлює розпад особистості на молекули. Не потрібно лякатися: філософічність роману цілком компенсується прозорістю іронічного та енергійного авторського стилю — читати цей психологічний твір не менш цікаво, ніж гарний детектив. Діброва розкручує у зворотному напрямку біографію Чоловіка: від моменту, коли життя вже склалося й упевнено просувається до логіч-

ного фіналу, ключовими «зупинками» на індивідуальній карті, до джерела. Колишнього андерграундника 1970-х, а нині Гарвардсь-

кого викладача, й досі вражають реалії совкового способу буття, проте він їх не абсолютизує. Залаштункові вишивські ігри, в яких борсається його герой, — добре знайома авторові декорація. Метання між свободою та необхідністю, власними потребами та родинними обов'язками — добре знайоме його читачам тло (принаймні тим, «кому за 35»). Та обставинами часу й простору не виправдатися: втративши свідомість на Андріївському, герой Діброви уперше піднімається над власним намулом і роздивляється «кадри», як виявилось, найважливіші. Легко ковзаючи вигинами пам'яті, він усвідомлює: як не крути, дорослі проблеми «даруються» близькими тобі людьми, які разом із генкодом передають у спадок і запрограмованість долі.

Вікторія Поліненко

ВОЛОДИМИР ДІБРОВА. Андріївський узвіз. — К.: Факт, 2007.

КІНО

КЛАСИКА

ВИСТАВКА

ЛІТЕРАТУРА

ХРЕСТОМАТІЯ ЕРОТИКИ

РЕТРОСПЕКТИВА До програми «Три фільми Нагісі Осіми» увійшли найвідоміші твори класика японського кінематографа. Скандально «Імперію почуттів» (1976) вважають однією з найбільш шокувальних стрічок за всю історію кіно. Повна версія фільму була заборонена в більшості країн Європи та в Північній Америці, а коли його намагалися показати в Німеччині, поліція заарештувала всі кінокопії. Втім, місцеві експерти визнали, що «Імперія почуттів» — це еротика, а не порнографія. Більш виважена «Імперія пристрасті» (1978) балансує на межі кримінального детективу та містичної драми, хоча головна героїня стрічки — всепоглинаюча пані Пристрасть. Іншими дійовими особами є коханці, привид убитого ними чоловіка та односельці. Психологічна драма «Табу» (1999) оповідає про 18-річного самурая Содзабуру, краса якого настільки довершена, що в нього закохуються кілька воїнів з його загону.

3 15 листопада

Кінотеатр «Київ»

(Київ, вул. Червоноармійська, 19)

ТРОЄ В ЧОВНІ

Є така прикмета: якщо вашу кохану звати Катя, вона обов'язково розбіє вам серце. А як не вам, то комусь іншому точно! Герой романтичної комедії Павла Бардіна і Мгера Мкртчяна «Троє і Сніжинка», авантюрист Гарік, за допомогою друзів тікає з власного весілля та одразу потрапляє до іншої «пастки». У головних ролях — Богдан Ступка, Емілія Співак, Михайл Єфремов, Іван Ургант, Данііл Співаковскій.

У кінотеатрах України

з 8 листопада

ТУМАН НАД АЛЬБІОНОМ

ОПЕРА Перед тим, як дійти до Національної філармонії й зіграти душу українського меломана, тема античних коханців Дідони та Енея витримала низку метаморфоз. Спочатку римлянин Вергілій написав свою безсмертну епічну поему. 1689 року композитор Генрі Перселл та лібретист Наум Тейт створили оперу для самодіяльного театру лондонського жіночого пансіону, заселивши партитуру типово англійськими відьмами. У другій половині ХХ ст. оперу реанімував британець Бенджамін Бріттен. А в лютому цього року концертну версію «Дідони та Енея» представив у Києві диригент Роман Кофман, який на своєму креативному рахунку вже має постановки «Паяців» і «Кармен». Опера пройшла з таким успіхом, що маестро не примушував публіку довго чекати жаданого рімейку. Твір виконують силами Київського камерного оркестру, хору «Кредо», Ольги Табуліної у ролі Дідони та Андрія Бондаренка в образі Енея.

18 листопада

Національна філармонія України

(Київ, Володимирський узвіз, 2)

ШУБЕРТ І ДИРИГЕНТ

Національний симфонічний оркестр має гарну традицію — час від часу запрошувати в гості знамих диригентів світу, зокрема, литовця Саулоса Сондецкіса. У шубертівській програмі маестро звучатимуть Увертюра до п'єси «Розамунда» і Сьома симфонія — не менш цікава, ніж відомі камерні твори композитора. Подолати «Концертштюк» для скрипки з оркестром допоможе майстрові чарівна Мирослава Которович.

17 листопада

Національна філармонія України

(Київ, Володимирський узвіз, 2)

МОДНІ СВІТЛИНИ

ФОТО До столиці України долинув відгомін масштабного фестивалю «Мода і стиль у фотографії — 2007». Але якщо в Москві п'ята за ліком імпреза об'єднала понад 70 виставок, то Київ перехопив лише відблиск гламурного видовища. Хоча й один з найкращих — частина фесту під назвою «Керуй мрією», крім проєктів журналів Elle, Marie Claire, Harper's Bazaar, Beauty, Esquire, представляє роботи лідерки французьких експериментаторів Франсуази Юг'є. Мисткиня полюбляє незвичні ракурси й нахилені кадри, а в результаті виходять фрагментарні фотографії «ймовірних» краєвидів — зображення обличчя Юг'є принципово ігнорує. У такій спосіб фотохудожниця протестує проти тотального «глянцювання», а її виставка закликає «забути про моду». Також у Києві демонструватимуться фотороботи візнаного французького майстра Жерара Юфера і «Колекція №3» успішного російського автора Влада Локтева.

До 15 грудня

Галерея Kiev.FineArt

(Київ, вул. В. Житомирська, 12)

МАЙСТЕР ДЕТАЛІ

Гравюри Горста Янсена технічно досконалі й складні. Митець часто копіює мотиви інших художників і довільно їх варіює, створюючи свій стиль. Найпоширенішим сюжетом полотен німецького графіка є ландшафтні асоціації, які він пов'язує із рослинними і тваринними структурами, а також із власними рисами обличчя. Завдяки таким «автопортретам» він здобув визнання одного з кращих художників Європи.

До 2 грудня

Центр культури «Вернісаж»

(Чернівці, вул. І. Франка, 15)

ПОЗИТИВНИЙ СВІТОГЛЯД

ФЛЕШ-МОБ Не лякайтеся, якщо на вулиці свого міста побачите диваків у живому ланцюзі, котрі тримаються не за руки, а за принесені із собою улюблені книжки. А потім починають плавню рухати догори-вниз скутими продукцією видавничої галузі кінцівками. Це — учасники всеукраїнської акції «Книжкова хвиля». На думку організаторів, завдяки такій колективній дії навіть сором'язливі читачі матимуть змогу проявити своє ставлення до книги. Незакомплексовані ентузіасти запрошують до співпраці у проведенні акції в найближчому до їхньої домівки обласному центрі.

«Хвилею» цієї осені починається масштабний гуманітарний проєкт «Наволокітний караван «Інтеркультура». Його головна мета світла й по-дитячому тепла — укріплювати мир за допомогою взаємообміну культурними досягненнями. Українцям організатори пропонують формувати й розвивати позитивний світогляд.

В Україні 17 листопада о 15.00

ЛІТЕРАТУРНИЙ ВЕЧІР

Гостинний інтелектуал запрошує до свого кабінету. Там вас почастують і запропонують погортати книжки. А крім того покажуть приховану кімнату, до якої можна потрапити через таємні двері, замасковані під шафу. Саме в цю мистецьку криївку варто зазирнути у найближчий четвер, де відбуватиметься зустріч Юрія Винничука з шанувальниками рідного слова.

22 листопада

Кав'ярня «Кабінет»

(Львів, вул. Винниченка, 12)

ТЕАТР

ІНДІ

ФЕСТИВАЛЬ

КАЛЕНДАР ТИЖНЯ

ФЕНОМЕН МІСТА

Українсько-польські літературні дебати, тема яких — «феноменальні міста». Участь беруть: Адам Поморський, Богдан Задура, Тарас Прохасько, Сергій Жадан, Андрій Бондар.
16 листопада. НАУКМА (Київ, вул. Сковороди, 2)

INTERNATIONAL STUDENTS DAY

Презентація легендарного лондонського клубу та промо-агенції Ministry of Sound з виступом зірок клубної культури: Jazzy M, DJ Lisa Loud, проекту Cagedbaby, DJ Light, DJ Gerbut, DJ Alfred, DJ I.F.U.
17 листопада. Міжнародний виставковий центр (Київ, Броварський просп., 15)

КОЛЬОРОВІ МРІЇ

Полотна львівської художниці Ольги Кваші порівнюють з дитячими яскравими сновидіннями чи фантазіями дуже доброї і щирої людини.
До 18 листопада. Галерея «Зелена канапа» (Львів, вул. Вірменська, 7)

«КИЦЬКИН ДІМ»

Мюзикл для дітей та дорослих, створений на основі казки Самуїла Маршака про вічні цінності та пожежну безпеку.

18 листопада. Київський театр юного глядача на Липках (Київ, вул. Липська, 15/17)

«АКАДЕМІЯ СМІХУ»

У центрі вистави — конфлікт драматурга та цензора як ілюстрація одвічної боротьби митця і суспільства.

21 листопада. Київський театр «Актор» (Київ, вул. В. Житомирська, 40)

«ЗІРКОВІ ВЕЧОРИ»

Олімпійська чемпіонка Стелла Захарова запрошує на зустріч зі спортивним бомондом та світською елітою.

22 листопада. Національний цирк України (Київ, просп. Перемоги, 2)

СУРГАНОВА ТА «ОРКЕСТР»

Колишній «нічний снайпер» Світлана Сурганова зі своїм «Оркестром» презентує новий альбом «Сіль».

22 листопада. ЦКМ НАУ (Київ, просп. Комарова, 1)

НЕВІДОМИЙ ПАРАДЖАНОВ

«Київські фрески» (1966) та «Арабески на тему Піросмані» (1985) у проекті «Візуальна лабораторія».
22 листопада. НЦТМ ім. Леся Курбаса (Київ, вул. Володимирська, 23в)

СМАЧНОГО!

ФАНТАЗІЯ Вистава «Голубчікі мої!...» московського режисера Юрія Погрєбнічка пропонує отримати естетичне і душевне задоволення від ностальгії. Під цією гастрономічною вівіскою замаскувалися здавалося б несумісні тексти: п'єса радянського драматурга Александра Володіна «З коханими не розлучайтесь» і «Злочин та кара» Фьодора Достоєвського. «Голубчікі» щедро засмачені хітами радянського минулого під баян і хор: «Сіреневий туман», «Ландиши», «На тебе сошолся кліном...» А між піснями кається Родіон Раскольніков, у радянському суді сповідаються і розлучаються подружні пари, у повітрі літає щемлива ніжність і розпука втрати. «Вінегрет» на сцені відповідає тому сум'яттю, яке панує в душах персонажів. А герой Достоєвського перекомує, що ми, голубчики, врятуємося, якщо будемо мати хоча б один світлий сполин у житті. Незалежно від того, за яких часів ми жили.

17 листопада

Київський театр драми і комедії на Лівому березі Дніпра (Броварський просп., 25)

ЗБИРАЧ ДРУЖИН

Найвідоміший твір англійського драматурга Рея Куні — «Надто одружений таксист» — увійшов до почесного переліку 100 кращих п'єс Британії ХХ ст. Скромний лондонець Джон Сміт веде подвійне життя, паралельно мешкаючи з двома дружинами. Його ідеально законспірований світ руйнує несподівана ситуація, що обертається поступовим викриттям поціновувача жіночих принад.

17 листопада

Обласний російський драматичний театр (Маріуполь, пл. Театральна, 1)

УЛЮБЛЕНА ЕКЗОТИКА

ЛЕГЕНДА Темношкіра бабуся з островів Зеленого Мису, Цезарія Евора за останні роки заробила близько 50 млн дол., проте й досі виходить на сцену босоніж — на згадку про бідність у Кабо-Верде і власне злиденне дитинство. Її музичний успіх цілком закономірний, оскільки співачка абсолютно не схожа на інших зірок світового шоу-бізнесу. Популярність до Цезарії прийшла після 40 років, наразі їй 67, але вона досі п'є віскі й курить сигари. Надзвичайно сильним і красивим голосом Цезарія розповідає прості та щирі історії із життя свого народу. Тексти її пісень незрозумілі для більшості людей, оскільки виконуються на кабовердійсько-креольському діалекті португальської мови. Але слова у цьому випадку не мають значення. Евора співає пісні «морна» — суто острівний жанр, у якому поєднано західноафриканські ритми, бразильські модиньї, португальські фадо та пісні британських моряків.

20 листопада

Національний палац «Україна» (Київ, вул. В. Васильківська, 103)

ЯНГОЛИ ГАРЛЕМУ

У свій час «Гарлем Госпел Хор» виступав перед Павлом Іоаном II і записував платівку разом із Полом Маккартні. «Госпел» у виконанні афро-американського хору — це не лише традиційні релігійні гімни протестантів, а й яскравий мікс джазу, блюзу і популярної музики плюс хіти з репертуару Елвіса Престлі, Луї Армстронга, Майкла Джексона і Стіві Вандера.

17 листопада

МЦКМ «Жовтневий» (Київ, вул. Інститутська, 1)

КОНФЕРЕНЦІЯ

РЕІНКАРНАЦІЯ Вітчизняні продюсери вже вдруге намагаються вивести українську drum'n'bass-сцену на новий рівень. Популяризація цього музичного стилю вельми актуальна для музичного і танцювального життя країни, оскільки в останні роки цей напрям перебував в андерграунді, чи, радше, на свіжому повітрі: окрім клубів, формат dnb-вечірок обмежувався проведенням open-air. Нащадок британської breakbeat-хардкор та рейв-сцени, drum'n'bass народився, коли діджеї почали зводити реггі зі швидким хіп-хопом та брейкбітом. Під цю музику можна і активно рухатися, і розслабитися, лежачи на дивані, оскільки в dnb здебільшого домінує один ритмічний малюнок. Цьогорічний фест обіцяє зустріч з відомими українськими виконавцями, серед яких SUNCHASE (псевдонім дніпропетровського музиканта Олександра Павленка) та львівський електронник Kind of Zero, який співпрацює із закордонними музичними лейблами.

17 листопада

Клуб CINEMA (Київ, вул. Ентузіастів, 1)

КОСМОПОЛІТИ ДЖАЗУ

Колись Кен Вандермарк зізнався, що в дитинстві жажливо грав на трубі. Згодом він віртуозно опанував тенор-саксофон і кларнет, і відтоді здобув славу одного із лідерів сучасного американського джазу. Вандермарк завітає до Львова у рамках міжнародного музичного мегапроєкту «Ken Vandermark «Resonance» Project», що зібрав десятків провідних джазових виконавців з Польщі, США, Швеції та України.

17 листопада

Львівська філармонія (Львів, вул. Чайковського, 7)

НАЗОВНІ Блукаючи Подолом, натрапила на текст Алевтини Кахідзе біля Центру сучасного мистецтва, написаний нею в рамках виставки «Назовні»: «Моя знайома каже, що заскрити балкони — це вдала інвестиція. Вона має на увазі, що таким чином власник балкону може отримати додаткову кімнату і втягнути туди канапу й телевізор. А я кажу, що скрити балкони — це красти фасади житлових будинків: рослинні орнаменти чи геометричні візерунки, різні рельєфи (наприклад, голови левів), великі й малі скульптури різних часів опиняються всередині скляних балконів, саме біля тієї канапи, телевізора. Відтоді вони не належатимуть місту, тобто не всім, а лише власникові балкону». ■■

**ІРИНА
ДАНЧЕНКО**

**АНДРІЙ
ЛАВРИК**

ЗА ТИХ, ХТО В МОРІ Він усвідомив свою помилку надто пізно. Розуміючи, що насувається найстрашніше, капітан наказав екіпажу рятуватися. Він разом зі старпомом, рульовим і мотористом залишався на своєму місці і намагався утримати судно на плаву, доки решта 15 моряків займуть місця на рятувальних плотах. Та 5-метрова хвиля вдарила у борт — і судно пішло на дно. Так 4 грудня 2001 року в Чорному морі загинув колишній військовий тральник «Чорноморець», переобладнаний на суховантажник. За те, що повів своє судно небезпечним маршрутом, його капітан і власник Ігор Яйлоян заплатив власним життям. Щороку у листопаді-грудні Чорне море збирає з мореплавців свою данину. У минулі вихідні 7 капітанів проігнорували штормове попередження. Що сталося далі, ви, напевне, вже знаєте. ■■

ШАЛЕНА СУПЕРЕЧКА Є конвеєр, і є літак, розташований на ньому. Літак намагається злетіти, а конвеєр обладнаний пристроєм, що визначає швидкість літака і крутиться назад, аби точно її компенсувати. Хто переможе? Чи зможе літак злетіти в небо? Ця нехитра, на перший погляд, задача з фізики, вже два роки викликає в Інтернеті шалену кількість коментарів та суперечок на різноманітних форумах! Аргументи «за» так само переконливі, як і аргументи «проти». Більшість людей робить вибір виключно з естетичних міркувань або шляхом сліпої віри. І при цьому жоден з учасників суперечки не знайшов часу для створення діючої моделі. ■■

**АНАТОЛІЙ
БОНДАРЕНКО**

**РОМАН
КАБАЧІЙ**

МОСКОВСЬКИЙ ГРІХ Нерідко ловлю себе на думці, що вчиняю недобре, коли самозаспокою факт нехочіння до київських церков тим, що нібито зник до однієї — малої, затишної і дерев'яної далеко звідси. Але нещодавно після культпоходу до Лаври перестав перейматися. Адже коли прочитав у Трапезній список тих, кому не можна не те що до причастя йти, а навіть з'являтися у храмах Московської партіархії, з'ясував, що був би вже кілька разів виштурханий межі плечі за печерські стіни. Але що я — гетьман Мазепа, і той, поза фактом меценатства на користь тієї ж Лаври, на думку лаврського духовенства, не гідний, аби його іменем називалася вулиця обабіч. Більше того, з нього й досі не знято анафема, бо вона має політичний характер. А це вам не мільйони на відновлення храмів передавати. Йти проти волі імперії і є гріх, у московському розумінні. ■■

СІМЕЙНИЙ БЮДЖЕТ Вирішили з дружиною переглянути витрати сімейного бюджету. Останнім часом вона доводила, що ціни на продукти зросли удвічі. А ще потрібна нова книжкова шафа. З одного боку, те, що книг багато, — показник зростання нашого добробуту. З іншого, за європейськими стандартами, родина з достатком — це та, яка не витрачає на харчування більше 20% доходів, а англичці взагалі вкладаються у 10%. Я не знаю, як наш уряд складе кошторис прожиткового мінімуму; але книжкова шафа, як і книги, там точно не передбачені. Хочеться запитати пана Азарова, чи його дружина ходить на ринок? Бо я свій не зміг довести, що інфляція не перевищує 13%, навіть з урахуванням здешевлення капусти. ■■

**СЕРГІЙ
ГУЗЬ**

**АНТОН
ЗІКОРА**

ГЕН, ЯКИЙ ВІДПОВІДАЄ ЗА ВІДКРИТТЯ ГЕНІВ Щойно знайшов в Інтернеті інформацію про те, що вчені довели, мовляв, зайва вага продовжує життя і зміцнює здоров'я, і був дуже здивований. Річ, звичайно, не в зайвій вазі, засмучує та легкість, з якою ті чи інші спеціалісти роблять нові сенсації. То вони кажуть, що для людини алкоголь не є отрутою, то «доведуть», що паління зміцнює здоров'я. А ще часто люблять відкривати різні дивні гени в людині, на кшталт генів відповідальних за страх перед висотою чи генів пожежогасіння. Ні, я, звичайно, не зможу спростувати ці постулати, але виникає думка, що в усіх цих вчених є якийсь журналістський ген, тобто той, що відповідає за схильність до сенсацій. Як тут не згадати сенсаційне повідомлення в ЗМІ про те, що знайдено ген, який відповідає за відкриття генів. ■■

Передплатити журнал з першого номеру ви можете через редакцію заповнивши квитанцію та передплативши її у будь-якому найближчому відділенні банку. Розбірливо зазначте адресу доставки та контактний телефон.

НАШ ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС – 99319

Оформити передплату ви можете:

- у будь-якому відділенні зв'язку «Укрпошта»;
- через передплатні агенції:

АТЗТ «САММІТ» (м. Київ)
(044) 254-50-50 (багатоканальний)

ДП «САММІТ-Крим»
(м. Сімферополь) (0652) 51-63-55, 51-63-56

Філія ДП «САММІТ-Крим» (м. Ялта) (0654) 32-41-35

«САММІТ-Харків» (0572) 14-22-60, 14-22-61

«САММІТ-Кременчук»
(0536(6) 3-21-88, 79-61-89

ДП «САММІТ-Дніпропетровськ»
(056) 370-44-23, 370-45-12

ТОВ «ПресЦентр»:
(м. Київ) (044) 536-11-75, 536-11-80
(м. Запоріжжя) (0612) 62-45-39

ТОВ «Фірма Періодика»
(м. Київ) (044) 278-00-24

ТОВ Агенція передплати
«Меркурій»:
(м. Київ) (044) 248-88-08, 249-98-88
(м. Кременчук) (0536) 70-03-84

ТОВ фірма «Меркурій»:
(м. Дніпропетровськ)
(056) 721-93-93, 721-93-94

(м. Новомосковськ) (05693) 6-00-93

(м. Павлоград) (05632) 6-00-93

ТОВ «Донбасс-Інформ»

(м. Донецьк) (062) 345-15-92,
345-15-94

ТОВ «Медіа-Прінт» (м. Черкаси) (0472) 45-31-13,
45-25-10

ПП «Медіа-Новости»
(м. Полтава) (0532) 50-90-75

Вартість редакційної передплати на журнал «Український ТИЖДЕНЬ»:

1 місяць – 14 грн;

3 місяці – 42 грн;

6 місяців – 84 грн;

12 місяців – 168 грн

Відправте заповнений бланк замовлення та квитанцію про оплату:
• факсом: (044) 503-37-41,
(044) 258-88-48;
• поштою: ТОВ «Український ТИЖДЕНЬ»
вул. Васильківська 2а, м. Київ, 03040

повідомлення	отримувач платежу		
	ТОВ «Український тиждень»	26007026823721	35392656
	поточний рахунок отримувача		код отримувача
	назва установи банку		
	Печерське відділення КМФ АКБ «УКРСОЦБАНК»		322012
	МФО банку		
	Прізвище, ім'я та по батькові платника		
	Адреса платника, телефон		
	вид платежу: за передплату на журнал «Український ТИЖДЕНЬ»		
	період:		
касир			сума, грн
	платник (підпис)		

квитанція	отримувач платежу		
	ТОВ «Український тиждень»	26007026823721	35392656
	поточний рахунок отримувача		код отримувача
	назва установи банку		
	Печерське відділення КМФ АКБ «УКРСОЦБАНК»		322012
	МФО банку		
	Прізвище, ім'я та по батькові платника		
	Адреса платника, телефон		
	вид платежу: за передплату на журнал «Український ТИЖДЕНЬ»		
	період:		
касир			сума, грн
	платник (підпис)		

Stil Haus, Київ, вул. Жилинська, 5-7; Одеса, вул. Канатна, 22 • Симпо-Україна, Київ, бул. І. Лепсе, 2
Palazzo, Київ, вул. Саксаганського, 147/5 • Центральний Будинок Меблів, Київ, бул. Дружби Народів, 23
Пасаж, Луганськ, вул. Героїв Великої Вітчизняної Війни, 2 • Лотос А, Київ, вул. Горького, 152

ТОВ «Декор Трейд Груп» Київ, вул. Басейна, 21 А, тел. +38 044 390 70 10, +38 050 338 00 22, e-mail: issimo@ukr.net